

บันทึกเรื่องเด่น รางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใส
และส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชน

บันทึกเรื่องเด่น รางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใส
และส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชน

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า
ธันวาคม 2553

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52 ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

บรรณาธิการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถัย ก๊กผล และ ฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data.

สถาบันพระปกเกล้า.

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า'52 ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชน. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2553.

220 หน้า.

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น--การบริหาร. 2. สถาบันพระปกเกล้า--รางวัล.

I. ชื่อเรื่อง.

352.14

ISBN = 978-974-449-565-5

วปท.54-06-300.0

พิมพ์ครั้งที่ 1 ธันวาคม 2553

จำนวน 300 เล่ม

ผู้จัดรูปเล่ม และออกแบบปก นายสุชาติ วิวัฒน์ตระกูล

ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

พิมพ์ที่

บ.จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด

เลขที่ 219,221,223,225,227,229,231,233 ซอยเพชรเกษม102/2

แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160

โทรศัพท์ 02-809-2281 โทรสาร 02-809-2284

จัดพิมพ์โดย

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารบี ชั้น 5

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02 - 1419563-77 โทรสาร 02-1438175

เว็บไซต์ www.kpi.ac.th

คำนำ

สืบเนื่องจากสถาบันพระปกเกล้าในฐานะหน่วยงานอิสระของรัฐ ภายใต้การกำกับดูแลของประธานรัฐสภาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงได้จัดให้มีการมอบรางวัลพระปกเกล้าเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา และในปี 2552 นับเป็นปีที่ 9 ของการมอบรางวัลพระปกเกล้าให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการเพิ่มเติมประเภทรางวัลพระปกเกล้าให้ครอบคลุมการดำเนินงานของท้องถิ่นที่มีความเลิศ โดยแบ่งรางวัลออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเภทที่ 2 ด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ และประเภทที่ 3 ด้านการเสริมสร้างเครือข่าย รัฐ เอกชน และประชาสังคม เนื่องจากเล็งเห็นถึงความจำเป็นในภารกิจและบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีมากขึ้น

ในปีนี้วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่นได้จัดทำชุดหนังสือ “บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า’ 52” โดยได้แบ่งออกเป็น 3 ด้านตามประเภทรางวัลข้างต้น สำหรับหนังสือ “บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า’ 52 ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เล่มนี้ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่นได้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอโครงการและกิจกรรมที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี 2552 อันสะท้อนถึงความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยหนังสือเล่มนี้ได้มุ่งถ่ายทอดให้เห็นถึงการดำเนินโครงการที่มีความโดดเด่นหรือเป็นเลิศ นำเสนอถึงที่มาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินการ วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ ขั้นตอนในการดำเนินงาน ลักษณะการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ใช้ ผลความสำเร็จและปัจจัยแห่งความสำเร็จ ตลอดจนอุปสรรคแนวทางในการแก้ไขปัญหา และความยั่งยืนในการดำเนินการ อันเป็นแบบอย่างที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบปัญหาหรือมีความต้องการริเริ่มโครงการแบบเดียวกันในแบบฉบับที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ของตนเอง ทั้งยังเป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแรงบันดาลใจในการริเริ่มโครงการใหม่ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการนำเสนอให้สาธารณชนและประชาชนทั่วไปได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาที่ตอบสนองต่อปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชน

สุดท้ายนี้ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือ บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52 ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เล่มนี้จะมีส่วนสำคัญในการจรรโลงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแรงบันดาลใจ มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ท้องถิ่นพัฒนาให้นำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ	1
โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่	17
โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี	51
โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	85
โครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเตกา จังหวัดสงขลา	107
โครงการแผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม เทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	141
โครงการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	157
โครงการชั่งก้ากี้ด วิธีทางเลือกด้านสุขภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์การบริหารส่วนตำบลส้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	177
ประวัตินักวิจัย	205

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับการมีส่วนร่วมของประชาชน¹

บทนำ

บันทึกเรื่องต้นร่างวิสัยทัศน์พระปกเกล้า' 52 ฉบับนี้เป็นการรวบรวม
โครงการและกิจกรรมที่ดำเนินการในลักษณะของการให้ประชาชน
เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของ
ประชาชนประจำปี พ.ศ. 2552 ซึ่งสถาบันพระปกเกล้าได้ให้รางวัลแก่องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศในการบริหารงานด้านนี้มานับเป็นปีที่ 9 แล้ว
สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่น
และความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

การนำเสนอโครงการ/กิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความ
เป็นเลิศในดำเนินงานด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่มีนวัตกรรมในการทำงานด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน

---

¹ เรียบเรียงโดย ฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ นักวิชาการวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า

เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ศึกษา เรียนรู้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัล พร้อมทั้งเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาแนวทางในการทำงาน โดยนำโครงการ/กิจกรรมที่ปรากฏในบันทึกเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ของตนต่อไป เพื่อมิให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรม หากแต่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย (Meaningful Participation)

การประกันสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทุกวันนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการบริหารสากลที่ใครๆ ก็กล่าวถึง สำหรับประเทศไทยนับตั้งแต่มีการกระจายอำนาจมาให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนคือเจตนารมณ์ที่สำคัญประการหนึ่ง และยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พัฒนาการของทิศทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเวลากว่าทศวรรษนั้นเป็นไปได้ในเชิงบวก เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพราะมีการขยายประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากเดิมที่มีแค่เพียงการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นกับการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ก็ได้เพิ่มเติมประเด็นเกี่ยวกับการแจ้งข้อมูลรายละเอียดโครงการที่จะดำเนินการให้ประชาชนทราบ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การออกเสียงประชามติ การรายงานผลการดำเนินงานในรอบปีให้ประชาชนรับทราบและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปิดพื้นที่และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ดังบทบัญญัติที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 287

“มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย

ในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสามให้นำบทบัญญัติมาตรา 168 วรรคหกมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าเป็นการรับประกันและตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นองค์ประกอบหรือหัวใจสำคัญของการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากนัยยะของการปกครองท้องถิ่นก็คือการกระจายอำนาจทางการปกครองและการบริหารลงสู่มือประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดทิศทางและแนวทางในการปกครอง กำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของตนเอง รวมถึงการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (Local-self Government) มิใช่การจำกัดมุมมองการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบดั้งเดิมอยู่ในรูปแบบของการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative

Democracy) เท่านั้น หากแต่เป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบของประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ที่เน้นการทำงานแบบปรึกษาหารือ มีกระบวนการตัดสินใจโดยชุมชน และเน้นบทบาทของภาคประชาสังคมในการบริหารงาน²

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกจากจะมีเป้าหมายในการจัดบริการสาธารณะให้ได้มาตรฐานตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่แล้ว ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์จากการกระทำและร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้³

- 1) เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น เพราะมีโอกาสรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นที่หลากหลาย
- 2) การลดค่าใช้จ่าย การสูญเสียเวลา และลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจส่งผลให้ช่วงเวลาการตัดสินใจใช้เวลานานขึ้น อาจแต่เมื่อประชาชนมีความเข้าใจ ได้ข้อมูล

² Timothy D. Sisk, *Democracy at Local Level: The International IDEA Handbook on Participation, Representation, Conflict Management, and Governance* (Sweden, Halmstad: Bulls Tryckeri, 2001), 146-7.

³ อรทัย ก๊กผล, “การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน,” ใน *คู่มือพลเมืองยุคใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2550), 40-1.

เพียงพอ ยอมรับการตัดสินใจจะส่งผลให้การบริหารโครงการรวดเร็วขึ้น รวมทั้งประหยัดทรัพยากรมากขึ้น

- 3) การสร้างฉันทามติ เปิดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ย่อมทำให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ และนำมาสู่ความไว้วางใจสาธารณะ
- 4) ช่วยทำให้การนำแผนงานและโครงการไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
- 5) ลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้
- 6) เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน
- 7) การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาต่อประชาชนและชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน
- 8) ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น (Active Citizenship) สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานยังช่วยให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เป็นการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานด้วยความโปร่งใสรับผิดชอบต่อประชาชน ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พัฒนาจิตสำนึกสาธารณะและสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น และยังเป็น การเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอีกด้วย⁴

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน⁵

โดยหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ไม่ใช่เป็นการจัดเวทีการมีส่วนร่วมครั้งเดียว ดังนั้นจึงควรเปิดให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ

(1) เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอยู่

(2) ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการกับปัญหาใดก่อนหลัง

(3) ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใดและใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา

⁴ อรทัย ก๊กผล และ สุมามาลย์ ชาวานา, บก., *ถอดรหัสสร้างวัลพระปกเกล้า' 50* (กรุงเทพฯ : จริยสุนทรทวงศการพิมพ์, 2551), 7-8.

⁵ อรทัย ก๊กผล, *คู่มือ คู่มือคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น* (กรุงเทพฯ : ส เจริญ การพิมพ์, 2552), 18-9.

(4) ร่วมดำเนินงาน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง

(5) ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ไข ปัญหา เพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

(6) ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งอาจไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัสดุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบายความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครบถ้วนทุกขั้นตอนในการดำเนินงานข้างต้นนั้นย่อมเรียกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation)

บทเรียนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปีที่ผ่านมา

การศึกษาการบริหารงานที่เป็นเลิศ (Best Practices) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปีที่ผ่านมา มาสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการดำเนินงานหรือจัดบริการสาธารณะและเงื่อนไขที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งยังคงสามารถนำมาใช้อธิบายโครงการเด่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าประจำปี 2552 ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจำนวน 7 แห่งที่ได้นำเสนอในหนังสือเล่มนี้ได้ด้วยเช่นกัน

ลักษณะสำคัญของการดำเนินงานหรือจัดบริการสาธารณะ 4 ประการ หรือเรียกว่าหลัก 4Cs คือ⁶

- 1) **วิจิตสร้างสรรค์ (Creative Thinking)** ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จมีวิจิตที่ชัดเจนว่าปัญหาคืออะไร และทิศทางในอนาคตต้องการให้เกิดอะไรขึ้น การทำงานจะไม่ยึดกับกรอบเดิมและงานประจำที่ทำอยู่เท่านั้น ก่อให้เกิดนวัตกรรมหรือความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ในการจัดบริการสาธารณะ กรณีของเทศบาลตำบลบางพระได้สะท้อนให้เห็นถึงการงานในเชิงสร้างสรรค์เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการนำตัวชี้วัดและการกำหนดค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเทศบาลมาเป็นแนวทางในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรและเชื่อมโยงมาสู่การดำเนินโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและมีการปรับปรุงตัวชี้วัดในการประกวดให้มีความเหมาะสม
- 2) **ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน (Commitment)** ของทั้งผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้บริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญเพราะเป็นการส่งสัญญาณให้กับบุคลากรทราบว่าควรจะทำอย่างไรกับเรื่องนั้น ถ้าผู้บริหารจริงจังลูกน้องก็จะร่วมมือร่วมใจ ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม แม้จะเจอปัญหาอุปสรรค ก็ไม่ท้อถอย กรณีของเทศบาลตำบลปริกซึ่งนายกเทศมนตรีได้ตระหนักถึงปัญหาขีดความสามารถในการจัดการขยะของเทศบาล มองเห็นสภาพปัญหาจึงได้ริเริ่มทำความเข้าใจกับประชาชนให้ตระหนักถึงปัญหา ซึ่งในช่วงแรกประชาชนมีทัศนคติว่าการจัดการขยะไม่ใช่หน้าที่ของตนถือเป็นหน้าที่ของเทศบาล แต่ด้วยความมุ่งมั่น

⁶ อรทัย ก๊กผลและฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ, บก., *เคล็ดลับการจัดการบริการสาธารณะท้องถิ่น: บทเรียนจากรางวัลพระปกเกล้า' 51* (กรุงเทพฯ : ส เจริญการพิมพ์, 2552), 23-26.

ตั้งใจเอาใจใส่ต่อการแก้ปัญหา จึงได้ดำเนินการหาแนวร่วม โดยใช้แกนนำชุมชน คณะกรรมการชุมชนมาร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ชาวบ้านเห็นเป็นแบบอย่าง ทั้งนี้ โครงการได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 จนทุกวันนี้ประสบความสำเร็จมีการขยายผลไปยังโครงการการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ของเทศบาล เป็นต้นแบบให้กับท้องถิ่นอื่นๆ ในการเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และยังได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย

- 3) **การมีส่วนร่วมของประชาชน (Connect with people)** การดำเนินงานหรือจัดบริการสาธารณะใดก็ตาม หากประชาชนรู้สึกว่ามีได้เป็นเพียงผู้รับบริการ แต่รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเจ้าของท้องถิ่น ความรู้สึกนั้นจะเป็นพลังมหาศาลที่ส่งผลให้การจัดการปัญหาหรือดำเนินงานประสบความสำเร็จ และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้โครงการมีความยั่งยืน ดังเช่นกรณีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่ได้มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของ อบจ.ทุกขั้นตอนนับตั้งแต่การเสนอความต้องการเข้าสู่แผนพัฒนาของ อบจ. การจัดเวทีสาธารณะชี้แจงโครงการ การตรวจสอบผู้รับเหมาขณะก่อสร้าง การตรวจการจ้างเมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จ และการประเมินความพึงพอใจของประชาชน ถือเป็น การให้เกียรติประชาชนเจ้าของพื้นที่
- 4) **การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)** จากประสบการณ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าในปีที่ผ่านมาพบว่า กว่าการดำเนินงานจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีการเรียนรู้จากปัญหาอุปสรรคที่พบเจอ โดยมีการติดตามประเมินผลและแก้ไขปัญหาที่ประสบควบคู่กันไป อันเป็นการเรียนรู้จากการลองผิดลองถูกและสั่งสมประสบการณ์ในการทำงาน ดังเช่นกรณีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีที่ได้มีการพัฒนาโครงการ

มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่เดิมนั้นทำการอบรมเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ต่อมาก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงได้ขยายการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในระดับตำบลและหมู่บ้านเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นกลไกกระตุ้นและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำประชาคมและแผนชุมชน เพื่อให้แผนชุมชนนั้นได้รับการบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นที่กับท้องถิ่น และกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านที่ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างฝาย แต่ฝายกลับพัง ชาวบ้านจึงได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างฝายด้วยขี้เถ้าไม่ให้พังและแน่นหนาขึ้น แต่ฝายก็กลับพังลงอีก จึงได้เปลี่ยนมาใช้คอนกรีต แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาที่เผชิญ

นอกจากลักษณะสำคัญของการดำเนินงานหรือจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังพบเงื่อนไขที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 ประการ คือ⁷

- 1) **ผู้นำองค์กร** ในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดๆ ก็ตาม พบว่าผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ ผู้นำในที่นี้คือทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำ ไม่ว่าจะจะมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ริเริ่มหรือสนับสนุนโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ถ้าผู้บริหารมีความตั้งใจแน่วแน่และจริงจังต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานในระดับปฏิบัติการ นอกจากนั้นความจริงใจและความตั้งใจจริงก่อให้เกิดความไว้วางใจจากประชาชน ส่งผลให้ประชาชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีของ

⁷ อรทัย ก๊กผล, *Best Practices ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* (นนทบุรี: คลังวิชา, 2546), 184-6.

เทศบาลตำบลปริกถือเป็นตัวอย่างของเจ็อนไชนี่เป็นอย่างดี เพราะมีการใช้บทบาทของผู้นำ ทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนโครงการ

- 2) **ทีมงานและองค์กร** เนื่องจากกระบวนการทำงานจริงนั้นเป็นความรับผิดชอบของทีมงาน ความสามารถของทีมงานในการวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดเป้าหมาย การเลือกระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วม รวมทั้งการติดต่อประชาชนก็มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานเช่นกัน ประเด็นสำคัญคือ ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กร ย่อมส่งผลให้พนักงานมีค่านิยม มีทัศนคติทางบวกต่อกระบวนการมีส่วนร่วมประชาชน และเข้าใจความรู้สึกของประชาชนมากขึ้น ดังเช่นกรณีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่ได้กำหนดรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างสอดคล้องกับขั้นตอนในการดำเนินการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานแต่ละขั้นตอน และมีการทำงานอย่างเป็นระบบ ส่วนกรณีของเทศบาลตำบลบางพระนั้น ผู้บริหารของเทศบาลมีนโยบายและแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมเป็นวัฒนธรรมการทำงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร
- 3) **ประชาชน** เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงาน การทำงานร่วมกับประชาชนควรยึดประชาชนเป็นหลักมากกว่าความสะดวกของหน่วยงาน หลีกเลี่ยงการทำงานแบบระบบราชการซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเท่านั้น และพึงระลึกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นงานอาสาสมัคร การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องเข้าใจประชาชนในท้องถิ่นเสียก่อน โดยต้องคำนึงถึงความน่าสนใจหรือความสำคัญของเรื่องที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ความมีอิสระของประชาชนที่จะเข้าร่วม ความสามารถของประชาชน

ที่จะเข้าร่วมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจและความสะดวกของประชาชน และความเต็มใจของประชาชนในการเข้าร่วม ดังเช่นกรณีเทศบาลตำบลแม่จัน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีที่ประสบปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและกรรมการหมู่บ้านซึ่งติดภารกิจในการประกอบอาชีพ จึงเป็นอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนเทศบาลตำบลปริกและองค์การบริหารส่วนตำบลส้านได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการชุมชนและชาวบ้านเป็นอย่างดี เนื่องจากมีความตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน เพราะส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาขยะและปัญหาการใช้สารเคมีของเกษตรกร

กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอโครงการเด่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 7 แห่ง ดังตาราง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	โครงการและกิจกรรมเป็นเลิศ (Best Practices)
องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่	โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม
องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี	โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่
เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา	โครงการการจัดการขยะฐานศูนย์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	โครงการและกิจกรรมเป็นเลิศ (Best Practices)
เทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย	โครงการแผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและ ดินโคลนถล่ม
องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	โครงการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด
องค์การบริหารส่วนตำบลสัน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	โครงการช่วงก้ำกืด วิถีทางเลือกด้านสุขภาพเพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน

การศึกษาวិธีการทำงานที่ประสบความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างต้นนั้นไม่ใช่การลอกเลียนแบบ หากแต่เป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้มองนอกกรอบ มองเห็นวิธีการปรับปรุงตนเองด้วยการเรียนรู้จากองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นๆ ซึ่งวิธีการศึกษาเช่นนี้มีประโยชน์หลายประการ อาทิ เช่น ช่วยไม่ให้เกิดติดกับดักอดีตที่อาจเคยประสบความสำเร็จ ช่วยผลักดันให้มองโลกภายนอก ช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ และที่สำคัญอาจช่วยให้เกิดการพัฒนาก้าวกระโดด

ทั้งนี้ กรณีศึกษาทุกกรณีมีการนำเสนอในแนวทางเดียวกันอันประกอบด้วย

- บริบทและข้อมูลทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และข้อมูลประชากรต่างๆ
- โครงการที่มีความโดดเด่นในการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ ซึ่งมีการอธิบายถึงสภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนริเริ่มโครงการ วัตถุประสงค์โครงการ ขั้นตอนการดำเนินงาน ทริพยากรที่ใช้ผลความสำเร็จ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนความยั่งยืนในการดำเนินโครงการและความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

ซึ่งสามารถอ่านรายละเอียดโครงการต่างๆ ได้ตามลำดับ

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

1 โครงการก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่¹

ฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ²

บริบทและข้อมูลทั่วไปของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่³

สภาพภูมิประเทศ จังหวัดกระบี่ตั้งอยู่ทางด้านฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ติดกับทะเลอันดามัน มีพื้นที่ทั้งหมด 4,708.512 ตารางกิโลเมตร ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียงมากมาย เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศที่มีความได้เปรียบและค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วยเทือกเขายาวทอดตัวไปในแนวเหนือใต้ สลับกับสภาพพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดและลอนชัน มีที่ราบชายฝั่งทะเล เป็นที่ตั้งของหมู่เกาะน้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ เหมาะแก่การปลูกพืชเศรษฐกิจสำคัญ คือ ยางพารา ปาล์ม

¹ ศึกษาเพิ่มเติมจาก ฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ, รายงานการศึกษาวิจัยการบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Best Practices) กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2553).

² นักวิชาการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

³ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2552-2554) (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 8-39.

น้ำมัน กาแฟ ส่วนทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีความสมบูรณ์ทั้งป่าชายเลนและปะการัง แต่ปัจจุบันกำลังประสบปัญหาสำคัญคือ พื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลายเพื่อปลูกสิ่งก่อสร้าง และบางส่วนถูกเปลี่ยนสภาพไปใช้ประโยชน์อื่นๆ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้ง ส่วนปะการังก็ประสบปัญหาถูกทำลายเช่นกัน โดยมีสาเหตุจากการทำประมงผิดวิธีโดยใช้เรืออวนรุน อวนลาก การระเบิดปลา การทิ้งสมอของเรือท่องเที่ยว การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงทะเล และการลักลอบเก็บปะการังขาย

เขตการปกครอง จังหวัดกระบี่มีเขตการปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งออกเป็น 8 อำเภอได้แก่ อำเภอเมือง อำเภออ่าวลึก อำเภอปลายพระยา อำเภอคลองท่อม อำเภอเกาะลันตา อำเภอลำทับ อำเภอเหนือคลอง และอำเภอเขาพนม มีตำบลและหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่จำนวน 51 ตำบล และ 389 หมู่บ้าน ส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 9 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 51 แห่ง

ประชากร จำนวนประชากรในจังหวัดกระบี่ (ธันวาคม 2552) มีจำนวนทั้งสิ้น 418,705 คน ประกอบด้วย ชายจำนวน 209,827 คน หญิงจำนวน 208,878 คน และอำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองมีประชากรจำนวน 76,237 คน อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอลำทับมีประชากรจำนวน 18,229 คน ประชากรวัยแรงงานประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมาประกอบอาชีพประมง อาชีพในภาคบริการ เช่น โรงแรมและภัตตาคาร และอาชีพในภาคราชการมีสัดส่วนน้อยที่สุด

สภาพเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจในจังหวัดกระบี่ ประกอบด้วยหลายภาคส่วน ได้แก่ 1) *ภาคการเกษตร* พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดกระบี่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างยางพาราและปาล์มน้ำมันเพิ่มสูงขึ้น ทั้งในแง่ของการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิตและมูลค่าที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2) *ภาคการลงทุน*

การลงทุนในจังหวัดกระบี่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจก่อสร้าง การลงทุนด้านการเกษตร การผลิตสัตว์น้ำแช่แข็งและอาหารกึ่งสำเร็จรูปแช่แข็ง 3) *ภาคการบริการและการท่องเที่ยว* การท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่ช่วงปี พ.ศ. 2548 ลดลงจากปี พ.ศ. 2547 เล็กน้อย โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดกระบี่ในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 1,027,072 คน ลดลงจากปี พ.ศ. 2547 จำนวน 769,519 คนหรือร้อยละ 42.83 เนื่องจากผลกระทบด้านภัยพิบัติธรรมชาติ “**สึนามิ**” และความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ส่วนในปี พ.ศ. 2550 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดกระบี่มีจำนวนประมาณ 2.4 ล้านคน สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดกระบี่ประมาณ 24,000 ล้านบาท

สภาพการเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นชายทั้งหมดจำนวน 24 คน โดยในจำนวนนี้มีสมาชิกสภาที่สังกัดพรรคประชาธิปัตย์จำนวน 5 คน และที่เหลือจำนวน 19 คนสังกัดกลุ่มรักกระบี่ ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองอิสระที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดและเป็นกลุ่มการเมืองกลุ่มเดียวกับฝ่ายบริหาร ซึ่งถือได้ว่าการเมืองในพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ค่อนข้างมีเสถียรภาพมากที่สุด ในส่วนของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายสมศักดิ์ กิตติธรรกุล) นั้นได้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารมาแล้วถึง 5 สมัยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารจัดการท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานหลายช่องทาง โดยได้มีการเผยแพร่โครงการหรือกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้ประชาชนได้รับรู้ผ่านทางวิทยุกระจายเสียง เว็บไซต์ของหน่วยงาน วารสารเหลืองกระบี่โดยส่งวารสารไปยังทุกภาคส่วนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน ส่วนราชการในจังหวัด และประชาชนที่มาติดต่อที่สำนักงาน รวมถึงบอร์ด

ประชาสัมพันธ์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเองและบอร์ดประชาสัมพันธ์ในชุมชน ประกอบกับมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีและมีการจัดแถลงผลงานประจำปีให้ประชาชนได้รับทราบ นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ยังได้เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมรับฟังการประชุมสภา โดยจะมีการประกาศให้ประชาชนทราบและเชิญชวนล่วงหน้าผ่านทางวิทยุกระจายเสียง เว็บไซต์ บอร์ดประชาสัมพันธ์ ทำหนังสือแจ้งโดยตรงไปยังประชาชน อาทิ ประธานสภาประชาคม อบจ.กระบี่ ประธานกลุ่มแม่บ้าน อบจ.กระบี่ สภาเยาวชนจังหวัดกระบี่ เพื่อแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบและเข้าร่วมต่อไป และมีการถ่ายทอดสดการประชุมสภา อบจ.กระบี่

ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม การรวมตัวของภาคประชาชนในจังหวัดกระบี่ถือได้ว่ามีความเข้มแข็ง สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะแนวทางการดำเนินงานโครงการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันข้างต้น เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุจนทำให้เกิดเครือข่ายผู้สูงอายุ อบจ.กระบี่ขึ้น ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัด การสนับสนุนการรวมกลุ่มพลังสตรีของจังหวัดกระบี่จนเกิดเป็นเครือข่ายแม่บ้าน อบจ.กระบี่ขึ้น โดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเป็นประจำทุกปี

โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน อย่างมีส่วนร่วม

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินการ

โครงสร้างพื้นฐานถือเป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน และเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการให้แก่ประชาชน กรณีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นก็มีภาระหน้าที่ในการจัดบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานเช่นกัน แต่เป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่ที่เกินขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่จะดำเนินการได้ รวมถึงรับผิดชอบเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เดิมทีโครงสร้างพื้นฐานประเภทถนนในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ส่วนมากเป็นถนนเล็กๆ ในเขตชนบทที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้บุกเบิกดำเนินการสร้างไว้ แต่เป็นถนนลูกรังธรรมดาขนาด 4-6 เมตรเท่านั้น ไม่มีการกำหนดเขตทาง อีกทั้งชาวบ้านยังสร้างบ้านและปลูกพืชอย่างต้นปาล์มและยางพาราใกล้กับแนวถนน เมื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่เข้ามารับผิดชอบในการปรับปรุงเส้นทางให้เป็นถนนแบบลาดยางก็จะต้องดำเนินการตามระเบียบที่กำหนด โดยปรับความกว้างของถนนให้กว้างเพิ่มขึ้นเป็น 15 เมตร ซึ่งจะต้องรื้อกำแพงที่ส่วนบุคคลของชาวบ้านในเขตทาง บางกรณีประสบปัญหาประชาชนไม่ยอมอุทิศที่ดินและผลอาสิน⁴ให้ ส่งผลให้การดำเนินงานล่าช้า องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไม่สามารถส่งมอบพื้นที่ให้กับผู้รับผิดชอบโครงการ (ผู้รับเหมา/ผู้รับจ้าง) ได้ เนื่องจากต้องกลับมาปรับแบบแปลนใหม่

⁴ อาสิน หมายความว่า ผลประโยชน์รายได้อันเกิดจากต้นผลไม้

นอกจากนี้ การดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานก่อนหน้านี้นั้น ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยตามมาตรฐานของระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดเท่านั้น โดยเป็นเพียงแค่ การเสนอความต้องการผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลมาเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณ หากอยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดก็จะมี การดำเนินการเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป ถึงแม้ จะมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนรับรู้โครงการ ที่มาที่ไปของ โครงการ และตรวจสอบคุณภาพของผลงาน แต่ที่ส่งผลให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ของการดำเนินโครงการไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร และเกิดความขัดแย้งในพื้นที่ เพราะประชาชนในเขตทางไม่ยอมอุทิศที่ดินและผลอาสินให้ ประกอบกับ เจ้าหน้าที่/บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่เพียงพอที่จะกำกับดูแลการ ก่อสร้างของผู้รับผิดชอบโครงการหรือผู้รับเหมาทุกราย ต้องกระจายกำลังและ แบ่งภาระรับผิดชอบในการคุมงานของผู้รับเหมาแต่ละโครงการ⁵

จากสภาพการณ์ข้างต้น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จึงเล็งเห็น ถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบทุกขั้นตอน ของการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการชี้แจง และสอบถามถึงความต้องการเส้นทางคมนาคมของประชาชน ตลอดจนความ เต็มใจในการอุทิศที่ดินและผลอาสินในเขตทางล่วงหน้า เพราะองค์การบริหารส่วน จังหวัดไม่มีอำนาจในการเวนคืนที่ดินหรือสามารถจ่ายค่าชดเชย/สินไหมทดแทน อย่างที่แขวงทางหลวง กรมทางหลวงสามารถกระทำได้ การดำเนินโครงการจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เกียรติกับประชาชนที่อยู่ในเขตทางรับทราบการดำเนิน โครงการล่วงหน้าและยอมอุทิศที่ดินและผลอาสินเสียก่อน องค์การบริหารส่วน จังหวัดกระบี่จึงจะดำเนินการส่งมอบพื้นที่ให้ผู้รับเหมาก่อสร้างดำเนินการได้ มิเช่นนั้น ก็อาจเป็นการละเมิดสิทธิและรुकล้ำพื้นที่ส่วนบุคคล และอาจทำให้การดำเนิน

⁵ สมศักดิ์ กิตติธรรกุล นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

โครงการก่อสร้างลำช้า อีกทั้งประชาชนยังสามารถเป็นหูเป็นตา เข้ามาช่วยองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของผู้รับเหมาอีกด้วย

แนวทางการดำเนินการโดยให้ประชาชน/ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ดังกล่าวข้างต้น ถือว่าจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากการดำเนินงานนั้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชาชน จึงไม่ควรดำเนินการโดยพลการ หากแต่ต้องดำเนินโครงการด้วยความรัดกุมรอบคอบ พิจารณาถึงความคุ้มค่า ผลกระทบของการดำเนินโครงการ และความรับผิดชอบต่อสังคม

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

- 1) เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบรูปแบบแปลนแผนผังเขตทางที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ เช่น ผลอาสิน สิ่งก่อสร้าง คุระบายน้ำ และระบบประปาหมู่บ้าน และเตรียมตัวดำเนินกิจกรรมใดๆ อันเกิดจากการได้รับผลกระทบขณะที่มีการก่อสร้าง
- 2) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ กำกับดูแลการก่อสร้าง ให้เป็นไปตามรูปแบบแปลนแผนผังที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่กำหนด เพื่อความโปร่งใส
- 3) เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ทราบถึงที่มาที่ไปของโครงการ รวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ เพื่อประโยชน์ในการแจ้งเหตุที่เกิดจากการชำรุดเสียหายของพื้นผิวถนน
- 4) เพื่อประเมินความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ถึงลักษณะของความพึงพอใจและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ในกรณีทีก่อสร้างถนน

ขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงาน

เริ่มต้นจากที่มาของโครงการ กว่าจะมาเป็นโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานโครงการหนึ่งๆ ในการบรรจุเข้าแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่นั้น โครงการต่างๆ สามารถมีที่มาได้หลายช่องทาง⁶ ได้แก่

- 1) การเสนอโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งผ่านการทำประชาคมขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล และเป็นโครงการที่เกินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่จะดำเนินการ
- 2) การเสนอโครงการของพี่น้องประชาชนโดยตรงผ่านกิจกรรม/โครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จัดขึ้น เช่น เวทีสาธารณะประชาคม อบจ. โครงการ อบจ.พบประชาชน ซึ่งเป็นการลงพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของประชาชน หรือผ่านสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือผู้นำชุมชนอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่

ทั้งนี้ กองแผนและงบประมาณเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมโครงการที่ประชาชนเสนอตามช่องทางต่างๆ รวมถึงโครงการที่ตกค้างอยู่ในปีก่อนนำมาบรรจุและจัดทำเป็นแผนพัฒนาสามปี เมื่อโครงการได้รับการบรรจุเข้าแผนพัฒนาสามปีแล้วก็จะมีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการเพื่อนำไปจัดทำเป็นแผนการดำเนินงานประจำปีและจัดทำเป็นข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งในระหว่างนี้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะดำเนินการจัดเวทีสาธารณะชี้แจงประชาสัมพันธิ์ให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทราบ รวมถึงเขตทางที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ คู่ขนานไปกับการดำเนินการสำรวจพื้นที่เพื่อก่อสร้าง ออกแบบ ประมาณราคาโครงการที่จะดำเนินการก่อสร้าง

⁶ กิตติชัย เอ่งฉ้วน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

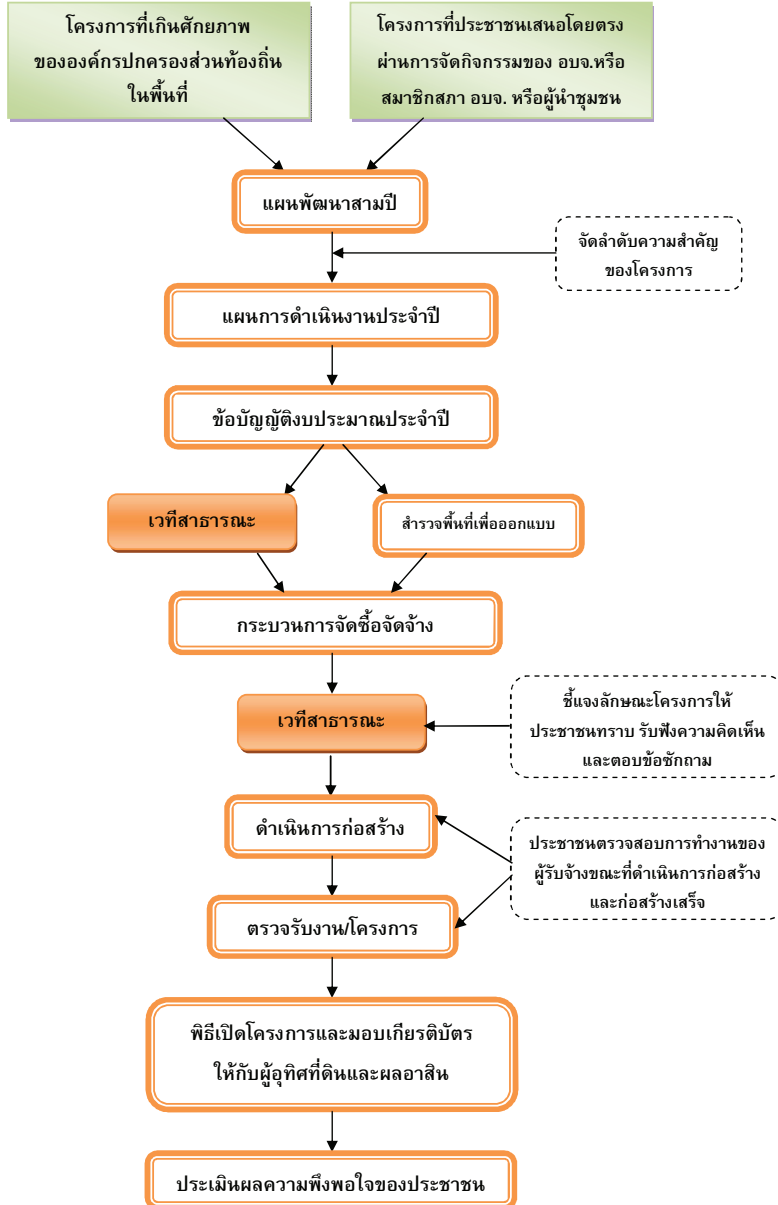
จากนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะมีการดำเนินการตามกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อทราบผู้รับจ้าง/ผู้รับเหมาในการดำเนินโครงการแล้ว องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะมีการชี้แจงลักษณะงานก่อสร้างตามแบบแปลนที่ใช้ดำเนินโครงการให้ประชาชนทราบ เพื่อให้ประชาชนเตรียมตัวปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหากมีการก่อสร้างเกิดขึ้น เช่น เปลี่ยนเส้นทางขนส่งผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นต้น และเปิดรับฟังความคิดเห็น ตอบข้อซักถามจากประชาชนก่อนดำเนินการก่อสร้างจริง หากไม่ประสบปัญหาใดใดก็จะมีการดำเนินการก่อสร้างตามแบบแปลนที่กำหนด

ในช่วงระหว่างการก่อสร้างตามแบบแปลนที่กำหนดของผู้รับจ้าง/ผู้รับเหมาประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้รับจ้างในการก่อสร้างถนนสายนั้นๆ ให้เป็นไปตามแบบแปลนแผนผังที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่กำหนดเป็นระยะ ครั้นเมื่อถึงช่วงเวลาส่งมอบงาน องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะมีการชี้แจงให้ประชาชนทราบก่อนที่จะมีการตรวจงานจ้างถึงขั้นตอนและรายละเอียดการตรวจงานจ้าง จากนั้นก็จะประกาศให้ประชาชนในพื้นที่ทราบและเชิญร่วมตรวจงานโครงการก่อสร้าง เมื่อประชาชนเข้าร่วมตรวจงานจ้างเรียบร้อยแล้ว หลังจากเสร็จสิ้นโครงการก็จะมีการเชิญผู้บริหารและประชาชนในพื้นที่ร่วมเปิดถนน พร้อมมอบเกียรติบัตรให้แก่ผู้ที่อุทิศที่ดินและผลอาสินให้กับทางราชการ รวมถึงประเมินผลความพึงพอใจของประชาชนต่อผลสัมฤทธิ์และการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

ในส่วนของระยะเวลาในการดำเนินการนั้น มักจะขึ้นอยู่กับแต่ละโครงการว่าถนนแต่ละสายนั้นมีความยาวมากน้อยเพียงใด เป็นถนนประเภทใด แต่ส่วนใหญ่ก็จะมีระยะเวลาในการดำเนินงานอยู่ในช่วงของปีงบประมาณ

ขั้นตอนการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม
ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีการดำเนินงาน

สำหรับวิธีการดำเนินงานนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้กำหนดวิธีการทำงานอย่างเป็นระบบในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น เริ่มตั้งแต่ที่มาของโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานโครงการหนึ่งนั้นมีที่มาได้หลายช่องทาง⁷ ซึ่งแต่ละช่องทางมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

ช่องทางที่หนึ่ง การเสนอโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลที่ได้เสนอโครงการมายังองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ ซึ่งโครงการที่เสนอขึ้นมาั้นนอกจากจะเป็นผลจากการทำประชาคมท้องถิ่นโดยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 แล้ว ยังเป็นผลจากการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นในระดับอำเภอ โดยการพิจารณาของคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับอำเภอ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2546

เมื่อคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับอำเภอได้รับแผน/โครงการของทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอ คณะกรรมการฯ ก็จะดำเนินการตรวจสอบโครงการ กรณีที่โครงการนั้นเกินศักยภาพของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผน/โครงการนั้นก็จะถูกส่งมาที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตจังหวัดที่นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นประธานพิจารณาตรวจสอบแผน/โครงการ เพื่อที่จะนำมาพิจารณาและบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป

ช่องทางที่สอง การเสนอโครงการของพี่น้องประชาชนโดยตรงผ่านกิจกรรม/โครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จัดขึ้น ซึ่งเป็นการลงพื้นที่ไป

⁷ กิตติชัย เอ่งฉ้วน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

เยี่ยมเยียนพบปะพี่น้องประชาชน เพื่อที่จะรับทราบปัญหา ความเดือดร้อนและความต้องการต่างๆ ของประชาชน เช่น โครงการ อบจ.เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นการออกหน่วยเคลื่อนที่พบประชาชนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือเสนอโครงการผ่านสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่และประชาคม อบจ. เมื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้รับทราบข้อเสนอของประชาชนแล้วก็จะมีการลงพื้นที่ไปดูสถานที่จริง ชี้แจงกับประชาชนให้รับทราบว่าข้อเสนอโครงการที่ประชาชนเสนอนั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือไม่

ทั้งนี้ กองแผนและงบประมาณเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมโครงการที่ประชาชนเสนอตามช่องทางต่างๆ รวมถึงโครงการที่ตกค้างอยู่ในปีก่อนหน้ามาบรรจุและจัดทำเป็นแผนพัฒนาสามปี เมื่อโครงการได้รับการบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาสามปีแล้ว เจ้าหน้าที่ของกองช่างก็จะดำเนินการออกสำรวจลงพื้นที่เบื้องต้น โดยจะมีการขออนุมัติจากนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก่อนที่จะมีการลงพื้นที่ว่าสมควรดำเนินการหรือไม่ หากได้รับการอนุมัติ เจ้าหน้าที่ของกองช่างก็จะนัดหมายกับชาวบ้าน บุคคลที่อยู่ในบริเวณนั้นล่วงหน้าผ่านการประสานงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน นัดหมายลงพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านเป็นผู้ให้ข้อมูล และพาเจ้าหน้าที่ออกสำรวจเขตทางที่จะดำเนินการก่อสร้างว่าต้องตัดผ่านพื้นที่บริเวณใด และพื้นที่บริเวณนั้นทับซ้อนกับที่ดินของชาวบ้านหรือหน่วยงานราชการใด เพื่อนำมาจัดทำผังแสดงแนวเขตที่ก่อสร้าง ออกแบบ และประมาณราคา พร้อมทั้งพิจารณาตรวจสอบลักษณะของสภาพพื้นที่ที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ร่วมกับการรับฟังความคิดเห็น ทำความเข้าใจและชี้แจงโครงการกับประชาชนเบื้องต้น⁸

ในขณะที่ลงพื้นที่สำรวจของทีมกองช่าง ประชาชนก็จะรับทราบว่าโครงการของตนนั้นได้รับการบรรจุเข้าไปอยู่ในแผนพัฒนาสามปีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่ทราบอย่างแน่ชัดว่าโครงการนั้นจะได้ดำเนินการในปีใดภายใน 3 ปีตามช่วง

⁸ สมนึก บุญธรรม นายช่างโยธา 6. , สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2553, กองช่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

ระยะเวลาของแผน เนื่องจากต้องมีการนำโครงการที่อยู่ในแผนพัฒนาสามปีมาจัดลำดับความสำคัญของโครงการอีกครั้งเพื่อเข้าสู่ข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี โดยคณะกรรมการชุดต่างๆ ของการจัดทำแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้กำนกรอง รวมทั้งผู้บริหารซึ่งร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาหรือต้องคำนึงถึงดังนี้

- ต้องอยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
- ความจำเป็นเร่งด่วนและความเหมาะสมของพื้นที่
- สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและชาวบ้านในบริเวณนั้นอย่างแท้จริง
- งบประมาณที่มีในแต่ละปี
- การกระจายงบประมาณให้มีความเป็นธรรม ทั่วถึง
- ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด และ
- ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

นอกจาก การจัดลำดับความสำคัญของโครงการอย่างเป็นทางการดังกล่าวข้างต้น การจัดลำดับความสำคัญของโครงการยังเกิดขึ้นในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการอีกด้วยในการประชุมสภาภาพทุกวันพฤหัสบดี ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร สมาชิกสภา ปลัด ผู้อำนวยการกองต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นเวทีปรึกษาหารือเกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินงานและการหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ซึ่งถ้าอยู่ในช่วงของการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี และโครงการมีความสำคัญใกล้เคียงกันก็จะลงสำรวจพื้นที่จริง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจโดยละเอียด

เมื่อโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานนั้นอยู่ในข้อบัญญัติงบประมาณประจำปีแล้ว องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะมีการลงพื้นที่เพื่อจัด **เวทีสาธารณะ** โดยจะแจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ปิดประกาศตามศาลาประชาคมในพื้นที่ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้ประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นหรืออยู่ในเขตทางรับทราบการจัดเวทีสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ เวลา

ลงพื้นที่จัดเวทีสาธารณะก็จะมีเจ้าหน้าที่ ผู้อำนวยการกองต่างๆ ผู้บริหาร และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ในเขตนั้นเข้าร่วมประชุมกับชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารและสมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริเวณนั้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง⁹

สาระสำคัญของการจัดเวทีสาธารณะคือการชี้แจงโครงการให้ประชาชน รับทราบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะเริ่มดำเนินโครงการก่อสร้างแล้วยังมีปัญหาติดขัดหรือไม่ อย่างไร และที่สำคัญคือผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงหรืออยู่ในเขตทางยินยอมอุทิศที่ดินหรือไม่ โดยจะมีหนังสืออุทิศทรัพย์สินเพื่อเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ให้เจ้าของทรัพย์สินลงนามเป็นหลักฐานอย่างเป็นทางการ ประกอบกับฝ่ายสำรวจและออกแบบ กองช่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะมีแบบสอบถามรับฟังความคิดเห็นก่อนดำเนินการก่อสร้างให้ประชาชนตอบ โดยประเมินความต้องการและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ ซึ่งภายหลังจากจัดเวทีสาธารณะจะมีการสรุปประมวลผลและจัดทำเป็นรายงานเสนอต่อนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ ถ้าไม่ประสบปัญหาใดก็จะเป็นขั้นตอนของการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างต่อไป¹⁰

แต่ก่อนที่จะดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุฯ ได้นั้น ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินบริเวณที่จะมีการตัดถนนผ่านหรือมีการดำเนินโครงการจะต้องยอมอุทิศให้หมดก่อน จึงจะดำเนินการตามขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบฯ โดยเป็นหน้าที่ของกองพัสดุและทรัพย์สิน ส่วนกองช่างมีหน้าที่ในการจัดทำแบบแปลน พิจารณากำหนดประเภทถนนตามความเหมาะสม และการสัญญาในพื้นที่ กำหนดราคา และเสนอรายชื่อคณะกรรมการด้านช่างในส่วนของผู้รับเหมาก็จะมีโอกาสรับทราบข้อมูลข่าวสารการจัดซื้อจัดจ้างผ่านทาง

⁹ สัจจพร จันทรศรีวินวล รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 22 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

¹⁰ สมนึก บุญธรรม นายช่างโยธา 6., สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, กองช่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ (www.krabipao.go.th) มีการประกาศผ่านทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดกระบี่ สถานีองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ นายอำเภอทุกอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ หลังจากนั้นจะมีการแต่งตั้งกรรมการเปิดประมูลกรรมการสอบราคา (กรณีทีโครงการนั้นมีมูลค่าน้อยกว่า 2 ล้านบาท) จัดทำการประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-auction) (กรณีทีโครงการนั้นมีมูลค่ามากกว่า 2 ล้านบาท) มีกรรมการเปิดซอง รับซอง และกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งจะต้องเป็นผู้พิจารณาผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการ โดยคำนึงถึงราคาทีมีการเสนอและมีความเป็นไปได้¹¹

เมื่อได้ผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการและมีการจัดซื้อจัดจ้างเสร็จสมบูรณ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะดำเนินการแจ้งให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริเวณพื้นที่ทีจะมีการดำเนินการ ประชาคม อบจ. ประชาคม อบต. ผู้ใหญ่บ้านทราบว่าผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการรายได้ได้รับการประมูลให้มาดำเนินการ จะเริ่มงานเมื่อใด ใช้ระยะเวลาดำเนินการนานเพียงใด รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะดำเนินการแจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้าก่อนดำเนินการภายใน 15 วัน ข้อมูลสำคัญทีจะแจ้งประชาชนให้รับทราบ อาทิ รายละเอียดโครงการ ลักษณะงานก่อสร้างตามทีองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่กำหนดงบประมาณ พื้นที่ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง ปัญหาทีอาจจะเกิดช่วงระหว่างการก่อสร้างซึ่งอาจกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อให้ชาวบ้านประชาชนในบริเวณนั้นได้เตรียมตัว เป็นต้น

ในระหว่างการก่อสร้างหรือดำเนินการอยู่นั้น ประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบงานตามงวดงานตั้งแต่วิสตุทีใช้ในการก่อสร้าง ความหนาของถนนแต่ละชั้น หากพบสิ่งผิดปกติ ประชาชนก็สามารถท้วงติงได้ โดยองค์การ

¹¹ สมนึก บุญธรรม นายช่างโยธา 6., สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, กองช่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

บริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะมีการอธิบายรายละเอียดโครงการให้ประชาชนทราบก่อนตรวจสอบผลงานอีกครั้งหนึ่งด้วย ส่วนเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะมีการกำกับดูแลตรวจสอบให้ผู้รับจ้างดำเนินการตามแผนงานและแบบแปลนแผนผังการก่อสร้างไว้ด้วยเช่นกัน เมื่อผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการดำเนินการเสร็จสิ้นก็จะมีการตรวจรับงาน โดยมีกรรมการตรวจการจ้างที่เป็นข้าราชการ 3 คน และประชาชน (สมาชิก อบต. ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในพื้นที่) จำนวน 2 คนร่วมตรวจรับงาน และร่วมตรวจสอบว่าเป็นไปตามแบบแปลน แผนผังที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่กำหนดหรือไม่ มีการสุ่มเจาะทดสอบความหนาของลูกรังชั้นหินคลุก ยางมะตอย ซึ่งในการตรวจรับงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะแจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้าก่อน 3 วัน¹² นอกจากนี้ กองช่างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ยังมีการจัดฝึกอบรมเทคนิคด้านช่างให้แก่ชาวบ้านและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการตรวจรับงานอีกด้วย

เมื่อโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะมีการทำพิธีเปิดโดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะลงพื้นที่มาทำพิธีเปิดด้วยตนเองหากไม่ติดภารกิจใดใด มีการดำเนินการตามพิธีทางศาสนาเพื่อความ เป็นสิริมงคล เชิญประชาชน

ที่อยู่ในบริเวณนั้น รวมถึงผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประชาคม อบจ. ประชาคม อบต. เข้าร่วมพิธี ประกอบกับในพิธีเปิดยังมีการมอบใบประกาศเกียรติคุณ/เกียรติบัตรให้แก่ผู้ที่อุทิศที่ดินและผลอาสิน

¹² สัจจพร จันทร์ศรีนวล รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 22 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

ในเขตทางให้กับทางราชการในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเป็นเครื่องยืนยันการเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนให้แก่ส่วนรวม โดยเป็นการยกย่องผู้เสียสละใน ที่สาธารณะ รวมถึงประเมินผล ความพึงพอใจของประชาชน ต่อผลสัมฤทธิ์ และการบรรลุ วัตถุประสงค์ของโครงการ ประกอบ

กับ กองช่างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะมีการติดตั้งป้ายประกาศให้พี่น้องประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบถึงที่มาที่ไปของโครงการ เช่น ชนิด/ประเภท ของงาน ปริมาณงาน แหล่งงบประมาณ รวมทั้งระยะเวลาประกันความชำรุดบกพร่อง หน่วยงานที่รับผิดชอบ พร้อมทั้งเบอร์โทรศัพท์ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในการ แจ้งเหตุขัดข้องจากการชำรุดเสียหายไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใดก็ตาม

รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากวิธีการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม นั้น ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการ ทั้งนี้โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ ได้กำหนดแนวทางขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ยึดแนวทางการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนนั้นลักษณะของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนก็จะมี ความแตกต่างกันไป

ช่วงก่อนดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในช่วงก่อนดำเนินการมี ลักษณะของการปรึกษาหารือและการรับฟังความคิดเห็น (Consult) ดังจะเห็นได้

จากการเสนอความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผ่านการจัดทำประชาคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลที่ประชาชนเสนอโครงการและความต้องการมา โดยผ่านการพิจารณากลับกรองจากคณะกรรมการประสานแผนระดับอำเภอว่าเป็นโครงการที่เกินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลที่จะดำเนินการได้ และมีการเสนอผ่านขึ้นมาเป็นลำดับขั้น หรือผ่านการเสนอความต้องการโดยตรงจากการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่ได้ลงพื้นที่รับฟังปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน โดยชาวบ้าน พี่น้องประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ตลอดจนเสนอความต้องการและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะนำข้อเสนอโครงการกลับมาพิจารณาอีกครั้ง ซึ่งอำนาจการตัดสินใจดำเนินการก็ยังคงเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่อยู่

เมื่อโครงการมีความชัดเจนแล้วว่าเป็นความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง มีความเหมาะสมในการดำเนินการและทราบว่า จะดำเนินการในงบประมาณใดแล้ว องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะจัดให้มีเวทีสาธารณะเพื่อชี้แจงการดำเนินโครงการแก่ประชาชนรวมถึงเจ้าของที่ดินที่ในบริเวณที่จะมีการดำเนินโครงการเกี่ยวกับการอุทกศาสตร์ที่ดินและผลอาสิน ตอบข้อซักถามของประชาชน และมีการให้ประชาชนที่เข้าร่วมเวทีสาธารณะตอบแบบสอบถามรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการถึงความต้องการ การได้รับประโยชน์จากการก่อสร้าง การเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินโครงการ การช่วยกันดูแลบำรุงรักษาเมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จ และการตรวจสอบประเมินผลโครงการที่ดำเนินการแล้วเสร็จ ซึ่งการจัดเวทีสาธารณะโดยมีการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) พร้อมกับการปรึกษาหารือและรับฟังความคิดเห็น (Consult)

เมื่อดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างได้ผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการเรียบร้อยแล้ว ก่อนดำเนินการก่อสร้าง 15 วัน องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะมีการแจ้งให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและประชาชนบริเวณพื้นที่ที่จะมีการดำเนินการทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการ อาทิ ผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการ การเริ่มดำเนินการก่อสร้าง ระยะเวลาในการก่อสร้าง งบประมาณ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้างและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้เตรียมตัวปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในขณะที่มีการก่อสร้าง ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแก่ประชาชน (Inform)

ช่วงดำเนินการ ในขณะที่มีการก่อสร้างหรือดำเนินโครงการอยู่นั้น ประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นหูเป็นตาในการทำงานให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการเข้ามามีบทบาท (Involve) ตรวจสอบการส่งมอบงานแต่ละงวดของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการ และสามารถท้วงติงหรือร้องเรียนมายังองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้ กรณีที่พบสิ่งผิดปกติหรือการไม่ดำเนินการตามแบบแปลนแผนผังที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่กำหนด

ช่วงการดำเนินการเสร็จสิ้น เมื่อการก่อสร้างเสร็จสิ้นก็จะมีการตรวจรับงาน ซึ่งไม่เฉพาะแต่เพียงผู้แทนประชาคมที่เป็นกรรมการตรวจงานตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นที่เข้าร่วมในการตรวจรับงาน หากแต่ประชาชนในพื้นที่ก็ได้ให้ความสนใจเข้าร่วมตรวจงานด้วย การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนนี้ถือเป็นการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ (Collaborate) ในการตัดสินใจตรวจรับงานของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการในรูปแบบของคณะกรรมการตรวจการจ้าง โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะมีการอธิบายรายละเอียดโครงการให้ประชาชนทราบก่อนตรวจสอบผลงานด้วย

นอกจากนี้ ประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการเฉลิมฉลองในพิธีเปิดเมื่อการดำเนินการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานแล้วเสร็จ ทั้งยังเป็นผู้ให้ข้อมูลในการ

ปรับปรุงการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ในการตอบสนองแบบสอบถาม ประเมินความพึงพอใจต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ และผลการดำเนินโครงการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการดำเนินโครงการ

ทั้งนี้ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในช่วงต่างๆ ของการดำเนินงานสามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในช่วงต่างๆ ของการดำเนินงานโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม

การดำเนินการ	ช่วงก่อนดำเนินการ	ช่วงดำเนินการ	ช่วงการดำเนินการเสร็จสิ้น
ลักษณะการมีส่วนร่วม ให้ข้อมูลข่าวสาร Inform	อบจ.ชี้แจงการดำเนินโครงการแก่ประชาชน รวมถึงเจ้าของที่ดินที่อยู่ในบริเวณที่จะมีการดำเนินโครงการเกี่ยวกับการอุทิศที่ดินและผลอาสิน และตอบข้อซักถามของประชาชน	-	อบจ.มีการอธิบายรายละเอียดโครงการให้ประชาชนทราบก่อนตรวจสอบผลงาน
รับฟังความคิดเห็น Consult	1) ประชาชนสามารถเสนอโครงการให้ อบจ.ได้โดย * ผ่านการจัดทำประชาคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล	-	ประชาชนตอบสนองแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ และผลการดำเนินโครงการของอบจ.

การดำเนินการ ลักษณะการมีส่วนร่วม	ช่วงก่อนดำเนินการ	ช่วงดำเนินการ	ช่วงการดำเนินการ เสร็จสิ้น
	<p>* การเสนอโครงการโดยตรงจากกรที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่ได้ลงพื้นที่รับฟังปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน</p> <p>2) การจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการพร้อมกับให้ประชาชนตอบแบบสอบถาม</p>		
เข้ามามีบทบาท Involve	-	ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นหูเป็นตาให้กับ อบจ. กระบี่ ตรวจสอบการส่งมอบงานแต่ละงวดของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการ และสามารถท้วงติงหรือร้องเรียนมายัง อบจ. กระบี่ได้กรณีที่พบสิ่งผิดปกติ	-
สร้างความร่วมมือ Collaborate	-	-	ประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการตรวจการจ้างตามกฎหมายระบุ
เสริมอำนาจ Empower	-	-	-

การระดมทรัพยากรและทรัพยากรที่ใช้

เนื่องจากการดำเนินการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นการทำสัญญาจ้างเหมา ทรัพยากรหลักที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ใช้คือ งบประมาณในการว่าจ้างผู้รับเหมา ซึ่งการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของสิ่งก่อสร้าง เช่น ถนน สะพาน เป็นต้น ส่วนบุคลากรนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะมีทีมของกองช่าง ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมงานประมาณ 2 คน ทำหน้าที่รายงานการปฏิบัติงานของผู้รับจ้างให้เป็นไปตามแบบแปลนแผนผังขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ รวมทั้งกำกับดูแลตรวจสอบให้ผู้รับจ้างดำเนินการตามแผนงานการก่อสร้างที่ให้ไว้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

กรณีที่ไม่ใช่สัญญาจ้างเหมา แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ขอความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ให้ดำเนินการซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ของตน องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่สามารถให้การสนับสนุนได้แต่เพียงเครื่องจักรเท่านั้น เนื่องจากไม่ได้อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่จะดำเนินการได้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขอรับความช่วยเหลือมานั้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าน้ำมันเชื้อเพลิง

ผลความสำเร็จ

ผลแห่งความสำเร็จจากการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินโครงการการก่อสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม และได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแทบจะทุกขั้นตอนในการดำเนินโครงการมีหลายประการ ดังนี้

- 1) ประชาชนได้รับการจัดบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มีมาตรฐาน มีเส้นทางสัญจรคมนาคมที่สะดวกสบาย ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การสร้างถนนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีการสร้างถนนคอนกรีตหรือลาดยาง ถนนสายนั้นเป็นดินแดง เมื่อรถแล่นผ่านทำให้เกิด

ผู้ละอองฟุ้งกระจาย อีกทั้งการระบายน้ำก็ไม่ดี ก่อให้เกิดภาวะน้ำท่วม แต่เมื่อมีการสร้างถนนคอนกรีตหรือลาดยาง ทำให้ปัญหาเหล่านี้หมดไป โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน ย่อมส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นไปด้วย นอกจากนี้ ผลพลอยได้อีกประการหนึ่งของการมีเส้นทางสัญจรไปมาที่สะดวกสบายนั้น อาจเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่

2) การทำงานด้านโครงสร้างพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไม่ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน¹³ เนื่องจากเป็นโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมาตั้งแต่แรก ประกอบกับประชาชนก็ได้เข้ามาตรวจสอบการดำเนินโครงการของผู้รับเหมาในการวัดความหนา ความกว้างให้เป็นไปตามแบบแปลนแผนผังที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่กำหนด ส่งผลให้การดำเนินโครงการแต่ละโครงการ แต่ละพื้นที่นั้นปราศจากข้อครหา เพราะประชาชนรับทราบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ทุกขั้นตอน ซึ่งสะท้อนการทำงานที่มีความโปร่งใส ประชาชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ เข้ามาช่วยเป็นหูเป็นตาตรวจสอบการทำงานของผู้รับเหมา ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้งานที่มีคุณภาพตรงตามแบบแปลนแผนผังที่กำหนดไว้ เมื่อการก่อสร้างเสร็จสิ้น ประชาชนจะมีมาตรการในการดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐานนั้นกันเอง อย่างเช่น กรณีโครงการก่อสร้างถนนลาดยางชนิดแอสฟัลติกคอนกรีตสายบ้านเขาสามหน่วย-บ้านช่องควน ที่ตำบลเพขลา อำเภอคลองท่อม ชาวบ้านและประชาชนละแวกนั้นได้กำหนดมาตรการในการดูแลรักษาถนนที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่สร้าง โดยได้กำหนดให้มีการตัดหญ้าริมทางทุกวันที่ 12 สิงหาคมของทุกปี

3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่าและเต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยได้มีการใช้จ่ายงบประมาณน้อยกว่างบประมาณที่ตั้งไว้

¹³ สมศักดิ์ กิตติธรรกุล นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

ส่งผลให้มีเงินงบประมาณเหลือจ่ายปลายปี เป็นเงินสะสมนำไปดำเนินโครงการอื่น¹⁴ เนื่องจากมีการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุฯ อย่างเป็นขั้นตอนด้วยความโปร่งใส ประกอบกับการดำเนินโครงการของผู้รับเหมา/ผู้รับจ้างเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บางโครงการผู้รับเหมา/ผู้รับจ้างสามารถดำเนินการก่อสร้างได้เสร็จก่อนระยะเวลาส่งมอบงาน

4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่สามารถทำงานในพื้นที่ได้คล่องตัวมากขึ้น เนื่องจากประชาชนรับรู้ รับทราบรายละเอียดของโครงการเกือบทั้งหมดล่วงหน้า เพราะได้มีการลงพื้นที่ไปสำรวจและมีการชี้แจงการดำเนินโครงการให้ประชาชนรับทราบอยู่ตลอดเวลาก่อนดำเนินโครงการจริง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

ในการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่นั้นพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่

ประการแรก การให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่สะท้อนถึงการให้เกียรติประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในบริเวณพื้นที่ที่จะมีการก่อสร้างโครงการ การลงพื้นที่ของทีมกองช่างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่ได้ลงไปคลุกคลีกับชาวบ้านและประชาชนในละแวกนั้น ส่งผลให้ชาวบ้านและประชาชนรับทราบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ทุกขั้นตอน การดำเนินงานก่อสร้างของผู้รับเหมา/ผู้รับจ้างจึงเป็นไปอย่างสะดวก คล่องตัว การทำงานในลักษณะนี้ถือเป็นนโยบายการทำงานของ

¹⁴ สมนึก บุญธรรม นายช่างโยธา 6., สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, กองช่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

ผู้บริหารที่ได้ให้แนวทางไว้กับเจ้าหน้าที่ในการทำงานด้วยการเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกือบทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน อันแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของผู้บริหารในการทำงานบนฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสในการทำงาน

ประการที่สอง ระดับความสนใจของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ หากประชาชนให้ความสำคัญ มีความกระตือรือร้นและมีจิตสาธารณะก็จะส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น เนื่องจากการดำเนินงานทุกขั้นตอนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่มีความเข้มข้นแตกต่างกันไปในการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

ประการที่สาม การทำงานที่มีการกำหนดขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจในกระบวนการทำงานสามารถทำงานได้ง่ายขึ้นแม้จะมีขั้นตอนในการทำงานและต้องใช้เวลาในการทำงานมากขึ้น

ประการที่สี่ ลักษณะของสถานการณ์ทางการเมืองที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติโดยส่วนใหญ่มาจากกลุ่มการเมืองเดียวกันคือ กลุ่มรักกระบี่ ส่งผลให้การทำงานเต็มไปด้วยความราบรื่น ทั้งทีมผู้บริหารและฝ่ายสภาต่างก็ให้การสนับสนุนแนวทางการทำงานที่ยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวยึด และไม่มีการแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำจากฝ่ายการเมือง (สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ข้าราชการสามารถทำงานได้โดยไม่ถูกฝ่ายการเมืองบีบบังคับให้มีการตรวจรับงาน กรณีที่งานยังไม่สมบูรณ์เรียบร้อย

อุปสรรคในการดำเนินโครงการและการแก้ไขปัญหา

ปัญหาส่วนใหญ่ในการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมคือ ปัญหาเขตทางทับซ้อนกับที่ดินของชาวบ้าน/ที่ส่วนบุคคล และปัญหา

การอุทิศที่ดินและผลอาสินของชาวบ้าน¹⁵ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีอำนาจในการเวนคืนที่ดินหรือสามารถจ่ายค่าชดเชย/สินไหมทดแทนอย่างที่เหมาะสม การทางหลวงสามารถกระทำได้ การดำเนินโครงการก่อสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปีจะสามารถกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อเจ้าของที่ดิน/เจ้าของทรัพย์สินยอมอุทิศทรัพย์สินของตนเพื่อการก่อสร้างและเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้วเท่านั้น หากประชาชน/ชาวบ้านไม่ยอมอุทิศที่ดินและผลอาสินให้กับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปีก็จะส่งผลให้การดำเนินการล่าช้า ซึ่งแนวทางในการแก้ปัญหา นั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปีก็จะประสานกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนและชาวบ้านที่อยู่ในเขตก่อสร้าง มาพบปะพูดคุยและตกลงกันเองก่อนว่าจะต้องมีการสละที่ดินบางส่วน ซึ่งเป็นการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมหรือมวลชนของพื้นที่บริเวณนั้นจัดการกับปัญหา ให้ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนเกลี้ยกล่อมกันเอง เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้ จากประสบการณ์การทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปีพบว่าแต่ละแห่งก็มีแนวทางในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน บางแห่งชาวบ้านยอมอุทิศให้ แต่บางแห่งเจ้าของทรัพย์สินก็ไม่ยอมอุทิศให้เนื่องจากไม่ได้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้น จึงไม่ได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างแต่อย่างใด ส่งผลให้ชาวบ้านในละแวกนั้นต้องลงขันกันบริจาคและซื้อที่ดินจากเจ้าของที่ดิน¹⁶ หรือบางกรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปีต้องออกแบบแปลนแผนผังโครงการใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงการดำเนินโครงการผ่านพื้นที่ที่ประชาชนไม่ยอมอุทิศที่ดินและผลอาสินหรือเขตพื้นที่ป่าสงวน

นอกจากนี้ ปัญหาส่วนใหญ่ที่ประสบคือ บางโครงการองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปีจะต้องดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งในการก่อสร้างนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปีไม่มีอำนาจในการ

¹⁵ กิตติชัย เอ่งฉ้วน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปี, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปี, กระปี, บันทึกเสียง.

¹⁶ กิตติชัย เอ่งฉ้วน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปี, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระปี, กระปี, บันทึกเสียง.

ย้ายเสาไฟฟ้า หากแต่เป็นหน้าที่ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่ประสบปัญหาว่าการดำเนินการเคลื่อนย้ายเสาไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิกาคนั้นล่าช้าเป็นอย่างมาก¹⁷ ทั้งที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้ประสานหรือแจ้งล่วงหน้าไปเป็นระยะเวลาอันแล้ว ส่งผลให้การดำเนินโครงการล่าช้าตามไปด้วย เพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไม่สามารถส่งมอบพื้นที่ให้กับผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการได้ ซึ่งการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมักให้เหตุผลว่าไม่มีงบประมาณขาดแคลนเครื่องจักรและบุคลากรไม่เพียงพอ ซึ่งบางกรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็จะมีการติดต่อประสานงานไปยังผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการให้นำเครื่องจักรไปช่วยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคในการเคลื่อนย้าย หรือบางครั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ก็ต้องดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นที่ปลายเหตุ โดยการต่อสัญญาให้กับผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการ

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือการดำเนินการก่อสร้างผิดไปจากแบบแปลนของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการ¹⁸ ส่วนใหญ่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จะส่งระงับการดำเนินการและให้มีการแก้ไขทันที ซึ่งแนวทางในการแก้ปัญหาเบื้องต้นคือการให้ประชาชนในพื้นที่ช่วยเป็นหูเป็นตาและคอยตรวจสอบการดำเนินโครงการของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นระยะ เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว ในขณะที่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ต้องคุมงานหลายงานจึงไม่สามารถดูแลกำกับการทำงานของผู้รับเหมา/ผู้รับผิดชอบโครงการได้อย่างทั่วถึง

ปัญหาประการสุดท้ายที่ประสบคือในการตรวจรับงานนั้น ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคด้านช่าง และบางครั้งเกิดข้อสงสัยในทางเทคนิค องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่จึงได้แก้ไขปัญหานี้โดยจัดอบรมเทคนิคด้านช่างในการตรวจรับงานให้กับประชาชนก่อนการตรวจรับงานจริง

¹⁷ สมศักดิ์ กิตติธรรมกุล นายกองการบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 23 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

¹⁸ สัจพร จันทร์ศรีนวล รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 22 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

จากแนวทางในการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วม อย่างเป็นระบบโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนนั้น ถือว่าเป็นแนวทางที่ทั้งประชาชนและองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่เองต่างก็ได้ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เนื่องจากการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด กระบี่เองก็มีความโปร่งใส ปราศจากข้อสงสัยจากประชาชน เป็นไปด้วยความราบรื่น และได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่ เพราะการดำเนินโครงการเป็นไปตามความต้องการของประชาชน ซึ่งประชาชนในบริเวณเขตพื้นที่ของโครงการเอง ก็เป็นผู้รับผลประโยชน์จากการก่อสร้าง มีความพึงพอใจ และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินงานจะเพิ่มมากขึ้น และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ต้องออกพบปะ ประชาชนหลายครั้งหลายครา แต่หากพิจารณาผลในระยะยาวแล้ว การดำเนินโครงการในลักษณะนั้นว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ได้รับประโยชน์อย่าง คุ่มค่าที่เดียวทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน สามารถบริหารโครงการก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล อีกทั้งประชาชนยังมีความเชื่อมั่นไว้วางใจและมีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดกระบี่อีกด้วย

ลักษณะการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ที่ก่อให้เกิด ประโยชน์นานัปการดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ต้อง ยึดถือแนวทางการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นแนวทางในการทำงานต่อไป จนกลายเป็นวัฒนธรรมในการทำงาน ถึงแม้ว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ก็ตาม ประกอบกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่มีแนวคิดในการพัฒนาต่อยอด จากเดิมที่มีเพียงการประเมินความพึงพอใจของประชาชนภายหลังการก่อสร้าง เสร็จ ในอนาคตจะเพิ่มเติมการประเมินผลกระทบบจากการมีโครงสร้างพื้นฐานนั้น

ภายในชุมชนด้วย เช่น การประสบอุบัติเหตุของคนในชุมชนอันเนื่องมาจากการใช้ถนนที่ อบจ. ก่อสร้าง อบจ. ก็จะมีการประเมินและอาจมีการใส่ลูกระนาด ติดป้ายเพิ่มเติม ใส่ไฟกระพริบเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ เป็นต้น¹⁹

โดยสรุปการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมถือว่าเป็นแนวทางการทำงานที่มีความยั่งยืนในระยะยาว และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดแนวทางการทำงานนี้ไปตลอด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่เอง

ความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่นโดยเฉพาะเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล จะนำแนวทางในการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไปใช้ในการดำเนินการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานนั้น ถือว่าเป็นแนวทางในการทำงานที่สมควรนำไปปรับใช้อย่างยิ่งเนื่องจากแนวทางการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่นั้นเป็นการผสมผสานการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่กฎหมายบัญญัติ พร้อมทั้งสอดแทรกกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินโครงการตั้งแต่ก่อนการดำเนินโครงการ การดำเนินการ และภายหลังจากการดำเนินการเสร็จสิ้น ถือเป็นการมีส่วนร่วมในระดับเข้มข้นที่มีความหมายมากกว่าให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเชิงพิธีกรรมตามแต่บทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นจะนำแนวทางขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไปดำเนินการนั้น ในส่วนขององค์กรปกครองส่วน

¹⁹ สัจพร จันทร์ศรีนวล รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 22 ธันวาคม 2552, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่, กระบี่, บันทึกเสียง.

ท้องถิ่นเองโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่จะต้องให้การยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยปราศจากอคติว่าการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นทำให้เกิดความยุ่งยากและเสียเวลาในการทำงานในเบื้องต้นก่อน ประกอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญและเข้าใจประชาชนในพื้นที่ของตนเองด้วยเช่นกันว่ามีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด

นอกจากนี้ ในส่วนของบทบาทระหว่างฝ่ายสภาและฝ่ายบริหารก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งเช่นกันที่มีผลกับการดำเนินงาน และมีความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะนำแนวทางในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไปปฏิบัติให้มีใช้น้อย เนื่องจากสภาพการเมืองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ค่อนข้างมีเสถียรภาพ ฝ่ายสภาและฝ่ายบริหารทำงานสนับสนุนส่งเสริมกัน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะไม่เข้ามาก้าวท้าวแย่งชิงการทำงานของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายข้าราชการประจำ ตรงกันข้ามสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะเป็นผู้คอยตรวจสอบ เป็นสื่อกลางในการประสานงานและคอยแจ้งข้อมูลให้กับฝ่ายบริหารกรณีที่ประชาชนประสบปัญหา

จุดเด่นสำคัญอีกประการหนึ่งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่คือผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีความจริงจัง กล้าที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเพราะไม่มีผลประโยชน์แอบแฝงกับผู้รับเหมา

โดยสรุป หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นจะนำแนวทางที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไปดำเนินการนั้นถือว่าเป็นแนวทางที่ดีในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน เพื่อช่วยให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานที่มีความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล หากแต่การนำแนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ไปใช้นั้นจะต้องคำนึงถึงสภาพและบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งการบริหารงานภายในองค์กร ลักษณะของประชาชน สภาพการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

ที่อยู่: หมู่ 7 ตำบลไสไทย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 81000

โทรศัพท์: 075 - 627111

เว็บไซต์: <http://www.krabipao.go.th>

คณะผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 9 พฤศจิกายน 2553)

นายสมศักดิ์ กิตติธรรกุล

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

นายธนากร ชัยนการ

ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

นางสาวอรนุช หนูแดง

ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

2

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพ
ผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่
จังหวัดจันทบุรี

องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชน ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี¹

เอกลักษณ์ ณ์ถฤทธิ²

บริบทและข้อมูลทั่วไปของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

จังหวัดจันทบุรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศ มีพื้นที่ทั้งหมด 6,338 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,961,250 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 76 ตำบล และ 728 หมู่บ้าน

บริบททางเศรษฐกิจ จังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้น มีปริมาณน้ำฝนมาก โดยมีฝนตกชุกประมาณปีละ 6 เดือน ทำให้มีสภาพเหมาะสมต่อการทำการเกษตร ทำให้รายได้หลักของจังหวัดมาจากภาคการเกษตร โดยในปี พ.ศ.2550 รายได้จากภาคการเกษตรมีมูลค่า 13,167 ล้านบาท คิดเป็น 34.60 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (GDP) โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดได้แก่ ทุเรียน ซึ่งมีมากถึง 201,828 ไร่ ผลผลิตประมาณ 243,808 ตัน

¹ ศึกษาเพิ่มเติมจาก เอกลักษณ์ ณ์ถฤทธิ, รายงานการศึกษาวิจัยการบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Best Practices) กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2553).

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

รองลงมาคือเงาะ 132,832 ไร่ ผลผลิตประมาณ 132,832 ตัน ถัดไปได้แก่ มังคุด 134,337 ไร่ ผลผลิตประมาณ 77,729 ตัน แต่เดิมจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีการทำเหมืองพลอยมากเป็นลำดับต้นๆ ของประเทศ ซึ่งทำให้จันทบุรีเป็นแหล่งค้าอัญมณีที่สำคัญของประเทศ แต่ในปัจจุบันได้มีการปิดเหมืองหมดแล้ว คงเหลือแต่ช่างเจียรไนพลอยฝีมือดีที่ยังคงมีอยู่ทำให้มีการนำเข้าพลอยจากต่างประเทศเพื่อมาทำการเจียรไนที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจันทบุรีในปัจจุบันยังคงความสำคัญของการเป็นตลาดค้าอัญมณีที่สำคัญของประเทศและภูมิภาคนี้

บริบททางการเมืองและการบริหาร ด้านการตื่นตัวทางการเมืองนั้น ประชาชนจันทบุรีมีการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับสูงโดยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมา (23 ธันวาคม 2550) มีผู้มาใช้สิทธิคิดเป็นร้อยละ 78.23 และการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (2 มีนาคม 2551) มีผู้มาใช้สิทธิ ร้อยละ 60.49 และในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีที่ผ่านมา (27 เมษายน 2551) มีผู้มาใช้สิทธิ คิดเป็นร้อยละ 56.82

จากการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดในครั้งที่ผ่านมานี้ ซึ่งเป็นการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยตรงนั้น ผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เข้ามาบริหารงานคือ นายธนภณ กิจกาญจน์ ในส่วนสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีมีนายพงษ์ศักดิ์ หลิวทวีสีประกาย เป็นประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีมีสมาชิกสภาทั้งหมด 30 ท่าน เป็นตัวแทนมาจาก 10 อำเภอ

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัดจันทบุรีมุ่งสู่ความเป็น “เมืองน่าอยู่ สังคมเข้มแข็ง เศรษฐกิจยั่งยืน” โดยวางยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 4 ด้าน กล่าวคือ การพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติให้มีคุณภาพและการปกครองและบริหารจัดการ โดยใน 4 ยุทธศาสตร์นี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน กับยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง โดยได้สนับสนุนงบประมาณในทั้งสองยุทธศาสตร์เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 66

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชน ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินการ

ในปี พ.ศ.2548 นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี (นายธนภณ กิจกาญจน์) และคณะผู้บริหารได้มีการลงพื้นที่เพื่อพบปะกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดจันทบุรีและได้รับทราบสภาพปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาท้องถิ่นจากหลายฝ่าย ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัด ทำให้ทราบถึงปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะเสนอปัญหาหรือความต้องการของชุมชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวางแผนการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและตรงตามความต้องการของประชาชนได้ รวมทั้งการขาดการประสานงานในการการจัดทำแผนหรือการจัดทำประชาคม ซึ่งก่อนหน้านี้นักหน่วยราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดต้องการจัดทำแผนงานของหน่วยงานตนเองนั้นก็เลยลงพื้นที่เพื่อเรียกประชุมประชาคมกันครั้งหนึ่ง ทำให้มีการประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่หลายครั้ง ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อน สิ้นเปลือง และสร้างความสับสนให้แก่ประชาชนเป็นอย่างมาก

องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีจึงได้นำปัญหาเหล่านี้เข้าปรึกษาร่วมกับชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรี (ปัจจุบันเป็นสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรี) เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และได้เกิดโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพื้นที่และประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน และลดความซ้ำซ้อนในการจัดทำแผนและการจัดทำประชาคม ซึ่งโครงการนี้เป็นโครงการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการ

ดำเนินงาน และให้ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีในสมัยนั้นเป็นผู้ดำเนินโครงการร่วมกับทางอำเภอ ถือเป็น การจับมือร่วมกันระหว่างฝ่ายท้องถิ่นและฝ่ายท้องถิ่นในการร่วมกันพัฒนาจังหวัดจันทบุรี

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

วัตถุประสงค์ของโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีประกอบด้วย

- 1) เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน
- 2) เพื่อแนะนำแนวทางปฏิบัติงาน สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน
- 3) เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ของทางราชการสามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี
- 4) เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษาของผู้ใหญ่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) เป็นการเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวก

โดยโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนมุ่งส่งเสริมให้เกิดการตื่นตัวของคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน และการพัฒนาหมู่บ้าน ก่อให้เกิดการประสานงานอันดีระหว่างฝ่ายท้องถิ่นและฝ่ายท้องถิ่น และเพื่ออำนวยความสะดวกแก่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ และหน่วยราชการในการบูรณาการแผนชุมชนและแผนพัฒนาอื่นๆ ให้มีความเป็นเอกภาพในการพัฒนา และลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน

ขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงาน

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีได้มีการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบดังนี้

1. ขั้นค้นหาปัญหา

หลังจากการเข้ารับตำแหน่งในปี พ.ศ.2548 ของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ภายใต้การนำของนายธณภน กิจกาญจน์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ได้ลงพื้นที่ในจังหวัดจันทบุรีเพื่อพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชน และรับทราบถึงปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ จนได้ตระหนักถึงปัญหาสำคัญประการหนึ่งซึ่งพบเหมือนกันในทุกพื้นที่คือ การพัฒนาพื้นที่เป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ขาดการประสานงานระหว่างฝ่ายท้องถิ่น คือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน และฝ่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในแต่ละหมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ค่อยได้ทำการประชุมเพื่อปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ขาดการจัดทำประชาคมและขาดการจัดทำแผนชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน ดังนั้นคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีจึงได้นำปัญหาดังกล่าวเข้าปรึกษาหารือร่วมกับชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน (ในสมัยนั้น) เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และให้ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลักในการดำเนินงานสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ดูแล และใกล้ชิดกับคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตรง (ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง) อีกทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อประสานงานแก้ไขปัญหา และได้ข้อสรุปคือต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำประชาคมและจัดทำแผนชุมชนอันจะเป็นพื้นฐานของการบูรณาการพัฒนาจากทุกหน่วยงาน

2. ขั้นเตรียมโครงการ

ก่อนเริ่มดำเนินโครงการจำเป็นต้องมีการเตรียมสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ เพื่อให้เกิดการยอมรับและให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการทั้งระหว่างการดำเนินโครงการ และภายหลังการดำเนินโครงการ จากทุกฝ่าย ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ผู้นำชุมชน ภาคราชการ ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมกันผลักดันแผนชุมชนในไปอยู่ในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนในขั้นตอนเตรียมการนั้นสมาคมกำหนดผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีได้เรียกประชุมคณะกรรมการเพื่อระดมความคิดเห็นและวางรูปแบบการดำเนินโครงการ โดยทำการปรึกษาหารือร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีเป็นระยะ โดยได้วางรูปแบบการ

อบรม และเค้าโครงเนื้อหาในการอบรม โดยได้นำบทเรียนจากการจัดโครงการเดียวกันในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2550 มาทำการปรับปรุงให้เป็นการอบรมเป็นรายอำเภอ เพื่อให้การดำเนินการอบรมเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการอบรมมากขึ้น โดยแยกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านเป็นรุ่น ๆ ละไม่เกิน 200 คนและได้ทำการปรึกษาหารือกันถึงช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการซึ่งได้ข้อสรุปว่าควรอยู่ในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือน มีนาคม-สิงหาคม เพราะเป็นช่วงก่อนฤดูเก็บเกี่ยวผลไม้มันซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรจะสามารถมาร่วมโครงการได้ ภายหลังได้ข้อสรุปแล้วสมาคมกำหนดผู้ใหญ่บ้านได้จัดทำโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี โดยได้รับการพิจารณาสนับสนุนจากสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ในปีงบประมาณ พ.ศ.2551 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 8,000,000 บาท

2) จัดทำสื่อการอบรม

ภายหลังได้รับการอนุมัติงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ทำความร่วมมือกับสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินการจัดทำสื่อการอบรม โดยสื่อที่ใช้ในการอบรมโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรีมี 2 รายการดังนี้

2.1) วัสดุทัศนเพื่อการเผยแพร่ การจัดทำวัสดุทัศนมีวัตถุประสงค์ในการให้กรอบความคิด และปรับกระบวนการทัศนของกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาไปสู่หมู่บ้านเชิงคุณค่าที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้าน การทำงานร่วมกัน

2.2) จัดทำเอกสารเผยแพร่ โดยจัดทำเอกสารออกมาจำนวน 2 ชุด ได้แก่

2.2.1) แผ่นพับประชาสัมพันธ์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประมวลความคิดรวบยอด สำหรับการพัฒนาหมู่บ้านเชิงคุณค่า เพื่อการนำเสนอการอบรม ประกอบด้วย

- กรอบคิดคุณค่า กล่าวถึงอุดมการณ์ที่สำคัญที่ผู้นำหมู่บ้านควรให้ความสำคัญและยึดถือปฏิบัติสำหรับตนเอง และหมู่บ้าน
- กรอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วย กระบวนการ 3 ขั้นตอนคือ การทำ SWOT, การกำหนดวิสัยทัศน์หมู่บ้าน, การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน, การพัฒนาเชิงคุณค่าด้านต่างๆ ที่เป็นไปตามการพัฒนาประเทศ และเชื่อมโยงถึงเรื่องโซ่คุณค่าที่เชื่อมร้อยคุณค่า

2.2.2) การ์ตูน มีสาระสำคัญเพื่อเชิญชวนให้ประชาคมหมู่บ้าน รักรถิ่นและเข้าใจในบริบทการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

3) ดำเนินการอบรม

ในขั้นตอนของการดำเนินการอบรมได้กำหนดระยะเวลาในการอบรมไว้จำนวน 3 วันต่อรุ่น ซึ่งได้จัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ตามหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ โดยเชิญนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีเป็นวิทยากรพิเศษบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน และชี้แจงถึงนโยบายขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ลำดับต่อมา เป็นการบรรยายของวิทยากรท่านต่อไปในหัวข้อที่ได้วางไว้ ซึ่งแต่ละอำเภอจะเป็นผู้ดำเนินการจัดวางหัวข้อและวิทยากรตามความเหมาะสม ในส่วนภาควิชาการนั้นจะเป็นหน้าที่ของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบตามเนื้อหาหลักสูตรที่ได้วางไว้ โดยรูปแบบการอบรมจะเป็นการบรรยายให้ความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน และเมื่อเสร็จสิ้นการอบรมได้มีทำการแจกแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้ารับอบรมในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรี โดยแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามปลายปิด ให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงความคิดเห็นถึงความเหมาะสมของการจัดงาน และมี “แบบประเมินผู้เข้าร่วมการอบรม” เพื่อทดสอบความรู้ของผู้เข้ารับเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้อบรมมา

นอกจากนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีได้มีการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินในโครงการ โดยการตรวจสอบจากสำเนาใบเสร็จรับเงิน และมีระบบการติดตามประเมินผลความสำเร็จของงานโครงการด้วยระบบ SAR พร้อมจัดทำเอกสารในการติดตามผลโครงการอีกด้วย

4) ขั้นดำเนินการประชุมคณะกรรมการชุมชนและจัดทำแผน

ภายหลังการอบรมได้มีการผลักดันและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการจัดการประชุมภายในหมู่บ้านของตนเอง โดยสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านได้จัดทำ “คู่มือปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน” เพื่อให้คณะ

กรรมการหมู่บ้านสามารถทบทวนความรู้และบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อที่จะได้ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านได้อย่างถูกต้อง และได้พยายามส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านดำเนินการจัดทำแผนชุมชนเพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งในการนี้สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีได้จัดทำ “คู่มือการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน” ขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดบันทึกการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านและใช้เป็นข้อมูลในการรายงานผลการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านแก่สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรี อีกทั้งในการรายงานผลยังต้องมีการถ่ายรูปในระหว่างการดำเนินการประชุมแนบมาเพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบด้วย

5) ขึ้นติดตามผลการนำแผนชุมชนไปใช้ประโยชน์

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีการติดตามผลภายหลังการอบรมในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรี โดยการเข้าร่วมกับประชาคมหมู่บ้านทุกครั้งที่มีโอกาส และติดตามผลภายหลังที่ได้มีการเสนอแผนชุมชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โดยการผลักดันหรือประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานราชการต่างๆ เพื่อบรรจุแผนชุมชนที่ได้ผ่านการประชาคมมาแล้วเข้าสู่แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและของหน่วยงานราชการ

6) ขึ้นต่อยอดการดำเนินงาน

ภายหลังการประเมินผลการดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรี ในปี พ.ศ.2551 ได้มีการประเมินผลการโครงการแล้ว

พบว่า การจัดการอบรมประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และเพื่อให้การดำเนินงานมีการขยายผลและมีการนำความรู้ไปปฏิบัติใช้อย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ.2552 และ พ.ศ.2553 จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการอบรมใหม่ โดยจัดการอบรมในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ทำให้จำนวนผู้เข้าร่วมรับการอบรมมีจำนวนน้อยลง สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างทั่วถึง โดยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นวิทยากร ผู้จัดการอบรม และจัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเกิดการตื่นตัวต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้และเข้าร่วมการประชุมกับหน่วยงานภาครัฐ และสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนำข่าวสารต่างๆ กลับไปแจ้งแก่คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้าน โดยในการจัดการอบรมในระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานผ่านสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยสนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านละ 5,000-7,000 บาท ต่อปี ตามขนาดของหมู่บ้าน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) การมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีกับสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรี

- เมื่อได้ค้นพบปัญหาในการพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีในฐานะหน่วยงานผู้มีความหน้าที่รับผิดชอบ ได้

ทำการแสวงหาภาคีในการแก้ไขปัญหา โดยนำเรื่องเข้าปรึกษากับชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน (ในสมัยนั้น) เพื่อร่วมกันคิดวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน และได้ร่วมกันนำเสนอความคิดเห็นต่อหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาคราชการ ฝ่ายปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนให้เข้าใจถึงความสำคัญของปัญหาและขอการสนับสนุนในการดำเนินโครงการจากทุกฝ่าย

- ในการดำเนินโครงการนั้นสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำในการดำเนินงาน ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณและการอำนวยความสะดวกจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี และส่วนราชการอื่นๆ โดยสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านภายในจังหวัดและประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการดำเนินงานจะมีการวางแผนการดำเนินงาน และการแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งต้องสร้างให้เกิดความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของโครงการภายในกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ได้ ซึ่งในกระบวนการจัดการอบรมโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในปี พ.ศ.2551 นั้น ได้มีการจัดให้ตัวแทนของกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ขึ้นมาเป็นวิทยากรในการอบรมด้วย ทั้งนี้เพื่อให้กำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีความรู้และประสบความสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านและการจัดทำแผนชุมชน ได้มีโอกาสถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน และเพื่อให้การถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นไปอย่างเรียบง่ายและเป็นกันเอง นอกจากนั้นเป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นว่าการพัฒนาหมู่บ้านและการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินไปนัก ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาหมู่บ้านของผู้เข้ารับการอบรม และทำให้ในปี

พ.ศ.2552 สามารถต่อยอดโครงการให้ลงไปสู่การจัดการอบรม และการประชุมระดับตำบล หมู่บ้านได้

2) การมีส่วนร่วมระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน

การดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัด จันทบุรีเป็นกระบวนการสร้างผู้นำ โดยเตรียมคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีความพร้อมในการดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในขั้นต่อไป นั่นคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำประชาคมและการจัดทำแผนชุมชน อันจะเป็นเครื่องมือ ผลักดันความต้องการของชุมชนให้นำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่น

- (1) ภายหลังจากสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และกระบวนการจัดทำแผนชุมชนแก่คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้นำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ระยะหนึ่ง ประกอบกับความเป็นผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ประชาชน ก่อให้เกิดการตื่นตัวและความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีจึงได้กระตุ้นให้เกิดการประชาคมหมู่บ้าน โดยอาศัยการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในหมู่บ้านให้ทราบถึงแนวทางการได้มาซึ่งงบประมาณและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน ที่ต้องอาศัยการจัดทำแผนชุมชน เพื่อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยราชการ ทำให้ประชาชนทราบถึงช่องทางมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ตามความต้องการของคนในหมู่บ้านอย่างแท้จริง

ชุมชนแต่ละชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่ได้เกิดความตื่นตัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละแห่งได้ดำเนินการชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมการทำประชาคมเพื่อ

ระดมความคิดเห็นในการจัดทำแผนชุมชน โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่บ้าน ค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของชุมชน จัดทำแผนที่ความคิด และร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ของหมู่บ้านและชุมชน

- (2) เมื่อได้มีการจัดทำแผนชุมชนเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง **ชุมชนแต่ละชุมชนได้พบว่าปัญหาหรือความต้องการบางอย่างของชุมชนนั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยคนภายในชุมชนเอง** เช่น ตำบลชากไทย อำเภอเขาฉกขมิฐกุล จังหวัดจันทบุรี ได้ดำเนินโครงการร้านค้าสหกรณ์ชุมชนโดยการระดมทุนจากภายในหมู่บ้าน ดำเนินการเองภายในหมู่บ้าน และนำผลกำไรที่ได้จากร้านค้าชุมชนนำไปต่อยอดในโครงการอื่นๆ เช่น อุดหนุนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ดำเนินการด้านการอนุรักษ์ และเผยแพร่ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และสนับสนุนส่งเสริมให้ทุกหมู่บ้านมีเงินกองทุนที่สามารถแก้ไขปัญหาของแต่ละหมู่บ้านได้โดยไม่ต้องรอให้เทศบาลตำบลชากไทยเข้ามาดำเนินการทุกเรื่อง เช่น หากมีถนนภายในหมู่บ้านเป็นหลุมเป็นบ่อ คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถนำเงินกองทุนของหมู่บ้านไปดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เป็นการสร้างความมีส่วนร่วมและลดภาระให้แก่ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

- (3) ภายหลังจากจัดทำประชาคมของแต่ละหมู่บ้านจนได้แผนชุมชน เพื่อเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยราชการ ต่างๆ แล้ว พบว่ามีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไป บรรจุในแผนพัฒนา 3 ปี เพื่อจัดสรรงบประมาณและนำไปสู่ การดำเนินงานแก้ไขปัญหาให้แก่พี่น้องประชาชน ทำให้ ประชาชนได้รับการแก้ไขปัญหที่ตรงกับความต้องการของ ชุมชนอย่างแท้จริง สร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่ประชาชน นอกจากนี้ประชาชนในแต่ละชุมชนเกิดความภาคภูมิใจที่ได้มี ส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และเกิดความตื่นตัวที่จะแสวงหา แนวทางแก้ไขปัญหให้กับชุมชนของตนต่อไป และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นก็ได้รับความมั่นใจว่าแผนพัฒนาของตนจะ สอดคล้องตรงกับความต้องการของประชาชน และสามารถ บริหารงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สูงสุด
- (4) เมื่อได้มีการดำเนินการเสนอแผนชุมชนต่อหน่วยงานต่างๆ แล้ว ในการประชาคมหมู่บ้านครั้งต่อไป ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งมีหน้าที่ประสานงานระหว่างชาวบ้านและ หน่วยงานต่างๆ จะนำความคืบหน้าของการดำเนินการมาแจ้ง แก่ประชาคมและสอบถามถึงความคิดเห็นต่อการดำเนินการ เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ติดตามประเมินผลการทำงาน ของหน่วยงานภาครัฐ และเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะต่างๆ นำไปสะท้อนแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามความต้องการของชุมชนอย่าง แท้จริง

การระดมทรัพยากรและทรัพยากรที่ใช้

งบประมาณ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีสนับสนุนงบประมาณให้กับสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีใช้ดำเนินการกิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้ด้านกระบวนการจัดทำแผนชุมชนให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชน อำเภอละ 70,000 บาท 10 อำเภอ	700,000 บาท
	องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีสนับสนุนงบประมาณในการจัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านในกรณีที่มีการประชุมตามปกติ รวม 731 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3,000 บาท	2,193,000 บาท
	องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีสนับสนุนงบประมาณค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการอบรม (ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าพาหนะ) โดยจ่ายตามจริง	5,107,000 บาท
บุคลากร	วิทยากรผู้ให้ความรู้ด้านการจัดทำแผนชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	
	คณะกรรมการสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรี	76 คน
	ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี	731 คน
	วิทยากรจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี (คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี)	5-6 คน
	คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (ประมาณ)	8,772 คน
เอกสาร และสื่อ	วีดิทัศน์เพื่อการเผยแพร่ การจัดทำวีดิทัศน์มีวัตถุประสงค์ในการให้กรอบความคิด และปรับกระบวนการทัศนของกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาไปสู่หมู่บ้านเชิงคุณค่าที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้าน ความสามัคคี ความกินดีอยู่ดี และความสุขร่วมกัน	รวมอยู่กับค่าใช้จ่ายในการอบรม

	เอกสารเผยแพร่ โดยได้ดำเนินการจัดทำเอกสารออกมาจำนวน 2 ชุด ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> • แผ่นพับประชาสัมพันธ์ • การ์ตูน 	
	คู่มือปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน	ไม่เสียค่าใช้จ่าย (ใช้งบประมาณของสมาคมฯ)
	คู่มือการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน	
ภูมิปัญญา	ใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมและการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรักและเป็นเจ้าของพื้นที่ให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชน เพื่อให้เกิดความตื่นตัวและร่วมกันพัฒนาพื้นที่ของตนเอง	

ผลความสำเร็จ

การดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรีเกิดผลสำเร็จหลายประการซึ่งส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านเกิดการมีส่วนร่วมและสามารถพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ

(1) ความสำเร็จที่ได้จากการประเมินของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

- คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านและกระบวนการจัดทำแผนชุมชนเพิ่มมากขึ้น
- ประชาชนเข้าร่วมการจัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนชุมชนหรือระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ของตนเองกันมากขึ้น
- จากการเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้านทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จนหลายชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้โดยไม่ต้องรอนหน่วยงานภาครัฐเข้าไปดำเนินการ

- เกิดความร่วมมือกันระหว่างฝ่ายท้องถิ่น และฝ่ายท้องถิ่น กล่าวคือมีการประสานงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนำแผนชุมชนไปสู่แผนพัฒนา 3 ปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการของพี่น้องประชาชน
- ประชาชนเกิดการตื่นตัวในการจัดทำแผนชุมชน โดยเป็นผลมาจากเมื่อเสนอแผนชุมชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วได้รับการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการของตน ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการจัดทำประชาคมและแผนชุมชนมากขึ้น
- เกิดประสิทธิภาพในการจัดทำแผนและงบประมาณ โดยหน่วยงานต่างๆ สามารถนำแผนชุมชนไปปรับใช้เพื่อจัดทำแผนของตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำประชาคมในพื้นที่เดียวกันหลายครั้ง

(2) ผลสำเร็จจากการดำเนินการจัดทำแผนชุมชน

หลังจากที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมการจัดทำแผนชุมชนให้กับกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านแล้ว มีหมู่บ้านที่ดำเนินการจัดทำแผนชุมชนทั้งสิ้น จำนวน 728 หมู่บ้าน จากจำนวน 731 หมู่บ้าน ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีได้นำปัญหา ความต้องการของประชาชนที่นำเสนอในแผนชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี จำนวน 43 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 56.57 ของโครงการในแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.2552 จำนวนทั้งสิ้น 76 โครงการ ประกอบด้วยโครงการสำคัญๆ ดังนี้

- โครงการเชื่อมกันคลื่นอ่าวหมู่ อ่าวแหลมสิงห์
- โครงการก่อสร้างถนน คสล.ซอยชลประทาน 1,2,3
- โครงการก่อสร้างสะพาน คสล. ซอยจำนวน ในพื้นที่ อ.ขลุง
- โครงการจัดงานบุญบั้งไฟ อ.สอยดาว

- โครงการก่อสร้างถนนลาดยางสาย ซอย 3 หมู่ 5 ตำบลชากไทย อ.เขาคิชฌกูฏ
- โครงการก่อสร้างฝายคลองกั้นน้ำดินแดงหมู่ 8 ตำบลชากไทย อ.เขาคิชฌกูฏ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

ในการดำเนินงานโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรี มีปัจจัยในการดำเนินงานที่สำคัญหลายปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

1) ภาวะผู้นำ

จากการลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชนในจังหวัดจันทบุรีของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีทำให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาในการพัฒนาพื้นที่อย่างแท้จริง จึงได้ทำการประสานงานกับสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อตั้งศักยภาพของผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ออกมาช่วยเหลืองานพัฒนา อีกทั้งยังต้องลงพื้นที่สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของการส่งเสริมการจัดทำแผนชุมชน แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำในการเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายและแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ อีกทั้งยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยคู่ได้จากการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการอบรมและการประชุม คณะกรรมการหมู่บ้านนับแต่ปี พ.ศ.2549 จนถึงปัจจุบัน การที่ผู้นำขององค์กรหรือผู้นำของพื้นที่แสดงความจริงจังในการดำเนินงานกิจกรรมโครงการใดๆ ถือเป็นการส่งสัญญาณให้ผู้ตามได้รับทราบถึงความสำคัญของเรื่องนั้นๆ เกิดขวัญกำลังใจ และความรู้สึกร่วมในการดำเนินกิจกรรม ทำให้ทุกคนทุกฝ่ายร่วมกันดำเนินกิจกรรมนั้นๆ อย่างเต็มความสามารถ

2) การประสานงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การดำเนินกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นธรรมดาที่ต้องอาศัยปัจจัยทางการเมืองเข้าช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรีนี้ก็เช่นกัน จำเป็นต้องอาศัยการประสานงานภายในองค์กรบริหารส่วนจังหวัดเข้ามาสนับสนุนตั้งแต่การพิจารณางบประมาณ จนไปถึงการที่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมลงพื้นที่สร้างความเข้าใจแก่ผู้นำชุมชนในเขตของตนเองด้วย

ในส่วนการดำเนินการจัดทำแผนชุมชนพบว่าผู้บริหารหรือสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้เข้าร่วมการประชุมเพื่อจัดทำแผนชุมชนด้วย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างท้องถิ่นกับท้องที่ ทำให้การพัฒนาพื้นที่ของหน่วยงานทั้งสองเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถช่วยเหลือส่งเสริมในการปฏิบัติงานซึ่งกันและกันได้ โดยฝ่ายท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) เป็นฝ่ายที่มีงบประมาณสามารถนำแผนชุมชนของฝ่ายท้องที่ (คณะกรรมการหมู่บ้าน) ไปบรรจุในแผนพัฒนาของตนเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ แต่หากในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใดที่ฝ่ายท้องถิ่นกับฝ่ายท้องที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันก็จะเสียโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองไปอย่างน่าเสียดาย

3) การบริหารงบประมาณ

ภายใต้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงต้องอาศัยการบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ โดยต้องจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของโครงการที่ได้เสนอมารวมในแผนชุมชน และมีความจำเป็นต้องพิจารณาให้งบประมาณมีการกระจายตัวให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่ รวมทั้งต้องมีการประสานงานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการอื่นๆ เพื่อช่วยผลักดันให้ยอมรับและนำแผนชุมชนที่ประชาชนได้จัดทำไว้แล้วบรรจุในแผนพัฒนาของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้แผนชุมชนได้รับการนำไปปฏิบัติ อันจะเป็นการรักษาและยกระดับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะหากชุมชนเสนอแผนให้หน่วยงานต่างๆ แล้วไม่ได้รับการสนองตอบ ความตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมก็จะค่อยๆ ลดระดับลงจนจางหายไปเป็นที่สุด และจะเป็นการยากที่จะสร้างกลับมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง

4) การสร้างความโปร่งใสและความมีส่วนร่วมในการทำงาน

ในการดำเนินงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย อย่างเช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรีนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จำเป็นต้องสร้างให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการและร่วมเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงาน จะส่งผลให้เกิดการตื่นตัวและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ ทำให้ได้รับความร่วมมือที่ดีจากทุกฝ่าย ในโครงการนี้สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ระดมความคิดเห็นจากกำนันทั่วทั้งจังหวัดจันทบุรี และยังมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนอีกหลายท่านเข้าร่วมระดมความคิดเห็น ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้เป็นแรงขับเคลื่อนให้โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรีและการจัดทำแผนชุมชนของจังหวัดจันทบุรีประสบความสำเร็จอย่างที่เป็นอยู่

5) การสร้างขวัญกำลังใจแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน

การเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นการทำงานเพื่อสังคม เป็นตำแหน่งที่ไม่มีค่าตอบแทน ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านทุกท่านต้องมีอาชีพประจำเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว การมาปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกรรมการหมู่บ้านจึงเป็นการเสียสละเวลาส่วนตัวในการประกอบอาชีพและการพักผ่อนเพื่อมาทำกิจกรรมเพื่อสังคม ดังนั้นเพื่อเป็นการตอบแทนการเสียสละ และสร้างขวัญกำลังใจให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงได้จัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์กำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีขึ้น โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีสิทธิเข้าร่วมเป็น

สมาชิกด้วย เพื่อเป็นการตอบแทนและสร้างหลักประกันให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยหากคณะกรรมการหมู่บ้านเสียชีวิตจะมีเงินจากสมาคมมาปงกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือทายาท 100,000 บาท และและเงินช่วยงานศพจากสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านอีก 2,200 บาท ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหลักประกันและมีความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้น

6) การปรับปรุงกฎหมาย และการสนับสนุนจากภาครัฐ

สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีได้เสนอต่ออธิบดีกรมการปกครอง (นายชาญชัย สุนทรหมัก) ในขณะนั้น ให้ผลักดันรื้อฟื้นและปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ในส่วนของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้มีการบูรณาการโครงสร้าง บทบาทหน้าที่และการทำงานจากทุกภาคส่วนในท้องถิ่น ซึ่งกรมการปกครองได้รับฟังและนำแนวคิดบางส่วนไปปรับใช้ในการยกร่างและเสนอพระราชบัญญัติดังกล่าว และได้ประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ซึ่งนับเป็นความภาคภูมิใจของสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างมากที่มีส่วนร่วมในการยกระดับความสำคัญของคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น และจากการดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ในปี พ.ศ.2551 ทำให้ภาคส่วนต่าง ๆ กลับมาให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้านเพิ่มขึ้น และช่วยเพิ่มบทบาทให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านในการเป็นแกนนำประชาชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านการจัดทำประชาคมและการจัดทำแผนชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นนำแนวคิดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีไปปรับใช้เป็นต้นแบบในการกำหนดแนวทางสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกระบวนการแผนชุมชน โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนชุมชนให้ครบทุกหมู่บ้านทุกชุมชนและให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสนับสนุนความรู้ด้านกระบวนการแผนชุมชน

จะเห็นได้ว่าการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายก็ดี การมีนโยบายสนับสนุนแนวคิดออกจากภาครัฐก็ดี เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัจจัยให้เกิดความตื่นตัวขึ้นมาเห็นความสำคัญของแผนชุมชนและอำนวยความสะดวกในการจัดทำแผนชุมชนแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน

อุปสรรคในการดำเนินโครงการและการแก้ไขปัญหา

ในการดำเนินการพัฒนาทุกอย่างย่อมต้องพบกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ไม่เว้นแต่โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดจันทบุรี ที่พบกับปัญหาอุปสรรคที่ทำทลายความคิด ความรู้ความสามารถของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี และสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดจันทบุรีให้ต้องแก้ไขปัญหา

1) คณะกรรมการหมู่บ้านบางส่วนยังไม่ตื่นตัวกับการจัดทำแผนชุมชน

ภายหลังการดำเนินการจัดโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีแล้ว พบว่ามีหลายหมู่บ้านได้ดำเนินการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านตนเอง แต่ยังมีอีกหลายหมู่บ้านที่ยังขาดการตื่นตัวไม่ดำเนินการจัดทำแผนชุมชน อันเนื่องมาจากคณะกรรมการหมู่บ้านยังไม่มีจิตสำนึกต่อการพัฒนา

แนวทางแก้ไข ปัญหานี้เป็นเรื่องของการสร้างจิตสำนึกต่อการพัฒนา เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการ ส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำชุมชนเกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย และพยายามยกตัวอย่างความสำเร็จของหมู่บ้านที่จัดทำแผนชุมชน ให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับการพัฒนา เพื่อให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ

ในปีที่ผ่านมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการจัดสรรงบประมาณในการบริหารงานลดลงกว่าปีก่อน ๆ ทำให้งบประมาณที่จะนำไปสนับสนุนกิจกรรมโครงการเพื่อการพัฒนาตามแผนชุมชนของแต่ละหมู่บ้านลดลงตามไปด้วย ซึ่งเป็นข้อกังวลของผู้บริหารว่าอาจจะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนขาดความต่อเนื่อง อันด้วยมาจากไม่ได้รับการตอบสนองจากสิ่งที่ได้เสนอไป ปัญหานี้เป็นสิ่งที่ทำลายการบริหารงบประมาณของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี และผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะต้องช่วยกันประคับประคองแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนให้คงอยู่หรือเพิ่มสูงขึ้น

แนวทางแก้ไข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการปรึกษาหารือเพื่อประสานงาน และประสานงบประมาณในการดำเนินงานให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณและลดความซ้ำซ้อนของโครงการ อีกทั้งยังจำเป็นต้องดึงภาคประชาชนให้เข้ามารับทราบสถานการณ์ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้งบประมาณไม่ได้เป็นปัจจัยชี้ขาดถึงความสำเร็จของการพัฒนาหากหมู่บ้าน ชุมชนยังคงมีความเข้มแข็งและร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาแล้วก็จะสามารถก้าวข้ามอุปสรรคดังกล่าวได้ โดยแสวงหาวิธีการดำเนินการที่ใช้งบประมาณน้อยที่สุดซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังไม่ให้ความสำคัญกับแผนชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งยังไม่เห็นความสำคัญในการผนวก/ประสานแผนชุมชนเข้ากับแผนพัฒนาของตนเอง ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเกิดได้จากหลายสาเหตุเช่น ความเคยชินในการทำงานในรูปแบบเก่าคือเป็นฝ่ายคิดให้ประชาชน ขาดการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน หรือเกิดจากความขัดแย้งระหว่างฝ่ายท้องถิ่นกับฝ่ายท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวทางแก้ไข ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดและฝ่ายปกครองจำเป็นต้องส่งเสริมโดยออกเป็นนโยบายสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนเข้ามาบรรจุในแผนพัฒนา 3 ปีของท้องถิ่นให้มากที่สุด และต้องเร่งทำความเข้าใจโดยอาศัยคนกลางเป็นตัวประสานการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถผลักดันแผนชุมชนให้เข้าไปสู่แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4) กรรมการหมู่บ้านบางท่านขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับการอบรมมาให้แก่ประชาชน

จากการปฏิบัติที่ผ่านมาพบว่า มีผู้นำชุมชนน้อยรายที่จะมีความสามารถในการเป็นวิทยากรชุมชนถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับการอบรมมาลงสู่ประชาชนทั่วไปได้ ทั้งนี้เพราะขาดทักษะในการถ่ายทอด ขาดความกล้าและทักษะในการพูดต่อหน้าสาธารณะ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดทำประชาคมและแผนชุมชน

แนวทางแก้ไข จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการอบรมฝึกฝนการเป็นวิทยากรชุมชนและการพูดต่อหน้าสาธารณะให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชนให้ไปสู่การเป็นวิทยากร ผู้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ลงสู่ประชาชนได้

5) องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีไม่สามารถติดตามประเมินหรือเข้าร่วมการอบรม/การประชุมได้อย่างทั่วถึง

หากพิจารณาจากพื้นที่ที่ความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีแล้ว จะพบว่าในพื้นที่ความรับผิดชอบขนาดใหญ่มาก ยิ่งภายหลังการปรับเปลี่ยนรูปแบบการอบรมลงสู่ระดับตำบล และเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนจึงได้มีการกำหนดให้แต่ละพื้นที่ดำเนินการประชุมและอบรมกันเองภายในพื้นที่ ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีมีปัญหาในการเข้าไปมีส่วนร่วมในอบรม ไม่สามารถติดตามผลการอบรม

หรือเข้าร่วมเป็นวิทยากรในการอบรมได้อย่างทั่วถึง เพราะการอบรมมีจำนวนมาก และกระจายไปทั่วทั้งจังหวัด ทำให้ขาดโอกาสในการพบปะพูดคุยกับกรรมการหมู่บ้าน หรือขาดโอกาสในการที่จะรับหรือนำเสนอข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

แนวทางแก้ไข องค์การบริหารส่วนจังหวัดและสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงระบบรายงานการประชาคมหมู่บ้านและการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อให้ทราบผลการประชุมได้อย่างรวดเร็ว จึงจะสามารถติดตามผลของการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง และควรส่งตัวแทนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้าร่วมการประชุมสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเป็นช่องในการแจ้งข่าวสารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดไปสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน

6) ช่วงเวลาในการจัดการฝึกอบรมควรเป็นช่วงนอกฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลไม้

กรรมการหมู่บ้านทุกท่านมีภาระหน้าที่ที่ต้องประกอบอาชีพหลักเพื่อเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว ซึ่งโดยส่วนใหญ่อาชีพหลักของกรรมการหมู่บ้านในจังหวัดจันทบุรีคือการทำสวนผลไม้ ซึ่งอาชีพชาวสวนนี้ต้องใช้เวลา และใส่ใจดูแลผลผลิตของตนอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และราคาดี โดยส่วนใหญ่ฤดูเก็บเกี่ยวผลไม้จะอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน ของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันกับปลายปีงบประมาณที่จะต้องมีการจัดทำแผนของหน่วยงานต่างๆ เพื่อเสนอขอรับงบประมาณในปีถัดไป ทำให้การทำงานของคณะกรรมการชุมชนเป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะเป็นช่วงที่ประชาชนที่เป็นเกษตรกรติดภารกิจไม่สามารถมาร่วมประชาคมได้ ไม่เว้นแม้แต่คณะกรรมการหมู่บ้านเองด้วย

แนวทางแก้ไข ควรมีการจัดวางปฏิทินการทำงานใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ กล่าวคือ ควรมีการจัดทำประชาคมให้เสร็จสิ้นก่อนที่จะเข้าช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต หรือให้คงเหลือภาระงานในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตให้น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีเป็นโครงการที่มีความยั่งยืนเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 โดยในครั้งนั้นเป็นการอบรมเฉพาะตัวกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาภายหลังจึงได้ขยายกลุ่มเป้าหมายมาเป็นกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน และประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัดในปี พ.ศ.2551 ที่ได้เกิดความตื่นตัวของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังจะเห็นได้จากการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างเข้มแข็งและจริงจัง และการดำเนินงานยังคงมีความต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้มีการพัฒนาต่อยอดสู่การทำงานเชิงลึกในระดับหมู่บ้าน และตำบลมากขึ้น มีการให้ความสำคัญกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะวิทยากรมากขึ้น ทำให้เกิดการตื่นตัวในการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง และเป็นการกระตุ้นให้ผู้นำชุมชนไม่ลืมหือลืมหน้าที่ของตนเองที่มีต่อหมู่บ้านของตน โดยหากพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าในขั้นแรกไม่ได้เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง แต่เกิดจากกลุ่มผู้นำในระดับจังหวัด แต่วัตถุประสงค์โครงการนั้นมุ่งปลูกจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมที่อยู่ในใจของประชาชนให้ตื่นขึ้น และเป็นการปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักวิธีการคิด และลงมือทำการพัฒนาพื้นที่ด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการฝังลงในจิตใจของประชาชน

ทั้งนี้ โครงการนี้จะประสบความสำเร็จมิได้หากขาดปัจจัยที่สำคัญคือ กลุ่มผู้ริเริ่มโครงการ ซึ่งโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีจุดเริ่มต้นมาจากการลงพื้นที่รับฟังปัญหาในแต่ละพื้นที่ของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ทุ่มเท และเสียสละในการแก้ไขปัญหาให้พี่น้องประชาชน และการเปิดใจกว้างเพื่อรับฟังปัญหาจากทุกฝ่าย และยอมรับให้ภาคส่วนอื่นเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้การดำเนินงานได้รับการยอมรับจากหลายฝ่าย เป็นผลให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี เพื่อที่จะให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินโครงการต่อไปนั้นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

จำเป็นต้องรักษาภาวะผู้นำที่มีอยู่ และถ่ายทอดภาวะผู้นำไปสู่ทีมงานทุกคนเพื่อสร้างการยอมรับจากทุกภาคส่วนอันจะเป็นผลให้การดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีประสบผลสำเร็จอย่างราบรื่นต่อไป

นอกจากนี้ ในการดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีที่ผ่านมาพบว่าพื้นที่ที่จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และฝ่ายท้องถิ่น (กำนันผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ) เพื่อร่วมกันบูรณาการแผนงานและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว โดยเมื่อเสร็จสิ้นการอบรมในโครงการแล้ว ทุกฝ่ายต้องร่วมกันเป็นพี่เลี้ยงให้แก่คณะกรรมการชุมชน และประชาคมหมู่บ้านในการดำเนินการจัดทำแผน และการพัฒนาในแต่ละหมู่บ้านเพื่อให้ภาคประชาชนเป็นพระเอกในการพัฒนา อันจะส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนคือคนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และมีความรู้สึกรับผิดชอบในการพัฒนาหมู่บ้านของตน

อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยประการสำคัญประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาให้ดี กล่าวคือเมื่อประชาชนในพื้นที่เกิดการตื่นตัวร่วมกันจัดทำแผนชุมชน ด้วยความหวังและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นไปในทิศทางที่ประชาชนในหมู่บ้านต้องการ และแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านตามความต้องการของประชาชน โดยสิ่งที่ประชาชนแสดงออกถึงความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมคือ การเข้าร่วมการประชุมหมู่บ้านอย่างพร้อมเพรียงและร่วมเสนอความคิดในการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านของตนเอง แต่หากแผนชุมชนหรือข้อเสนอของประชาชนไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร จะทำให้ความตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนค่อยๆ ลดระดับลง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันผลักดันแผนชุมชนให้บรรจุอยู่ในแผนงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อจัดสรรงบประมาณในการแก้ไขปัญหาของแต่ละหมู่บ้านได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งยังต้องอาศัยการทำความเข้าใจกับประชาชนว่าด้วยงบประมาณที่มีอย่างจำกัด ภาคราชการจึงไม่สามารถ

ที่จะตอบสนองทุกข้อเสนอได้ ในการจัดสรรงบประมาณจำเป็นต้องมีการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของปัญหาเป็นสำคัญ

ความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีได้ให้ข้อคิดในการดำเนินโครงการใด ๆ ก็ตามที่ต้องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจำเป็นต้องเร่งดำเนินการเป็นสิ่งแรก ๆ ของการพัฒนา เพราะจะเป็นแรงเสริมให้กระบวนการอื่นๆ ง่ายขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงควรเริ่มต้นก่อนการดำเนินการอื่นๆ เสมอ โดยการเริ่มต้นอาจจะเริ่มจากการลงพื้นที่รับฟังปัญหาของแต่ละพื้นที่ เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์และเข้าใจถึงสภาพปัญหาของการพัฒนาจังหวัดได้ นำไปสู่การริเริ่มโครงการพัฒนาต่างๆ ได้ตรงตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งวิธีการนี้เป็นกระบวนการค้นหาปัญหาเชิงลึกและเป็นการให้ผู้นำชุมชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และนำเสนอปัญหา ถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสในประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการ

นอกเหนือไปกว่านั้น ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่เป็นประเด็นที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องเปิดใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นและปัญหาจากประชาชนโดยตรงทำให้ได้รับการยอมรับและสามารถประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ มาร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ผู้นำที่จะได้รับการยอมรับจำเป็นต้องแสดงออกถึงความจริงใจ ความทุ่มเท เพื่อเป็นการส่งสัญญาณถึงผู้ตามว่า ผู้นำมีความจริงใจกับการแก้ไขปัญหา จึงจะสามารถสร้างความมั่นใจและแรงใจให้แก่ผู้ตามได้

อีกทั้งยังต้องมุ่งสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วนถึงวัตถุประสงค์ของโครงการและเป้าหมายที่คาดหวัง เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญของ

โครงการ และชี้แจงถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่ต้องอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จของการพัฒนาพื้นที่ และการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาพื้นที่ของผู้นำชุมชน มุ่งสร้างบทบาทและความสำคัญในการพัฒนาให้แก่ผู้นำชุมชนให้แต่ละคนรู้สึกว่าเป็นพระเอกในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยการกระจายกิจกรรมการพัฒนา และการอบรมลงไปในระดับหมู่บ้านเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงออกถึงความสามารถ ส่งผลให้ผู้นำชุมชนในระดับต่างๆ เกิดการพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ และนำความรู้ที่ก้านันผู้ใหญ่นบ้านได้รับจากการไปประชุมหรืออบรมในที่ต่าง ๆ กลับไปถ่ายทอดให้กับลูกบ้านของตนเอง สร้างความตื่นตัวในการพัฒนาพื้นที่แก่ทั้งผู้นำชุมชนและประชาชนเอง โดยต้องควบคุมดูแลระบบการบริหารโครงการโดยเน้นการมีส่วนร่วมเพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ และก่อให้เกิดการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประสิทธิผลในการดำเนินงานสูงสุด

สุดท้ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีได้ให้ข้อสังเกตว่าจังหวัดจันทบุรีมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรม บริบททางสังคมในแบบกึ่งสังคมชนบท ลักษณะการดำเนินงานจึงอาศัยการประสานงานโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคล หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นจะนำวิธีการไปปรับใช้ขอให้คำนึงถึงบริบททางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างเพื่อจะได้นำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรีและสมาคมก้านันผู้ใหญ่นบ้านจังหวัดจันทบุรียินดีให้คำแนะนำ และเป็นพี่ปรีษาในการดำเนินงานแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนใจในการจัดทำโครงการเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำชุมชน หรือโครงการอื่นๆ ที่มุ่งส่งเสริมความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชน

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

ที่อยู่: ถนนเลียบริน ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี
จังหวัดจันทบุรี 22000

โทรศัพท์: 039-311542

เว็บไซต์: <http://www.chan-pao.go.th>

คณะผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2553)

นายธนภณ กิจกาญจน์	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี
นายพงษ์ศักดิ์ หลิวทวีสีประกาย	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จันทบุรี
นางสิรีนาถ เกิดเหมาะ	ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

3

โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

เทศบาลตำบลบางพระ
อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

กนิษฐ์ ศรีสุวรรณ¹

บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลบางพระ

เทศบาลตำบลบางพระ อยู่ในเขตอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แต่เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลบางพระ และได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลบางพระเป็นเทศบาลตำบลบางพระ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542 มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มริมทะเลติดกับชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของประเทศติดกับอ่าวไทย และมีพื้นที่รับผิดชอบ 7.5 ตารางกิโลเมตร

เขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางพระประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเต็มพื้นที่ 2 หมู่บ้าน และอีก 5 หมู่บ้านอยู่ในเขตความรับผิดชอบของ อบต.บางพระ บางส่วน มีประชากรทั้งสิ้น 13,483 คน 6,553 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2552) ในปัจจุบันเทศบาลตำบลบางพระมีชุมชนจัดตั้งทั้งหมด 10 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนท้ายบ้าน ชุมชนพร้อมใจ ชุมชนวัดหลวง

¹ นักวิชาการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สถาบันพระปกเกล้า

บางพระ ชุมชนบางพระนำอยู่ ชุมชนคอเขาพัฒนา ชุมชนบ้านนาพุ ชุมชนทิวสนพัฒนา ชุมชนชาวเขื่อนพัฒนา และชุมชนตลาดบน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมนั้น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับพาณิชย์กรรมขนาดเล็ก โดยส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาชีพเกษตรกรรมพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 95 ไร่ (ทำนาทำสวน ปลูกผัก) รวมไปถึงธุรกิจส่วนตัว รับจ้างและการรวมกลุ่มอาชีพของประชาชน อาทิ ทำขนม แปรรูปอาหารทะเล ทำประมง ฯลฯ สภาพเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระโดยรวมถือได้ว่าอยู่ในฐานะปานกลาง และเป็นชุมชนที่มีความเจริญ โดยชุมชนดั้งเดิมอยู่รวมตัวกันบริเวณริมฝั่งทะเล การขยายตัวของชุมชนจะขยายตัวไปตามแนวถนนสุขุมวิททั้งสองฝั่งถนน

ประเพณีที่สำคัญของชาวเทศบาลตำบลบางพระคือประเพณีก่อพระทราย (14 เมษายนของทุกปี) และประเพณีแห่พญายม (16 – 18 เมษายน) ซึ่งจัดในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ของทุกปี และต่อด้วยงานสงกรานต์ศรีมหาธาและประเพณีกองข้าวของเทศบาลเมืองศรีราชา ซึ่งเทศบาลตำบลบางพระจะเข้าร่วมงานกับเทศบาลเมืองศรีราชาในวันที่ 21 เมษายน ของทุกปี

เทศบาลตำบลบางพระได้มีการจัดตั้งชุมชนย่อยขึ้นจนถึงปัจจุบันมีจำนวน 10 ชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยการจัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน มีการจัดทำแผนชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนของชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาล การจัดเวทีประชาคมแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระ เพื่อให้ทุกภาคส่วนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมกำหนดประเด็นปัญหาความต้องการของประชาชน พร้อมให้ชุมชนเสนอโครงการของชุมชนเพื่อนำมาบรรจุเข้าในแผนพัฒนาสามปี (2553–2555) เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีความอยู่ดีกินดีและการทำงานร่วมกันเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายการพัฒนา ตลอดจนแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาคมและชุมชนอย่างแท้จริง

โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินการ

การประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ตามโครงการเมืองหน้าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เทศบาลตำบลบางพระได้เริ่มมาตั้งแต่ปลายปีงบประมาณ 2548 โดยมีการศึกษา สํารวจและเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ จึงมีการกำหนดวิสัยทัศน์เทศบาลตำบลบางพระเป็นเมืองน่าอยู่ บ้านร่มเย็น ชุมชนเป็นสุขในปี พ.ศ. 2549 และได้กำหนดโครงการประกวดชุมชนน่าอยู่ไว้ในแผนพัฒนาเทศบาลระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2549 – 2551) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง

ในปี พ.ศ. 2549 โครงการประกวดชุมชนน่าอยู่เริ่มต้นด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย ภาคราชการ ภาคเอกชน และประชาชน โดยมีนายกเทศมนตรีตำบลบางพระเป็นประธาน และที่ประชุมมีมติตั้งคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และประธานชุมชนทุกชุมชนกำหนดร่างหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์และตัวชี้วัดชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบในหลักเกณฑ์ดังกล่าว พร้อมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการตัดสินการประกวด โดยมี ปลัดเทศบาลฯ เป็นกรรมการและเลขานุการ และทีมเมืองน่าอยู่ เป็นผู้ช่วยเลขานุการในการเก็บรวบรวมเอกสารและคะแนนต่างๆ

จากการดำเนินโครงการในปี พ.ศ. 2549 เทศบาลพบว่าชุมชนมีความสนใจในการประกวดชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืนทั้ง 10 ชุมชน แต่ปัญหาที่พบคือ ชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2550 เทศบาลจึง

ได้มีการจัดอบรมเรื่องเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่เพื่อให้คณะกรรมการชุมชนทั้ง 10 ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องของการขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

และเมื่อเทศบาลตำบลบางพระได้มีการทบทวนและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระระยะ 25 ปี (พ.ศ. 2551 – 2575) เพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาในเขตเทศบาล โดยมีการปรับแก้ไขวิสัยทัศน์ใหม่ว่า “สังคมเมืองน่าอยู่ รัฐสวัสดิการ หมู่บ้านท่องเที่ยวระดับสากล พลเมืองเป็นมิตรจิตแจ่มใส ส่งออกวัฒนธรรมแดนไกล วัฒนธรรมใฝ่รู้สู่สิ่งยาก บากบั่นองค์กรแห่งนวัตกรรม ผู้นำวิจัยและพัฒนาศูนย์กีฬาเป็นอาชีพ เร่งรีบพลังงานทดแทน สู่แดนรางวัลคุณภาพแห่งชาติและนานาชาติ” จากวิสัยทัศน์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเทศบาลฯ ยังคงมุ่งให้ความสำคัญกับการเป็นเมืองที่อยู่อาศัยน่าอยู่ ประกอบกับนโยบายการบริหารของนายกเทศมนตรีคนปัจจุบันที่ยังคงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประกวดโครงการเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่จึงได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

- 1) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง
- 2) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งและเกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ
- 3) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระให้เป็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน

ขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงาน

เทศบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ เพื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การประกวดและตัวชี้วัดเพื่อให้หายากเทศมนตรีอนุมัติ และประกาศให้ทุกชุมชนได้รับทราบ และมีการอบรมให้ความรู้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำเมืองน่าอยู่ แนวทางการดำเนินงานตามตัวชี้วัดฯ ให้กับคณะกรรมการชุมชน และประชาชนทั้ง 10 ชุมชน โดยเทศบาลได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประกวดไว้ดังนี้

หลักเกณฑ์ วิธีการประกวดและวิธีการให้คะแนนฯ ประจำปี 2553

1. คุณสมบัติชุมชนที่เข้าประกวด ต้องเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลบางพระ
2. วิธีการประกวด
  - (1) แบ่งชุมชนในการประกวดเป็น 10 ชุมชน ตามประกาศเทศบาลตำบลบางพระ
  - (2) ให้แต่ละชุมชนดำเนินกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่กำหนด
  - (3) กิจกรรมตามตัวชี้วัดจะพิจารณาตามเกณฑ์การให้คะแนน แบ่งเป็น 5 ระดับ
  - (4) ให้แต่ละชุมชนรวบรวมเอกสาร หลักฐาน รูปถ่าย รายงาน ตามตัวชี้วัดในมิติต่างๆ จัดส่งให้ทีมเมืองน่าอยู่ เทศบาลตำบลบางพระ เพื่อจัดส่งให้กรรมการตรวจประเมินกำหนด
3. ระยะเวลาการประกวด 8 เดือน ตั้งแต่ มกราคม – สิงหาคม 2553
4. กำหนดการจัดส่งเอกสาร ภายในวันที่ 30 สิงหาคม 2553
5. การประเมินผล จะประเมินผลการดำเนินงานรวม 2 ครั้ง โดยคณะกรรมการตัดสินฯ

- (1) การตรวจประเมินผลครั้งที่ 1 เดือนมีนาคม 2553
    - ตรวจประเมินความพร้อมของชุมชน
    - ตรวจประเมินการวางแผนการดำเนินงาน
    - นำเสนอโครงการด้านนวัตกรรมของชุมชน (เลือก 1 โครงการ)
  - (2) การประเมินผลครั้งที่ 2 เดือนกันยายน 2553
    - ตรวจประเมินจากเอกสารตามตัวชี้วัด
    - ตรวจประเมินผลงานเชิงประจักษ์/ตรวจพื้นที่ชุมชน
6. เกณฑ์การประเมินเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ มีคะแนนเต็ม 1,100 คะแนน ดังนี้
- (1) ตรวจประเมินครั้งที่ 1 คะแนนเต็ม 100 คะแนน
    - ตรวจประเมินความพร้อมของชุมชน (25 คะแนน)
    - ตรวจประเมินการวางแผนการดำเนินงาน (25 คะแนน)
    - นำเสนอโครงการด้านนวัตกรรมของชุมชน (เลือก 1 โครงการ) (50 คะแนน)
  - (2) ตรวจประเมินครั้งที่ 2 คะแนนเต็ม 1,000 คะแนน
    - ตรวจประเมินเอกสารตามตัวชี้วัด (500 คะแนน)
    - ตรวจประเมินจากการตรวจพื้นที่ (500 คะแนน)
 โดยแบ่งการให้คะแนนออกเป็น 8 มิติ 50 ตัวชี้วัด ดังนี้
    - มิติเมืองสะอาด 180 คะแนน
    - มิติเมืองปลอดภัย 80 คะแนน
    - มิติเมืองวัฒนธรรม 60 คะแนน
    - มิติเมืองการบริหารจัดการที่ดี 180 คะแนน
    - มิติเมืองคุณภาพชีวิต 160 คะแนน
    - มิติเมืองสวยงามร่มรื่น 60 คะแนน
    - มิติเมืองแห่งภูมิปัญญา 100 คะแนน
    - มิติเมืองแห่งนวัตกรรม 180 คะแนน
 (เพิ่มขึ้นใหม่จากปี พ.ศ. 2552)

7. มาตรฐานการตัดสิน

กลุ่ม A ชุมชนพัฒนายอดเยี่ยม	เกณฑ์คะแนน 90% ขึ้นไป
กลุ่ม B ชุมชนพัฒนาดีมาก	เกณฑ์คะแนน 80 – 89.99%
กลุ่ม C ชุมชนพัฒนาดี	เกณฑ์คะแนน 70 – 79.99%
กลุ่ม D ชุมชนพัฒนาพอใช้	เกณฑ์คะแนน 60 – 69.99%
กลุ่ม F ชุมชนต้องปรับปรุง	เกณฑ์คะแนนต่ำกว่า 60%

8. รางวัล

กลุ่ม A จะได้รับโล่รางวัล	พร้อมเงินรางวัล จำนวน 20,000 บาท
กลุ่ม B จะได้รับโล่รางวัล	พร้อมเงินรางวัล จำนวน 15,000 บาท
กลุ่ม C จะได้รับเกียรติบัตร	พร้อมเงินรางวัล จำนวน 8,000 บาท
กลุ่ม D จะได้รับเกียรติบัตร	พร้อมเงินรางวัล จำนวน 4,000 บาท
กลุ่ม F จะได้รับเงินรางวัล	จำนวน 2,000 บาท

ในปี พ.ศ. 2552 ชุมชนที่ได้รับรางวัลที่ 1 กลุ่ม A ได้แก่ ชุมชนบ้านนาพุ และชุมชนบางพระนำอยู่ รางวัลที่ 2 กลุ่ม B ได้แก่ ชุมชนพร้อมใจ ชุมชนวัดหลวง ชุมชนตลาดบน และชุมชนทิวสนพัฒนา รางวัลที่ 3 กลุ่ม C ได้แก่ ชุมชนทำบ้าน ชุมชนท่าตาลักษณ์ ชุมชนคอเขาพัฒนา และชุมชนชาวเขื่อนพัฒนา

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคการานั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคการจะเปิด

โอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์ประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การให้ประชาชนมาร่วมเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. การให้ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ประชาชนมีบทบาทในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

ทั้งนี้ เมื่อนำเอาระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าวมาพิจารณาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ จะพบว่าได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมาก ตั้งแต่ขั้นตอนการให้ข้อมูลข่าวสารไปจนกระทั่งเสริมอำนาจแก่ประชาชนในการดำเนินโครงการตามความต้องการของประชาชน

สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

การเพิ่มระดับหรือการมีส่วนร่วมของประชาชน

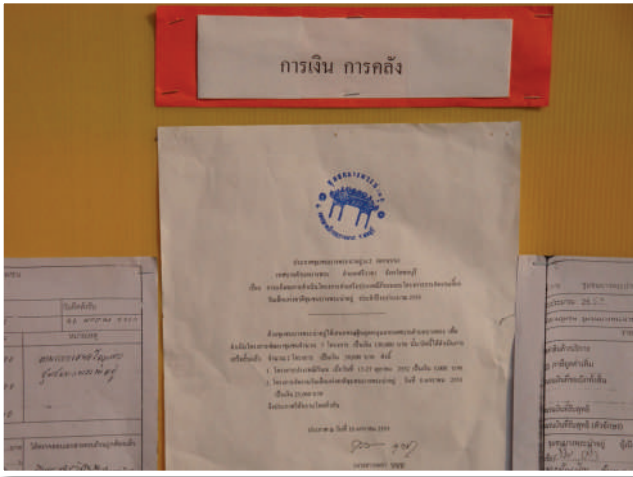
ขั้นการให้ข้อมูลข่าวสาร	ขั้นรับฟังความคิดเห็น	ขั้นเข้ามามีบทบาท	ขั้นสร้างความร่วมมือ	ขั้นเสริมอำนาจ
เทศบาลได้แจ้งประกาศหลักเกณฑ์ วิธีการประกวดการให้คะแนนให้ทุกชุมชนได้รับทราบ และมีการอบรมให้ความรู้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำเมืองน่าอยู่ แนวทางการดำเนินงานตามตัวชี้วัดฯ การดำเนินกิจกรรมชุมชนให้กับคณะกรรมการชุมชนและประชาชนทั้ง 10 ชุมชน ตลอดจนมีการส่งเจ้าหน้าที่เทศบาลเข้าร่วมประสานงานในการดำเนินโครงการของชุมชน	คณะกรรมการชุมชนจะมีการประชุมเพื่อเตรียมข้อมูล และทำการประชาสัมพันธ์ความคืบหน้าในชุมชนก่อน จากนั้นเทศบาลจัดประชุมเวทีประชาคมแผนพัฒนาสามปี ให้คณะกรรมการชุมชนและประชาชนทั่วไป เข้าร่วมประชุมเพื่อพิจารณาแนวทางการจัดทำ แผนพัฒนาเทศบาล โดยให้ทุกชุมชนแสดงความคิดเห็น และนำเสนอโครงการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยเทศบาลจะนำมาวิเคราะห์ เพื่อสรุปส่งให้นายกเทศมนตรี และสภาเทศบาลพิจารณา	คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีการประชุมสองเดือนครั้ง (มากหรือน้อยกว่านี้ขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชน) ในการปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในแผนที่เสนอไปยังเทศบาล โดยมีคณะทำงานของเทศบาลเข้ามาประสานงานให้คำแนะนำ	มีผู้แทนจากชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ ร่วมกับทีมภารกิจเมืองน่าอยู่ โดยโครงการที่ชุมชนเสนอจะได้รับการงบประมาณสนับสนุนมาให้ชุมชนมาดำเนินการ (ชุมชนละ 130,000 บาท) ภายใต้กรอบตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ และคณะกรรมการฯ จะพิจารณาให้คะแนนเพื่อรับรางวัลต่อไป	ชุมชนดำเนินโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ และสรุปประเมินผลโครงการ เพื่อส่งรายงานให้เทศบาลได้รับทราบ และวางแผนการดำเนินงานในปีถัดไป

การระดมทรัพยากรและทรัพยากรที่ใช้

จากแผนพัฒนาพัฒนา 3 ปีของเทศบาลตำบลบางพระ ในยุทธศาสตร์การ จัดระเบียบเมืองให้น่าอยู่ เทศบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อให้ชุมชนเข้าร่วม โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ชุมชนละ 130,00 บาทต่อปี (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงินงบประมาณที่เทศบาลจัดเก็บในแต่ละปี และเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง)

ผลความสำเร็จ

โครงการนี้ถือได้ว่าประสบความสำเร็จทั้งในเชิงกระบวนการ และผลลัพธ์ กล่าวคือได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างแท้จริง

ป้ายประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

จากการดำเนินโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงาน/โครงการที่เทศบาลตำบลบางพระได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน หากนำประสบการณ์ความสำเร็จมาพิจารณาแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่เทศบาลได้วางรากฐานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง เนื่องจากเทศบาลตำบลบางพระมีลักษณะการดำเนินงานที่มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน และสามารถวัดผลได้ชัดเจนจากการกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เป็นผลจากการนำเอาเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) มาปรับใช้ในการยกระดับขีดความสามารถในการบริหารจัดการกระบวนการของเทศบาล เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงวิธีการดำเนินการและผลลัพธ์ในการทำงานของเทศบาลให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยเทศบาลได้เริ่มต้นในการวางระบบการพัฒนาตามแนวทางเกณฑ์คุณภาพมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งส่งผลให้เทศบาลประสบความสำเร็จ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์มากมาย ไม่เพียงแต่โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่เท่านั้น ทั้งนี้สามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จได้ดังนี้

บทบาทการนำองค์กรของผู้บริหารเทศบาลที่มีความชัดเจนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การบริหารงานของเทศบาลตำบลบางพระได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก และด้วยการที่นายกเทศมนตรีคนปัจจุบันเป็นคนในพื้นที่ จึงเข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี ในการแถลงนโยบายของนายกเทศมนตรีต่อสภาเทศบาลได้ระบุแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วนไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือให้ประชาชนกลุ่มอาชีพต่างๆ ภาคเอกชน ภาคราชการและรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนพนักงานและลูกจ้างเทศบาลมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาล และมีการตั้งที่ปรึกษาของเทศบาลซึ่งมาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มี

ความสามารถเพื่อให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นแก่เทศบาล ตลอดจนจัดให้มีการประชุมประจำเดือนของพนักงานและลูกจ้างเทศบาลทุกเดือน เพื่อสร้างความเข้าใจในทิศทางการบริหารให้รับทราบ โดยที่ทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น

กล่าวโดยสรุปคือผู้บริหารของเทศบาลตำบลบางพระมีนโยบายและแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งภายใน (พนักงานและลูกจ้าง) และภายนอกองค์กร (ภาคประชาชน ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา และนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

สืบเนื่องจากที่คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลบางพระมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาที่เข้าใจถึงบริบทของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งในระดับชุมชน และระดับประเทศจึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาระยะยาว โดยจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระ 25 ปี (พ.ศ. 2551 – 2575) ซึ่งแผนระยะยาวในลักษณะนี้ไม่ค่อยมีหน่วยงานใดทำกันมาก่อน ประกอบกับความชัดเจนในเรื่องการมีส่วนร่วมจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ นับเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้า และมีวิสัยทัศน์การพัฒนาอย่างเด่นชัด ส่งผลให้สามารถนำมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่อง ดังเช่นโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในปลายปี พ.ศ. 2548 ได้มีการดำเนินการและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป การดำเนินโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการคิด วิเคราะห์เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานดังกล่าวประสบความสำเร็จทั้งในระดับชุมชน และระดับประเทศ

การปรับเปลี่ยนค่านิยม วัฒนธรรมการทำงานเพื่อให้เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงาน

เทศบาลตำบลบางพระได้ให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมองค์กร ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมองค์กรเป็นคุณค่า ค่านิยม หรือทัศนคติ ความเชื่อขององค์กร ตลอดจนเป็นแบบแผนการทำงานขององค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการเพิ่มผลผลิตของการปฏิบัติงาน ดังนั้นวัฒนธรรมองค์กรจะเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้แผนยุทธศาสตร์ระยะยาวที่กำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จ

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมของพนักงาน ลูกจ้าง ตลอดจนประชาชนกลุ่มต่างๆ ในเทศบาล และการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมองค์กรเปรียบเทียบกับเทศบาลเมืองโคระ ประเทศญี่ปุ่น จึงได้กำหนดค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเทศบาลตำบลบางพระไว้ว่า BANGPHRA ซึ่งหมายถึงค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเทศบาลตำบลบางพระ 8 ประการ ดังนี้

B	= Brain	สมอง/ปัญญา
A1	= Altruism	จริงใจ/เห็นแก่ส่วนรวม
N	= New Creation	สร้างสรรค์
G	= Good Governance	ธรรมาภิบาล
P	= Plan/Participation	แผน/การมีส่วนร่วม
H	= Human Rights	สิทธิมนุษยชน
R	= Respect	การให้เกียรติ
A2	= Activeness	กระตือรือร้น/ขยันหมั่นเพียร

Model	คุณสมบัติสำคัญ	พฤติกรรมที่สังเกตได้	ค่านิยมองค์กร
B	Brain (สมองปัญญา)	มีการเพิ่มทุนทางปัญญา โดยการอ่าน ฟัง ศึกษ เขียน พูด และทำอย่างมีประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> • มีเหตุผล • ฝึกฝนหาความรู้ • คิดในระดับสากล นานาชาติ • มุ่งถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง
A1	Altruism (จริงใจ/เห็นแก่ส่วนรวม)	เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ร่วมมือ ร่วมใจใน การปฏิบัติงาน	<ul style="list-style-type: none"> • คิดถึงส่วนรวมเป็นหลัก • รักษาความสะอาด • ตรงต่อเวลา • เคารพผู้ใหญ่ นอบน้อมถ่อมตน • อาสาสมัครช่วยสังคมและส่วนรวม
N	New Creation (สร้างสรรค์)	สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ	<ul style="list-style-type: none"> • ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับศักยภาพของท้องถิ่น • สร้างสรรค์ในระดับสากล • มีการสื่อสารที่ดี • สร้างสรรค์ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่
G	Good Governance (ธรรมาภิบาล)	ใช้หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน	<ul style="list-style-type: none"> • เคารพกฎระเบียบ กฎหมาย • มีระเบียบวินัย เชื้อชาติ เชื้อเผ่า • ตรงต่อเวลา รับผิดชอบ อดทน • มีส่วนรวมในการพัฒนา

Model	คุณสมบัติสำคัญ	พฤติกรรมที่สังเกตได้	ค่านิยมองค์กร
P	Plan/Participation (แผน/การมีส่วนร่วม)	ใช้แผนเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน สู่ความสำเร็จโดยประชาชนมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> • มีเหตุผล • มีแผนการทำงาน • มีส่วนร่วมในการพัฒนา • รักษาความสะอาด • มีระเบียบวินัย
H	Human Rights (สิทธิมนุษยชน)	ให้ความสำคัญและเคารพผู้อื่นตามสิทธิ มนุษยชน	<ul style="list-style-type: none"> • เคารพกฎระเบียบ กฎหมาย • เคารพผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส • นอบน้อมต่อมตน • เคารพผู้อื่น
R	Respect (การให้เกียรติ)	ให้เกียรติผู้อื่นและรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> • เคารพผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส • เคารพผู้อื่น • มีเหตุผล • คิดถึงส่วนรวมเป็นหลัก • อาสาสมัครช่วยสังคมและส่วนรวม
A2	Activeness (กระตือรือร้น ขยันหมั่นเพียร)	มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และมี ความรวดเร็วในการทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> • ขยัน อดทน รับผิดชอบ • เคลื่อนไหว ทำงานรวดเร็ว ไม่เซื่องช้า • ตรงต่อเวลา • แต่งกายสุภาพ • รักษาสุขภาพ

ปัจจุบันเทศบาลกำลังรณรงค์ค่านิยมวัฒนธรรมองค์กรตัวที่ 1 คือ สมอง/ปัญญา และออกสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบเทศบาลฐานปัญญา ในส่วนของภาคประชาชนก็จะเน้นชุมชนฐานปัญญา เน้นให้รู้จักสิทธิมนุษยชน การจัดทำแผน และการมีส่วนร่วม ซึ่งลักษณะสำคัญของค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเทศบาลตำบลบางพระทั้ง 8 ประการคือสามารถวัดผลได้และมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาล ยกตัวอย่างเช่น B Brain หนึ่งในค่านิยมวัฒนธรรมองค์กร ที่อาจจะเรียกเทศบาลตำบลบางพระได้ว่าเป็น “เทศบาลฐานปัญญา” โดยมีการถ่ายทอดค่านิยมสู่การปฏิบัติ และวัดผลดังนี้

การกำหนดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ โดยการกำหนดตัวชี้วัดได้แบ่งออกเป็น 7 มิติ คือ เมืองสะอาด เมืองปลอดภัย เมืองงามและร่มรื่นและเมืองแห่งภูมิปัญญา โดยมีมิติเมืองแห่งภูมิปัญญาได้กำหนดตัวชี้วัดรณรงค์การอ่านให้เยาวชนและประชาชน (6 – 50 ปี) ในชุมชนอ่านหนังสือ โดยยืมจากห้องสมุดเทศบาล หรือห้องสมุดอื่นๆ กำหนดให้อ่านหนังสือเดือนละ 200 หน้า เป็นเวลา 5 เดือน และให้บันทึกการอ่านตามแบบที่กำหนด เป้าหมายคือ ให้มีจำนวนผู้อ่านหนังสือครบ 1,000 หน้า จำนวน 20 คนในรอบ 1 ปีที่มีการจัดประกวดเมืองน่าอยู่ชุมชนน่าอยู่

กล่าวโดยสรุป เทศบาลตำบลบางพระได้ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน กระบวนการทำงานใหม่ โดยอาศัยตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาผลการปฏิบัติงาน

อุปสรรคในการดำเนินโครงการและการแก้ไขปัญหา

ในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ประสพปัญหาเรื่องประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องของการจัดทำแผน และเรื่องเมืองน่าอยู่ เทศบาลจึงได้จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด กระบวนการ บทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำให้เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ประกอบกับประชาชนได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลในการดำเนินงานด้านต่างๆ จึงทำให้โครงการนี้ได้รับการยอมรับและการมีส่วนร่วมจากประชาชนในการทำให้ชุมชนตนเองน่าอยู่ตามกรอบตัวชี้วัดของคณะกรรมการฯ

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

การดำเนินโครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยใช้งบประมาณประจำปีของทางเทศบาลเป็นหลัก ตามแนวทางของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพัฒนาเทศบาลตำบลบางพระ 25 ปี (พ.ศ. 2551 – 2575) และถ่ายถอดมาสู่แผนพัฒนา 3 ปี และแผนรายปี เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลบางพระในการมุ่งสู่การเป็นเมืองน่าอยู่ จึงมิได้เป็นโครงการที่เกิดขึ้นชั่วคราว หรือโครงการเฉพาะกิจ ทั้งนี้โครงการประกวดเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ได้มีการวิเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล และมีการปรับปรุงตัวชี้วัดการประกวดให้มีความเหมาะสม จึงเป็นหลักประกันได้ว่าโครงการดังกล่าวจะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนที่เข้าร่วมโครงการอย่างแท้จริง

ความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

ที่ผ่านมาเมืองศรีนครนทร์ส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้เข้ามาศึกษาดูงานเทศบาลตำบลบางพระ เพื่อศึกษาถึงบทเรียนความสำเร็จในการทำงานด้วยความโปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งทางเทศบาลตำบลบางพระก็ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ การสื่อสารทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร ดังจะเห็นได้จากวารสารบางพระชลที่ได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการพัฒนาเทศบาล ซึ่งมีการเผยแพร่มาอย่างต่อเนื่อง

ด้วยรูปแบบการดำเนินงาน และความสำเร็จของเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในการดำเนินงานด้วยความโปร่งใส และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จะเห็นได้ว่าเกิดจากกระบวนการคิดวางแผนอย่างเป็นระบบ การนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม การติดตามประเมินผล และการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไข โดยในทุกขั้นตอนนั้นได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมของชุมชนตนเองได้อย่างเหมาะสม ก็จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนจากฐานราก โดยประชาชน และชุมชนต่อไป

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

เทศบาลตำบลบางพระ

ที่อยู่: เลขที่ 99/9 หมู่ 10 ตำบลบางพระ อ.ศรีราชา ชลบุรี 20110

โทรศัพท์: 038-357-999

เว็บไซต์: <http://www.bangphrachon.go.th>

คณะผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2553)

นายสมเจตน์ เกตุวิตธา

นายกเทศมนตรีตำบลบางพระ

นายสุรพล ชลคุณากร

ประธานสภาเทศบาลตำบลบางพระ

ว่าที่ ร.ต.ต.เชิดชัย คงวัฒนกุล

ปลัดเทศบาลตำบลบางพระ

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

4

โครงการการจัดการ ขยะฐานศูนย์

เทศบาลตำบลปริก
อำเภอเสเดา จังหวัดสงขลา

โครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ เทศบาลตำบลปริก อำเภอเสเดา จังหวัดสงขลา¹

ครุณี หมั่นสมัคร²

บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลปริก

เทศบาลตำบลปริกเป็นเทศบาลที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจาก
สุขาภิบาลมาเป็นเทศบาลตำบล นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 โดยได้รับการ
ยกฐานะเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 มีที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้
ของจังหวัดสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 4.8 ตารางกิโลเมตร ถือเป็นเทศบาลขนาดเล็ก
ที่ประกอบด้วยชุมชนจำนวน 7 ชุมชน (ชุมชนตลาดปริก ชุมชนสวนหม่อม ชุมชน
ตลาดใต้-บ้านกลาง ชุมชนร้านใน ชุมชนปริกใต้ ชุมชนปริกตก และชุมชนทุ่งออก)
ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นพื้นที่ราบ และที่ราบเชิงภูเขาทั้งป่าไม้ ลุ่มน้ำและ
ป่าชุมชน อีกร้อยละ 30 ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้เกิดแหล่งน้ำที่สำคัญ อย่าง
กรณีของคลองอู่ตะเภาเป็นแม่น้ำสายหลัก และคลองปริก เป็นแม่น้ำสายรอง เพื่อ
เอื้อต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ถือเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่

¹ ศึกษาเพิ่มเติมจากครุณี หมั่นสมัคร, *รายงานการศึกษาวิจัยการบริหารงานที่เป็นเลิศ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Best Practices) กรณีศึกษา เทศบาลตำบลปริก อำเภอ
เสเดา จังหวัดสงขลา* (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2553).

² ผู้ช่วยวิวิจัยในโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารบ้านเมือง
แบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน”

บริบททางการเมือง ฝ่ายบริหารของเทศบาล ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี 1 คน คือ นายสุริยา ยีขุน โดยมีรองนายกเทศมนตรี 2 คน ที่ปรึกษาและเลขานุการนายกเทศมนตรีอย่างละ 1 คน ซึ่งเป็นเพศชายทั้งหมด มีสมาชิกสภาจำนวน 12 คน จำนวน 2 เขตเลือกตั้ง ก็เป็นเพศชายเช่นเดียวกัน เมื่อศึกษาถึงพัฒนาการการดำรงตำแหน่งใน 2 วาระที่ผ่านมาของนายสุริยา ยีขุน นายกเทศมนตรีตำบลปริก เป็นผู้นำของกลุ่มรักษาสันติ ซึ่งการเมืองในพื้นที่ไม่ถือว่ามี ความรุนแรงใดๆ เป็นกลุ่มการเมืองหนึ่งที่อาสาเข้ามาทำงานให้กับประชาชนพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีผู้สมัครเลือกตั้งอิสระเข้ามาลงรับสมัครเลือกตั้งและได้รับการคัดเลือกเข้ามาด้วย อย่างไรก็ตาม นายสุริยา ยีขุน ยังคงดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลในปี พ.ศ. 2542 และการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นทางตรงในปี พ.ศ. 2548 และปี พ.ศ. 2551

บริบททางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ของเทศบาลตำบลปริกประกอบอาชีพหลักคือ การทำเกษตรกรรม ทำสวนยางพาราคิดเป็นร้อยละ 85 รองลงมาคือ ทำสวนผลไม้คิดเป็นร้อยละ 10 และอาชีพอื่นๆ มีเพียงเล็กน้อยคือ รับจ้าง ค้าขาย และอื่นๆ ส่วนผลผลิตที่สำคัญนอกเหนือจากยางพาราคือ ลองกอง จนทำให้มีการรวมกลุ่มตลาดผลไม้ (ชมรมชาวสวนผลไม้เทศบาลตำบลปริก) ยางพารา และผลไม้ อื่นๆ³ นอกจากนี้ ยังมีสถานประกอบการเชิงพาณิชย์ เช่น ตลาดสดเอกชน ตลาดกลางเทศบาล สถานีบริการน้ำมัน เป็นต้น ส่วนด้านอุตสาหกรรมมีโรงงานขนาดเล็กเพียง 1 แห่งเท่านั้น สภาพพื้นที่ของเทศบาลตำบลปริกเป็นเส้นทางขนส่งผ่านไปยังพื้นที่อื่น อย่างประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ในขณะที่มีบริบทของการสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่น่าสนใจคือ การทำโฮมสเตย์ หรือที่เทศบาลตำบลปริกเรียกว่า B&B (Bed and Breakfast) โดยอาศัยบ้านของประชาชนในพื้นที่ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการผ่านทางเทศบาลตำบลปริก

³ เทศบาลตำบลปริก, <<http://www.tonprik.org/paper/16>>

สภาพสังคม ประชากรในพื้นที่ร้อยละ 90 นับถือศาสนาอิสลาม มีสถานที่สำคัญทางศาสนา คือ มัสยิดจำนวน 7 แห่ง แม้จะมีจำนวนประชากรชาวพุทธเป็นเพียงส่วนน้อยก็ยังอาศัยอยู่กับแบบพี่น้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนสถานศึกษามีจำนวน 6 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียน 4 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านปริก โรงเรียนบ้านปริกใต้ โรงเรียนพัฒนาศาสตร์มูลนิธิ และโรงเรียนเทศบาลตำบลปริก ในขณะที่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มัสยิดดาทรนอาหมัน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มัสยิดมุฮิบบี พร้อมกันนี้ มีสถานื่อนามัยให้บริการจำนวน 1 แห่ง มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขจำนวน 126 คน (ข้อมูลเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553) เพื่อให้บริการประชาชนในพื้นที่

การบริหารงานภายใน โครงสร้างส่วนราชการภายในเทศบาลตำบลปริก ประกอบด้วย 6 หน่วยงานที่ปฏิบัติงานอยู่ภายในเทศบาล มีผู้บริหารสูงสุดคือ ปลัดเทศบาล (ปัจจุบันได้ย้ายเข้ามาดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2553 คือ นางฟาหริดะฮ์ มุเส็มสะเดา) รวมแล้วมีบุคลากรทั้งสิ้น 85 คน (พนักงานเทศบาล จำนวน 23 คน ลูกจ้างประจำ จำนวน 7 คน ลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 34 คน และ พนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 21 คน) (ณ วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2553) แบ่งออกเป็น สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองช่าง (มีฝ่ายช่างสุขาภิบาลที่ทำหน้าที่ในงานกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล งานควบคุมตรวจสอบและบำบัดน้ำเสีย) กองการประปา กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองสวัสดิการสังคม กองวิชาการและแผนงาน และกองการศึกษา

ประชากรในพื้นที่ จากจำนวนชุมชนทั้ง 7 ชุมชน ข้อมูลจำนวนประชากรที่เทศบาลตำบลปริกได้ทำการสำรวจและบันทึกไว้ ณ วันที่ 31 เมษายน พ.ศ. 2552 มีจำนวนครัวเรือน 1,412 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 6,114 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 3,055 คน เพศหญิง จำนวน 3,059 คน⁴ สิ่งสำคัญคือ ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ยังคงให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกัน ดังที่ปรากฏในการบริหาร

⁴ เรื่องเดียวกัน.

งานของชุมชนที่มี “คณะกรรมการประสานงาน” ทุกชุมชน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยราชการกับชุมชน และเป็นแกนนำของชุมชนในการพัฒนา

โครงการการจัดการขยะฐานศูนย์

การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ของเทศบาลตำบลปริก มีความจำเป็นที่จะต้องตระหนักในข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการขยะของเทศบาลในเบื้องต้นเสียก่อนว่า ปริมาณขยะของเทศบาลต่อวันมีจำนวน 3.5 ตัน โดยมีรถยนต์ที่ใช้จัดเก็บขยะ จำนวน 2 คัน คือ รถยนต์เก็บขนขยะขนาดความจุ 12 ลบ.ม. (ซื้อเมื่อ พ.ศ. 2535) และรถยนต์บรรทุกขยะแบบอัดท้ายขนาดความจุไม่น้อยกว่า 10 ลบ.ม. (ซื้อเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545) สำหรับขยะที่มีการเก็บขนได้ต่อวันคิดเป็นจำนวน 3.5 ตัน และสามารถกำจัดได้หมดภายในวันเดียวด้วยวิธีการกองบนพื้น/ฝังกลบเป็นครั้งคราว จึงไม่มีขยะตกค้างในพื้นที่ ซึ่งเทศบาลตำบลปริกได้ใช้ที่ดินสำหรับกำจัดขยะที่กำลังใช้อยู่จำนวน 8 ไร่ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 ตำบลปริก (เขตองค์การบริหารส่วนตำบลปริก) ห่างจากเทศบาลออกไปเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร ในขณะที่ที่ดินซึ่งเทศบาลได้ใช้ไปแล้ว จำนวน 1 ไร่ จึงเหลือที่ดินอีก 7 ไร่ และคาดการณ์ว่าจะสามารถใช้ได้อีก 5 ปีข้างหน้า สำหรับที่ดินดังกล่าวเทศบาลเป็นผู้จัดซื้อเอง เมื่อปี พ.ศ. 2537 ในราคา 321,103 บาท แต่ยังไม่มีการเตรียมพื้นที่สำรองไว้ในอนาคต จึงทำให้เทศบาลตำบลปริกได้ปรับแนวความคิดการทำงานด้านการจัดการขยะเป็น 3 ชั้น คือ การจัดการที่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง นั่นคือ “แนวทางการจัดการขยะฐานศูนย์” เพื่อมารองรับการแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินการ

จากสภาพของชุมชนทั้ง 7 ชุมชนในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลปริก การมีจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น สิ่งที่มาคือ ปริมาณขยะ ที่ไม่สามารถกำจัดได้หมดทันกับปริมาณขยะที่มีทุกวัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นจุดเริ่มต้นที่นายสุริยา ยีขุน นายกเทศมนตรีตำบลปริก ได้เห็นว่าปัญหาขยะที่มีมากถึง 8 ตันต่อวัน ซึ่งเทศบาลจะดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะเดือนละ 10 บาทก็ตาม ยังคงเป็นปัญหาหนักสำหรับเทศบาล จึงได้เข้าสำรวจในพื้นที่ถึงปัญหาขยะที่เกิดขึ้น แม้ว่าเทศบาลในระยะเริ่มต้นได้เห็นปัญหาขยะนี้แล้วได้ดำเนินการจัดประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อหาแนวทางและรับทราบปัญหาร่วมกัน แต่สิ่งที่ได้รับกลับมาคือ ประชาชนยังคงมีความเข้าใจว่า เทศบาลเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่กำจัดขยะเพราะมีความพร้อมทั้งทางด้านเครื่องมือและบุคลากร จึงเป็นปัญหาที่เทศบาลจะต้องเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะภาพที่ประจักษ์ชัดถึงปัญหาขยะคือ บริเวณที่ทิ้งขยะชุมชนบนเนื้อที่กว่า 8 ไร่ ที่คำนวณแล้วว่าไม่สามารถรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในแต่ละวันได้ จนนำไปสู่การสำรวจปริมาณขยะต่อวันของพื้นที่ ส่งผลไปถึงตำบลปริกกลายเป็นตำบลที่มีปริมาณขยะมากที่สุดในปี พ.ศ. 2543 ในเขตพื้นที่อำเภอสะเดาซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ตระหนักถึงปัญหาขยะ และเป็นจุดริเริ่มของโครงการ “การจัดการขยะฐานศูนย์”

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

เป้าหมายของการจัดการขยะฐานศูนย์ในแนวความคิดของนายกเทศมนตรี นายสุริยา ยีขุน คือ ความต้องการลดปริมาณขยะตั้งแต่ในครัวเรือนของประชาชน แต่ละหลังคาเรือน เพื่อนำไปสู่การขยายผลถึงการลดปริมาณขยะภายในชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้ จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดหลักของโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ใน 3 ระดับ คือ การจัดการที่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เป้าหมายหลักร่วมกันทั้งกับเทศบาลและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต้องการลดปริมาณขยะให้

เหลือน้อยลง และมองเห็นความสำคัญของขยะว่าเป็นของมีค่า นอกเหนือจากเป้าหมายดังกล่าว ยังมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการดำเนินโครงการคือ เพื่อลดปริมาณขยะ นับจากในบ้าน นอกบ้าน และระดับชุมชน นำขยะมาทำให้เกิดประโยชน์ให้ได้มากที่สุด เช่น การคัดแยก การทำปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำหมักชีวภาพ การผลิตแก๊ส การผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการเรียนรู้และดูแลรักษาชุมชนที่นำไปสู่ตำบลสุขภาวะ การทำให้ประชาชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการอยู่ร่วมกันภายใต้การแลกเปลี่ยนและรับรู้ถึงปัญหา หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชน และการสร้างความต่อเนื่องและเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการทำงานร่วมกันในกิจกรรมอื่นๆ ของประชาชนในพื้นที่ตำบลปริก เช่น ฐานเรียนรู้ภายในชุมชน เป็นต้น จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นประเด็นหลักของการจัดการขยะฐานศูนย์ที่ไม่เพียงมีผลทางตรงคือ ลดปริมาณขยะลงเท่านั้น แต่ยังมีผลทางอ้อม คือ การขยายผลไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ที่ครอบคลุมกิจกรรมอันดำเนินการโดยประชาชนในชุมชนทั้ง 7 ชุมชนของเทศบาลตำบลปริก

ขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงาน

การดำเนินงานในโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ได้เริ่มต้นมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 จนถึงปัจจุบัน และยังคงมีแนวโน้มที่ทำให้เกิดความยั่งยืนด้วยการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในอนาคต เพื่อลดปริมาณขยะของชาวปริก เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการดำเนินงานในโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ สามารถแบ่งขั้นตอน (แม้ว่าในความเป็นจริงทั้ง 3 ระดับดำเนินการควบคู่กันก็ตาม แต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนตามระยะเวลาจึงนำแต่ละระดับขึ้นมาประกอบการนำเสนอด้วย) ออกเป็น

1) ระยะเวลาเริ่มต้น (การจัดการขยะที่ต้นทาง) (พ.ศ. 2543-2544)

ระยะเริ่มต้นในความหมายนี้คือ การเริ่มต้นเห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่อง

ขยะของตำบลปริก ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกันกับหลายหน่วยงานในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาช่วยเหลือและชี้แนะให้กับชาวบ้านได้รู้วิธีการจัดการขยะอย่างถูกต้อง ในระยะนี้ยังไม่มี การตั้งชื่อโครงการอย่างชัดเจน แต่มีโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการขยะแก่ชุมชนฝึกรอบรมเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ปริกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ได้เข้าร่วมรับการอบรมคือ กรรมการชุมชน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนเมืองและกลุ่มเยาวชน จากทั้ง 7 ชุมชน เพื่อนำไปขยายผลต่อในชุมชนของตนเอง

เทศบาลตำบลปริกได้ดำเนินการประสานกับคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ โดยให้นักศึกษาระดับปริญญาโทที่ทำวิทยานิพนธ์ในเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ด้านการจัดการขยะชุมชนเข้ามาให้ความรู้และถ่ายทอดให้กับชุมชน สำหรับกิจกรรมที่นักศึกษาเหล่านี้ที่ลงมาทำวิทยานิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ปัญหา การเดินรณรงค์ เคาะประตูบ้าน การศึกษาดูงานของตัวแทนในพื้นที่ด้านการจัดการขยะในเทศบาลที่ประสบความสำเร็จ เช่น เทศบาลเมืองทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช และเทศบาลเมืองท่าข้าม จ.สุราษฎร์ธานี รวมถึงกิจกรรมการสุมตัวอย่างขยะและการวิเคราะห์เส้นทางของการเกิดขยะภายในชุมชน เป็นต้น⁵ จึงทำให้การจัดกิจกรรมระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่ลงมาทำวิทยานิพนธ์ในเชิงปฏิบัติการดำเนินการควบคู่กันไปกับชาวบ้านในพื้นที่เทศบาลตำบลปริก ได้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง และผลสำเร็จจากสถานที่มีการดำเนินการจริงในระดับท้องถิ่น

⁵ “การบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Best Practice) “กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา,” ได้รับความอนุเคราะห์ในการจัดทำข้อมูลจากเทศบาลตำบลปริก เพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้, 2553. (เอกสารอัดสำเนา)

2) ระยะเวลาในการเพื่อให้เห็นผล (การจัดการขยะที่กลางทาง) (พ.ศ. 2545-2548)

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า ชุมชนปริกตกเป็นชุมชนที่มีปริมาณขยะและประเภทขยะที่มากที่สุด ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ร้อยละ 64.17 ของปริมาณขยะประเภทอื่น รองลงมาคือ ขยะประเภทกระดาษพลาสติก โลหะ แก้ว อะลูมิเนียม ร้อยละ 32.62 นอกนั้นเป็นขยะทั่วไป ร้อยละ 3.21⁶ ซึ่งเกิดขึ้นเคลื่อนตามถนนในชุมชน ข้อมูลดังกล่าวได้ถูกหยิบยกมานำเสนอเพื่อให้เห็นเป็นข้อมูลที่ช่วยสนับสนุนทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงปัญหาขยะที่เกิดขึ้นกับชุมชน ว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนจะต้องช่วยกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เทศบาลตำบลปริกได้นำแนวคิดเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เริ่มที่การจัดการขยะเป็นกิจกรรมนำร่อง ใน 3 ระดับ คือ การจัดการที่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง นั่นคือที่มาของการจัดการขยะฐานศูนย์ที่ได้ดัดแปลงมาจากโครงการของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วยการจัดการขยะแบบครบวงจร เพื่อนำมาดัดแปลงใช้วิถีชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน จึงทำให้แนวทางต่างกัน สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการขยะฐานศูนย์ในความหมายของกระบวนการดำเนินงานทั้ง 3 ระดับ มีดังนี้

(1) การจัดการที่ต้นทาง เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในระดับแกนนำและประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลปริกและนักศึกษาที่ลงมาทำวิทยานิพนธ์ในพื้นที่ ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟัง ปฏิบัติให้เห็นว่าการคัดแยกขยะดำเนินการอย่างไร นับตั้งแต่

ระดับครัวเรือน จนนำไปสู่การสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับประชาชน ทั้งการนำไปขายให้กับรถรับซื้อของเก่า ธนาคารขยะ หรือขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ซึ่งขยะดังกล่าวที่สามารถนำมาขายได้แก่ ขวด พลาสติก แก้ว เหล็ก กระดาษ เป็นต้น

⁶ เรื่องเดียวกัน.

ในขณะที่ขยะเปียก หรือขยะอินทรีย์ บางส่วนประชาชนได้ดำเนินการเองอยู่แล้ว คือ การทำปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักชีวภาพ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปฝังกลบให้เป็นปุ๋ยของต้นไม้ได้ ปริมาณขยะที่ทิ้งจึงลดลง

(2) การจัดการที่กลางทาง เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากที่ประชาชนส่วนใหญ่

ได้รู้จักการคัดแยกขยะแล้ว ได้เห็นว่าขยะมีคุณค่าและเพิ่มมูลค่าได้มากน้อยเพียงใด ส่งผลต่อปริมาณขยะเหลือทิ้งเพื่อให้เทศบาลจัดเก็บมีน้อยลง สำหรับขยะที่แยกแล้ว ประชาชนไม่รู้ว่าจะไปทำอย่างไรต่อ จึงได้เกิดระบบธนาคารขยะขึ้นในชุมชนตลาดเมื่อปี พ.ศ. 2547 เริ่มต้นจากกลุ่มแกนนำที่เป็นผู้ใหญ่ และต่อมาได้ปรับ

กระบวนการทำงานที่มีครู เยาวชน และนักเรียนมาเป็นแกนนำแทน จึงทำให้อาคารขยะ ณ ปัจจุบัน เป็นการดำเนินการผ่านนักเรียน และสถานที่ตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านปริก ให้ประชาชนสามารถนำขยะมาฝากได้ โดยเด็กนักเรียนเป็นผู้ทำหน้าที่บันทึก จัดทำบัญชี งบประมาณด้วยตนเอง มีการแบ่งหน้าที่และจัดเวรกันทำกิจกรรมธนาคารขยะรุ่นต่อรุ่น ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงดำเนินการโดยนักเรียนร่วมกับประชาชนในพื้นที่

(3) การจัดการขยะปลายทาง เป็นการจัดการขยะโดยเทศบาลในฐานะเป็นหน่วยงานจัดเก็บขยะทุกชุมชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบไปฝังกลบแต่ละวัน ซึ่งในพื้นที่ของเทศบาลเอง ก็ได้มีการดำเนินการจัดทำกรตัก การฝัง ผสมกับน้ำหมักชีวภาพ และมูลสัตว์ นำเข้าเครื่องบดและเครื่องอัดเม็ด ขยะพวกเศษกิ่งไม้ใบหญ้า เศษพืช ผักผลไม้ นำมาบรรจุภัณฑ์เป็นปุ๋ยอินทรีย์ รวมทั้งใช้ในพื้นที่ของเทศบาลเอง นั่นคือ โรงแยกขยะและโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในพื้นที่ที่ติดกับหลุมฝังกลบของเทศบาล รวมไปถึงการทำน้ำหมักชีวภาพ โดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลปริกเป็นผู้ดำเนินการและได้กลายเป็นฐานเรียนรู้หนึ่งให้กับคณะศึกษาดูงานได้เข้าใจ

เกี่ยวกับการจัดการขยะของเทศบาล ผ่านวิทยากรคือเจ้าหน้าที่ของเทศบาลที่ปฏิบัติงานเป็นผู้อธิบายและสาธิต

จากขั้นตอนทั้ง 3 ระดับดังกล่าว ส่งผลให้การดำเนินงานจัดการขยะใน ความหมายของฐานศูนย์ คือ จากภายในครัวเรือนของประชาชนให้เหลือปริมาณ ขยะออกมาทิ้งให้น้อยที่สุด ถึงแม้จะไม่สามารถครอบคลุมได้ทุกหลังคาเรือน ก็ยังคง มีการดำเนินงานเพื่อถ่ายทอดและให้ความรู้กับบ้านเรือนที่ยังมิได้ทำการคัดแยก ขยะ แต่สิ่งที่ดีให้เห็นถึงความสำเร็จชัดเจนในปี พ.ศ. 2548 คือ การได้รับรางวัล จากสถาบันพระปกเกล้า ด้านความโปร่งใสและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ถือเป็นเครื่องรับประกันความสำเร็จหนึ่งที่ทำให้เห็นผลการทำงาน ร่วมกัน

3) ระยะเวลาเห็นผลสำเร็จ (พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน)

การได้รับรางวัลพระปกเกล้า เป็นเพียงหลักประกันความสำเร็จหนึ่ง จากผล การทำงานร่วมกันของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาล ตำบลปริก ผลสำเร็จที่เห็นได้ชัดเจนคือ ปริมาณขยะลดลงกว่า 40-50% และลดลง เรื่อยๆ ดังนั้น การจัดการขยะฐานศูนย์ คือ การทำให้ขยะไม่ให้เป็นขยะ ไม่ใช่การ ห้ามสร้างขยะ แต่ให้เห็นว่าขยะมีมูลค่าและนำไปใช้ประโยชน์ในหลากหลาย ช่องทาง ผ่านการจัดการขยะแบบบูรณาการ ผลสำเร็จที่ตามมาจากการจัดการขยะ คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น แหล่งน้ำ นั่นคือ การจัดตั้งกลุ่มอาสา สมัคตรวจวัดคุณภาพน้ำคลองปริกและคลองอู่ตะเภา มีกลุ่มชาวมุสลิมปริกตก ตลาดใต้ ร้านใน ปริกใต้ สวนหม่อม และเยาวชนโรงเรียนพัฒนาศาสตร์มุสลิม (อยู่ ในเขตชุมชนตลาดใต้) เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม นอกจากนี้มีโครงการคลองสวย น้ำใส ไม่เพียงแต่การได้ขยายผลไปทำกิจกรรมในด้านอื่นๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สิ่งที่น่าสนใจคือการสร้างฐานการเรียนรู้จำนวน 22 ฐานให้เกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ของเทศบาลตำบลปริก ซึ่งได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานของ

คนนอกพื้นที่หรือแม้กระทั่งประชาชนในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มาอยู่อาศัยร่วมกับชาวชุมชน จึงทำให้ระยะผลสำเร็จ เป็นการขยายผลการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างวิทยากรชุมชน คือ ประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ในฐานะต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นมาตามฐานการเรียนรู้เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานนอกพื้นที่ ทั้งนี้ การจัดการขยะได้ปรากฏอยู่ในฐานการเรียนรู้เหล่านี้ด้วย จากความพยายามขยายผลการจัดการขยะให้ครอบคลุมครัวเรือนที่ยังมิได้ดำเนินการคัดแยกขยะในขั้นต้น ส่งผลไปยังพื้นที่ข้างเคียงเกิดพฤติกรรมเลียนแบบและนำไปประยุกต์ใช้ในสิ่งที่ดีให้กับชุมชน

ความสำเร็จในรูปของรางวัล นอกเหนือจากรางวัลพระปกเกล้า คือ การได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวในปี พ.ศ. 2549 รางวัลลดภาวะโลกร้อนด้วยมือเรา ปี พ.ศ. 2550 รางวัลเมืองธรรมาภิบาลและเมืองน่าอยู่ LDI AWARD 2008 และรางวัลชนะเลิศพลังงานชุมชนในปี พ.ศ. 2551 ทั้งนี้ เครื่องรับประกันถึงความพยายามดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่เน้นความสำคัญด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การได้รับรางวัลพระปกเกล้าอีกครั้งในปี พ.ศ. 2552

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นับตั้งแต่การสื่อสารทางเดียว จนกระทั่งนำมาสู่การสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ผ่านทุนทางสังคมของชาวชุมชนเทศบาลตำบลปริก ประกอบไปด้วย

1) **การทำความเข้าใจกับประชาชน** การทำความเข้าใจเริ่มจากการคิดวางแผนหลังจากนายกเทศมนตรี นายสุริยา ยีขุน ที่ได้เห็นสภาพปัญหาขยะของพื้นที่ จึงได้อาศัยเครือข่ายที่ได้เคยทำงานร่วมกับคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในฐานะที่นายสุริยา ยีขุน จบการศึกษาระดับ

ปริญญาโททางด้านสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล เคยเป็นอาจารย์และวิทยากรตามสถานที่ต่าง ๆ มาก่อนดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี และปัจจุบันก็ยังคงไปบรรยายในสถาบันต่าง ๆ อยู่ เพื่อจัดส่งนักศึกษาที่สนใจทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการจัดการขยะ ได้มาแลกเปลี่ยนและให้ความรู้แก่ประชาชน

เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะเห็นผลสำเร็จระดับหนึ่งจากการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลปริกแล้ว ยังได้มีการสื่อสารผ่าน “ต้นปริก เรดิโอ” เป็นคลื่นวิทยุเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับชุมชน จัดโดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลปริก ผ่านทาง FM 101.50 MHz หรือฟังออนไลน์ผ่าน www.tonprik.org สถานีวิทยุนี้ได้เปิดตัวเริ่มออกอากาศมาตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน

พ.ศ. 2551 ออกอากาศทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 08.00-18.00 น. นายกเทศมนตรีรวมทั้งคณะผู้บริหาร ก็ได้ใช้ช่องทางนี้ในการสื่อสารกับประชาชนเช่นเดียวกันระบบช่องทางการสื่อสารนี้ได้พัฒนามาจากระบบเสียงตามสาย แต่เนื่องจากระบบเสียงตามสายไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดเทศบาล จึงปรับปรุงมาเป็นระบบกระจายเสียงไร้สายแทนและลงตัวที่วิทยุชุมชน⁷ และที่มีการดำเนินงานเผยแพร่ในรูปแบบเอกสารคือ วารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์เทศบาลตำบลปริกในรูปแบบ “สารต้นปริก” ดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 11 ปีแล้ว (พ.ศ. 2542-2553) เพื่อสื่อสารถึงแนวทางการดำเนินงานของเทศบาลตำบลปริกและชุมชนภายในพื้นที่รับผิดชอบ รวมไปถึงเกร็ดความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น

2) การรับฟังความคิดเห็นสภาพปัญหาของประชาชน หลังจากการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะ โดยการนำข้อมูลตัวเลขปริมาณขยะ

⁷ ปริกน้อย, “FM 101.5 MHz. วิทยุชุมชนตำบลปริก,” ใน *สารต้นปริก 10* (มกราคม – เมษายน 2552):11.

ที่เพิ่มสูงขึ้นมานำเสนอ พร้อมทั้งการนำคณะนักศึกษามาฝังตัวในพื้นที่เพื่อให้ความรู้กับประชาชนแล้ว เทศบาลตำบลปริกยังพร้อมรับฟังปัญหาจากประชาชน โดยการเปิดเวทีทั้งในรูปของการประชุมกลุ่มย่อย การทำประชาคม การสนทนาระหว่างกลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคิดของประชาชนในพื้นที่ถึงเรื่องการจัดการขยะและปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การปรับปรุงแนวทางการแก้ไขปัญหา อีกทั้งกำหนดแนวทางการสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจ ไม่เพียงแต่การณรงค์การจัดการขยะ และทำให้ขยะมีมูลค่าแล้ว ยังจำเป็นต้องดึงประชาชนเข้ามาร่วมและเป็นเครือข่ายร่วมกับเทศบาลตำบลปริก ในขณะเดียวกันก็มีประชาชนบางส่วนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาของบ้านเรือนตัวเองอยู่แล้ว เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ จึงทำให้เทศบาลตำบลปริกได้รับรู้เทคนิคแบบวิถีชาวบ้านที่ปฏิบัติพร้อมกันไปด้วย

3) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เมื่อทั้งฝ่ายประชาชนและเทศบาลตำบลปริกได้มีการรับรู้และทำความเข้าใจถึงแนวทางการจัดการขยะร่วมกันแล้ว สิ่งที่จะต้องหาแนวทางให้เหมาะสมและครอบคลุมทุกชุมชน คือ เริ่มจากการหาแนวร่วม เช่น กลุ่มแกนนำชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่ม อสม. เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เยาวชน ครู เพื่อเข้ามาร่วมเป็นกลุ่มนำในการขับเคลื่อนการจัดการขยะอย่างถูกวิธีและถ่ายทอดให้กับชุมชนต่างๆ ซึ่งทั้ง 7 ชุมชน การขับเคลื่อนผ่านทางคณะกรรมการชุมชน และสมาชิกสภาเทศบาลที่เป็นตัวแทนของแต่ละชุมชน จะต้องผ่านการเรียนรู้วิธีการที่ถูกต้องร่วมกันในการจัดการขยะอย่างถูกวิธี ร่วมกันปฏิบัติการและทดลองกับบ้านเรือนของตัวเองก่อนที่จะนำไปสู่การถ่ายทอดในระดับพื้นที่ ระยะเวลาของการขับเคลื่อนนี้ อาศัยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของคนในชุมชนซึ่งช่วยทำให้การสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันเกิดขึ้นได้ง่าย โดยเฉพาะนายกเทศมนตรี นายสุริยา ยีขุน ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนได้พูด ได้แสดงความคิดเห็น ในทุก ๆ ครั้งที่มีการประชุมร่วมกัน เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับประชาชนส่วนหนึ่งได้กล้าแสดงความคิดเห็น หลังจากนั้น นายกเทศมนตรีจึงจะเสริมเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

4) การเผยแพร่และขยายบทเรียนโดยประชาชน เจ้าหน้าที่ทุกคนภายในสำนักงานเทศบาลตำบลปริกต่างมีความรู้ความเข้าใจและพร้อมถ่ายทอดให้กับประชาชนในพื้นที่ สิ่งสำคัญคือ ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ต่างมีความเข้าใจและจดจำวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลปริกที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง ร้อยเรียงวิถีชุมชน คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ประชาสังคมสันติสุข” ไม่เพียงการจดจำได้เท่านั้น นายกเทศมนตรียังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงชื่อแจ้งและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ดังกล่าว เพื่อน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและร่วมกันดูแลชุมชน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การดำเนินงานไม่เพียงแต่การจัดการขยะเท่านั้นที่ได้รับ การถ่ายทอด ยังรวมถึงการดำเนินงานในกิจกรรมอื่นๆ ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ไม่ว่า ชาวบ้านหรือเจ้าหน้าที่ส่วนงานใด สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ในเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สนใจมาศึกษาดูงานได้ทั้งสิ้น จากที่ไม่กล้าแสดงออก กลับกลายเป็นว่าทัศนคติและมุมมองได้เปลี่ยนไป พร้อมทั้งจะถ่ายทอดด้วยภาษาชาวบ้านที่สื่อสารเข้าใจง่ายในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติและลงมือทำเอง

การระดมทรัพยากรและทรัพยากรที่ใช้

ทรัพยากรที่ใช้เป็นหลักปรากฏอย่างชัดเจนในวิสัยทัศน์ของเทศบาลคือ “คน” ไม่ว่าจะเป็นคนในระดับใด หรือในหน้าที่ที่แตกต่างกันเพียงใด แม้กระทั่งหน่วยงานภายนอก ได้เข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม หากจะกล่าวเฉพาะโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์แล้ว มีการดำเนินงานร่วมกับหลายหน่วยงาน และเพื่อให้ครอบคลุมการดำเนินงานตามโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ที่รอบด้าน จึงทำให้ต้องมี การแบ่งทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำเนินโครงการ ดังนี้

1) คน คนในที่นี้ครอบคลุม นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่ทุกตำแหน่งในเทศบาล และบุคคลสำคัญในการร่วมขับเคลื่อน คือ ประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลปริก นอกเหนือจากนี้ ยังมีหน่วยงาน

ภายนอกเข้ามาร่วม นับตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการคือ นักศึกษาที่ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่องการจัดการขยะ ที่ได้มาถ่ายทอดและให้ความรู้รวมไปถึงการลงมือปฏิบัติให้ ประชาชนในชุมชนต่างๆ ได้เห็นวิธีการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้น ที่สำคัญตั้งปรากฏให้เห็นผลลัพธ์แทบทุกครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลปริก มีถึง รongรับขยะแต่ละประเภทไว้อย่างชัดเจนหลังจากการคัดแยกขยะในครัวเรือน นอก เหนือไปจากวิธีการประชาสัมพันธ์ณรงค์ของเทศบาลตำบลปริก และมีการติดตาม ผลการดำเนินงานร่วมด้วยช่วยกันของคณะกรรมการชุมชน ได้ทำหน้าที่ดูแลและ เอาใจใส่ในการถ่ายทอดความรู้ส่งผ่านไปยังครัวเรือนต่างๆ ในเขตชุมชนของตน ร่วมด้วย รวมทั้งเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมที่นายสุริยา ยีขุน มีความสัมพันธ์อยู่แล้ว ในฐานะอาจารย์และวิทยากรด้านสิ่งแวดล้อมมาก่อน เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลอย่างในกรณีของตัวแทนจากกระทรวงพลังงาน เพื่อเข้ามาช่วยเหลือ ในเรื่องการผลิตแก๊สชีวภาพให้กับชุมชน

2) **ขยะ** เนื่องจากการดำเนินการตามโครงการจัดการขยะฐานศูนย์ องค์ประกอบที่สำคัญในการทำให้เกิดผลสำเร็จและเห็นผลของการดำเนินโครงการ คือ ขยะที่เกิดขึ้นนับจากในครัวเรือนแต่ละหลัง จากเดิมที่ทิ้งรวมกันในถังขยะของ เทศบาลหรือตามริมทางต่างๆ จนทำให้ขยะมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น แต่เมื่อประชาชน ได้เรียนรู้การคัดแยกขยะ เตรียมถังขยะไว้พร้อมที่จะทำการคัดแยกประเภทตามที่ นักศึกษาและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลได้มาให้ความรู้กับชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านได้ เรียนรู้เกี่ยวกับขยะแต่ละประเภทมีอะไรบ้าง และมีความสำคัญอย่างไร จะทำ อย่างไรให้เกิดมูลค่า และหากไม่สามารถนำขยะออกไปขายได้ ควรจะนำไปทำ อย่างไรต่อไป กลักลายเป็น **“ขยะเป็นของมีค่า”** ที่สร้างมูลค่าให้กับชาวบ้านทั้ง ในรูปของตัวเงินผ่านระบบธนาคารขยะและการขายให้กับรับซื้อ และการนำไป ทำปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้สารเคมี ทำน้ำหมักชีวภาพ นอกจากนี้ รวมไปถึงการเรียนรู้ การทำน้ำยาล้างจานด้วยตนเอง จึงทำให้ครัวเรือนส่วนใหญ่ในพื้นที่เทศบาลตำบล ปริกแทบไม่มีน้ำยาล้างจานที่มียี่ห้อหลงเหลือเท่าใดนัก

ด้วยสภาพของชุมชนมุสลิมนิยมอาหารที่ทำจากกะทิ จึงทำให้มีกะลามะพร้าวเหลือกลายเป็นขยะจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ในระดับบ้านของผู้นำชุมชนได้นำมาใส่ในเตาเผาถ่าน ได้ถ่านที่มีคุณภาพอันเกิดจากการผลิตเอง ใช้เอง และยังสามารถนำกะลามะพร้าวที่เผาไหม้แล้วมาผลิตกระแสไฟฟ้าได้ รวมไปถึงนำน้ำที่สกัดจากไอที่กลั่นมาเป็นหยดน้ำจากเตาเผาขยะมาทำเป็น “น้ำส้มควันไม้” เพื่อรักษาผลสด น้ำร้อนลวก น้ำกัดเท้า ป้องกันแมลง ใช้ได้ทั้งการเกษตรและปศุสัตว์ และเพื่อให้การรวมกลุ่มเกิดจุดศูนย์กลางในการผลิตน้ำกะทิ จึงมีศูนย์เรียนรู้ผ่านกลุ่มน้ำกะทิ (ชุมชนทุ่งออก) เพื่อส่งต่อกะลามะพร้าวไปยังชุมชนต่างๆ ที่มีการใช้เตาเผาและผลิตน้ำส้มควันไม้ รวมไปถึงผลิตกระแสไฟฟ้า จากกะลามะพร้าวที่กลายเป็นสิ่งเหลือใช้หรือในความหมายคือ “ขยะ” นั้น กลับมาสร้างผลผลิตได้อีกนานัปการ

3) สถานที่และอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การใช้สถานที่ทั้งในส่วนขอเทศบาลและพื้นที่ในทุกชุมชนคือสถานที่แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะฐานศูนย์ นับตั้งแต่ในระดับครัวเรือนแต่ละหลังคาเรือนที่มีการคัดแยกขยะและนำขยะมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ สามารถเป็นสถานที่สาธิต และศึกษาดูงาน ประกอบกับการใช้วิทยากรคือเจ้าของบ้านที่สามารถอธิบายและถ่ายทอดวิธีการจัดการขยะให้กับผู้ที่สนใจมาศึกษาดูงาน หรือแม้กระทั่งการทำให้เห็นแบบอย่างให้กับเพื่อนบ้าน ในส่วนของสถานที่กำจัดขยะของเทศบาลเอง ก็มีแหล่งสาธิตและปฏิบัติการให้เห็นถึงกระบวนการกำจัดขยะด้วยวิธีการต่างๆ

สำหรับเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการจัดการขยะคือ รถขับเคลื่อนต่างๆ เพื่อจัดเก็บขยะตามบ้านเรือน และถังขยะของทางเทศบาลตำบลปริก ถือเป็นหน้าที่หลักที่เทศบาลต้องดำเนินการอยู่แล้ว ในขณะที่อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในระดับ

ครัวเรือนเอง เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละครัวเรือน เพื่อดำเนินการจัดการ แก้ไขปัญหาขยะด้วยตนเอง โดยใช้ทุนทรัพย์ที่เพียงพอต่อวิถีชีวิต จึงใช้วิธีการใส่ถัง คัดแยกขยะโดยง่าย ไม่ว่าจะเป็้นตะกร้า ถังน้ำที่ไม่ใช้แล้ว บุงก็ อาจมีการทำ แผ่นป้ายปิดเพื่อให้รับรู้ว่าเป็นขยะประเภทใด รวมทั้งขวดน้ำที่เหลือใช้นำมาเป็นที่ บรรจุน้ำหมักชีวภาพ หากมีทุนทรัพย์มากก็สามารถซื้อถัง เตรียมท่อในการผลิต แก๊สชีวภาพใช้เองได้ ด้วยเหตุนี้ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ จึงมีระดับแตกต่างกัน ไปตามการนำขยะไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ

4) **กิจกรรม** กิจกรรมเป็นทรัพยากรในรูปของการปฏิบัติการต่างๆ เพื่อให้ เห็นผลการดำเนินงานจัดการขยะฐานศูนย์ รวมไปถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่เชื่อมโยงและ ต่อเนื่องจากการนำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีมูลค่า ทั้งนี้ การทำให้เกิด กิจกรรมที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับสภาพปัญหาขยะในพื้นที่เทศบาลตำบลปริก นับตั้งแต่ การจัดประชุมกลุ่มย่อย การจัดทำประชาคม การศึกษาดูงาน การนำนักศึกษา ลงมาปฏิบัติงานศึกษาวิจัยและถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้ กิจกรรมคือทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ในความหมายเชิงวัตถุ แต่เป็นสิ่งที่จับต้องได้ใน ความหมายของการแสดงให้เห็นผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานด้านการจัดการขยะ ฐานศูนย์

ผลความสำเร็จ

ผลจากความสำเร็จในการจัดการขยะฐานศูนย์ที่เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรมคือ การได้รับรางวัลทางด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ รางวัลพระปกเกล้า ด้าน ความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รางวัลลูกโลกสีเขียว รางวัล ลดภาวะโลกร้อนด้วยมือเรา รางวัลเมืองธรรมมาภิบาลและเมืองน่าอยู่ และรางวัล รองชนะเลิศผลงานชุมชน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นช่วงการดำเนินงานของ เทศบาลตำบลปริกได้เห็นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการ และการ ขยายผลต่อไปยังโครงการอื่นๆ ด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาล โดยเฉพาะกิจกรรม

ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผ่านโครงการพัฒนาเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อนสู่ตำบลสุขภาพะ เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการทำงานร่วมกันทั้งระดับองค์กรกับชุมชน และเครือข่ายภายนอก แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จผ่านวิถีชีวิตชุมชนพอเพียงที่รู้จักการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน รวมไปถึงการเห็นขยะมีมูลค่าและมีประโยชน์เช่นกัน จึงทำให้ความสำเร็จไม่ได้ดูจากการได้รับรางวัลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสำเร็จผ่านการได้รับความชื่นชมและเผยแพร่ รวมไปถึงการเข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และเป็นต้นแบบให้กับหลายท้องถิ่นและหลายหน่วยงานเพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้กับท้องถิ่นหรือหน่วยงานของตนเอง

การได้นำโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ เข้าร่วมในโครงการที่สำคัญ เช่น รักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง ของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ตำบลปริกได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมเป็นตำบลตัวอย่างในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน นอกจากนี้ ยังได้เข้าร่วมแสดงผลงานในงานปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ ในปี พ.ศ. 2552 เทศบาลตำบลปริกได้รับคัดเลือกเป็นเทศบาลนาร่องโครงการปิดทองหลังพระ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างชุมชนจากท้องถิ่นที่เข้าร่วมงาน และยังมีอีกหลายกิจกรรมที่เทศบาลตำบลปริกได้รับคัดเลือกเป็นต้นแบบที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามวิถีพอเพียงให้กับชุมชนอื่นอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ มองได้ทั้งภาพรวมตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงองค์รวมของสังคมที่ร่วมกันขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทำให้ขยะพลิกกลับมาจากของเสีย ไม่มีค่า เป็นสิ่งที่มีค่าและมีประโยชน์ต่อชุมชน โดยแยกออกเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ

1) **ผู้นำ** ผู้นำในความหมายนี้ครอบคลุมทั้งผู้นำในระดับองค์กรท้องถิ่นคือเทศบาลตำบลปริก และผู้นำในระดับชุมชนท้องถิ่น ที่ได้เข้าร่วมกันขับเคลื่อนโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ ช่วยกันรณรงค์ ทำความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติให้เห็นถึงแนวทางการจัดการขยะอย่างถูกวิธี โดยเฉพาะการทำให้เห็นว่าขยะมีประโยชน์และสามารถทำให้เกิดมูลค่าได้ แม้ว่าโดยแกนหลักของผู้นำ คือ นายสุรียา ยีขุน นายกเทศมนตรีตำบลปริก ที่ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาให้กับพื้นที่ ดังที่ปรากฏในนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมทั้ง 2 สมัยของการดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีจนกระทั่งเข้าสู่สมัยที่ 3 ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะช่วยกันทำเพื่อชุมชนของตนเอง ประกอบกับนายสุรียา ยีขุน มีเครือข่ายนักวิชาการ นักศึกษาปริญญาโท เข้ามาทำการวิจัยและวิทยานิพนธ์ในระดับพื้นที่⁸ จึงมีส่วนทำให้แนวคิดและนโยบายในการจัดทำโครงการต่างๆ ของเทศบาลตำบลปริกได้ถูกถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการรับฟังของนายกเทศมนตรี ที่ต้องการเปิดพื้นที่เพื่อสะท้อนสภาพปัญหาและการรับรู้ ความเข้าใจของประชาชนในปัญหาขยะในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังเปิดพื้นที่ให้กับเครือข่ายภายนอกได้เข้ามาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เฉพาะ ประกอบกับการนำผู้นำระดับชุมชนในรูปของคณะกรรมการชุมชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนการดำเนินโครงการฯ ให้ได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ขยะ” เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดต่อซึ่งผ่านการทดลองปฏิบัติในบ้านเรือนของตัวแทนก่อน จึงทำให้ผู้นำหลักคงปฏิเสธไม่ได้คือ นายสุรียา ยีขุน นายกเทศมนตรีตำบลปริก ในฐานะคนในพื้นที่โดยกำเนิด ได้นำไปสู่การสร้างผู้นำระดับชุมชนให้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการดำเนินโครงการฯ อย่างต่อเนื่องและขยายผล

เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับจุดเด่นของผู้นำที่นำไปสู่การประสบความสำเร็จในการดำเนินโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ที่อาศัยความร่วมมือ

⁸ ดวงพร เสงบุญพันธ์, กมลทิพย์ ชลัษธรรมเนียม และสุรียา ยีขุน, บก., *เมื่อปัญญาแบ่งบานที่บ้านปริก: เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา* (กรุงเทพฯ : บริษัท ทีคิวพี จำกัด, 2552), 27.

อย่างรอบด้านร่วมกับระบบคิดของนายกเทศมนตรีตำบลปริก โดยอาศัยระยะเวลา และในฐานะคนในพื้นที่มีส่วนอย่างสำคัญที่จะทำให้สามารถวิเคราะห์ภาพของผู้นำที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในที่นี้คือ ตัวอย่างผู้นำที่ดีอย่าง นายสุรียา ยีขุน นายกเทศมนตรีตำบลปริก มีลักษณะของผู้นำที่ดีคือ 1) ใส่ใจในปัญหาและต้องการแก้ไขปัญหาให้กับส่วนรวม 2) พร้อมรับฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ให้ประชาชนได้กล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออก 3) มีความคิดสร้างสรรค์และแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เช่น การพยายามเน้นย้ำและวางแผนการคิด การใช้คำ เพื่อสื่อสารให้กับประชาชนได้จดจำได้ง่ายและเข้าใจ เช่น หลักการ “ภูมิบุตรา” “เพื่อนพ้องเพื่อนพารา” เป็นต้น 4) สร้างเครือข่ายและภาคีแบบมีส่วนร่วม และ 5) ทำงานเพื่อพื้นที่คือวิถีชีวิตประจำวัน ผ่านการลงพื้นที่ รับฟัง แลกเปลี่ยน ไปเยี่ยมเยียนกินอาหาร ทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ

2) **เจ้าหน้าที่** เจ้าหน้าที่ในที่นี้คือ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลปริกในทุกส่วนงาน เนื่องจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้เรื่อง “ขยะ” ได้ถูกถ่ายทอดให้เจ้าหน้าที่ทุกคนได้รับรู้ร่วมกัน จึงไม่อาจแยกความรับผิดชอบให้อยู่เฉพาะกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้ ในการลงพื้นที่ดำเนินโครงการฯ ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากแต่ละส่วนงานของเทศบาลตำบลปริกได้เข้าร่วมกับชุมชนเพื่อทำการปฏิบัติการด้านการจัดการขยะร่วมกัน และสามารถเป็นวิทยากรแทนผู้บริหารของเทศบาลได้ เนื่องจากทั้งในครัวเรือนของเจ้าหน้าที่และในพื้นที่สำนักงานของเทศบาลเอง ต่างมีการจัดตั้งรองรับการคัดแยกขยะ และการเข้าร่วมกับเครือข่ายในชุมชน นับตั้งแต่ร่วมรณรงค์ผ่านการเริ่มประชาสัมพันธ์ เคาะตามประตูบ้าน การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในการจัดการขยะอย่างถูกวิธี จึงทำให้เจ้าหน้าที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนแนวคิดและนโยบายของคณะผู้บริหารเทศบาลได้นำไปสู่การปฏิบัติได้

3) **ประชาชน** ประชาชนถือเป็นตัวจักรสำคัญในการทำให้โครงการจัดการขยะฐานศูนย์ได้รับการตอบสนองในเชิงปฏิบัติการและทำให้เห็นผล

สำเร็จที่เกิดขึ้นได้ เนื่องด้วยเป้าหมายหลักของเทศบาลคือ ให้ชุมชนสามารถดำเนินงานด้วยตนเอง เพื่อตนเองผ่านการมีส่วนร่วมไม่เฉพาะแต่โครงการดังกล่าว แต่ยังรวมถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่จะทำให้ชุมชนนั้นสามารถอยู่อย่างยั่งยืนได้ภายใต้ทรัพยากรของชุมชน โดยเฉพาะการทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งที่จะช่วยชี้ให้เห็นถึงผลการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ถูกกระทำผ่านตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น คณะกรรมการชุมชน อสม. เยาวชน ครู กลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน ซึ่งได้ดำเนินงานร่วมกับเทศบาลในด้านต่างๆ ที่กลุ่มตนรับผิดชอบอยู่แล้ว จึงมีส่วนช่วยทำให้กิจกรรมที่นอกเหนือจากกลุ่มตนและเป็นประโยชน์ทั้งชุมชน ก็ได้ร่วมกันขับเคลื่อนตามไปด้วย พร้อมกันนี้ประชาชนยังสามารถถูกชักชวนมาเป็นผู้นำหรือตัวแทนของท้องถิ่นในการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนของตนเอง และพร้อมเรียนรู้จากชุมชนท้องถิ่นอื่น เพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้กับชุมชนของตน เพราะเมื่อประชาชนสามารถปฏิบัติให้เห็นผลสำเร็จในครัวเรือนและร่วมกันในชุมชนได้แล้ว จึงสามารถถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติและเห็นผลจริงได้ ดังที่จะเห็นได้จากการเป็นวิทยากรชุมชนในฐานการเรียนรู้ต่างๆ ตามโครงการพัฒนาเครือข่ายตำบลสุขภาวะ

4) **เครือข่าย** เครือข่ายในที่นี้คือเครือข่ายภายนอกชุมชนปริก ที่ได้เข้ามาร่วมถ่ายทอดความรู้และขับเคลื่อนโครงการด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับเทศบาลตำบลปริก โดยเฉพาะองค์ความรู้ในเชิงเทคนิควิธีการที่นำมาถ่ายทอดให้กับประชาชนอย่างกรณีของนักศึกษาจากคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เข้ามาทำวิทยานิพนธ์ และมีพื้นความรู้หลักอยู่แล้วในการจัดการขยะ ซึ่งในขั้นต้นของการดำเนินโครงการได้เข้ามาฝังตัวในพื้นที่ และถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับขยะและวิธีการจัดการขยะอย่างถูกวิธีให้กับประชาชนได้เข้าใจและลงมือปฏิบัติกรร่วมกัน รวมถึงตัวแทนกระทรวงพลังงานในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้ลงมาสาธิตและอบรมการผลิตแก๊สชีวภาพ ที่ได้ขยายผลจากการนำขยะมาใช้ประโยชน์ให้กับเทศบาลด้วย นอกจากนี้ เครือข่ายหนึ่งที่สำคัญคือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เข้ามาร่วมกับโครงการพัฒนาเครือข่าย

ตำบลสุภาวะ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้พื้นที่ของเทศบาลตำบลปริก ที่มีฐานเรียนรู้ในทุกชุมชน พร้อมกับพักอาศัยในบ้านพักของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

อุปสรรคในการดำเนินโครงการและการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ มีดังนี้

1) การสื่อสารและให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาขยะแก่ประชาชน เริ่มจาก ฐานความคิดโดยพื้นฐานจากชาวบ้านที่ยังมีความเข้าใจเรื่องขยะในมุมลบ มองว่า ขยะเป็นสิ่งสกปรก ควรถูกกำจัดออกไปให้หมด และเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบล ปริกที่จะต้องหาถังขยะมารองรับให้เพียงพอและทำการจัดเก็บให้หมดไปโดยเร็ว จากชุมชน ทำให้การปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะต้องใช้เวลาและ เทคนิควิธีการสื่อสาร เริ่มตั้งแต่การสำรวจข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับปัญหาขยะ ในพื้นที่ต้องประสานกับหน่วยงานภายนอกให้ทำการสำรวจข้อมูลปริมาณขยะ ในพื้นที่

2) การลงมือปฏิบัติการการจัดการขยะในระดับชุมชน โดยเฉพาะการมีทัศนคติในการมองขยะว่าเป็นสิ่งที่จะต้องกำจัดออกไปจากครัวเรือน นักศึกษาที่เข้ามาทำวิทยานิพนธ์จึงจำเป็นต้องสื่อสารทำความเข้าใจควบคู่ไปกับการดำเนินงานของเทศบาลตำบลปริกที่ร่วมเข้ามารณรงค์และให้ความรู้กับกลุ่มที่สามารถเป็นแกนนำในระดับชุมชนได้ก่อน เพื่อนำไปปฏิบัติและเป็นแบบอย่างในชุมชนของตน นอกเหนือจากขั้นตอนการคัดแยกขยะเป็นแล้ว ยังจำเป็นต้องติดตามผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเทศบาลเองก็ร่วมขับเคลื่อนและประชาสัมพันธ์ ติดตาม ลงพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินโครงการมีการปฏิบัติต่อเนื่องและเพื่อทำให้เกิดความยั่งยืน แม้ว่าเทศบาลไม่ลงไปตรวจติดตาม ประชาชนก็สามารถดำเนินการได้เอง

3) การทำให้ขยะมีมูลค่าและมีประโยชน์ หลังจากที่สามารถทำให้เห็นกระบวนการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีแล้ว สิ่งที่จะสื่อสารได้ยากกว่า คือทำอย่างไรให้ขยะมีมูลค่าและมีประโยชน์ต่อทุกคนเร็วขึ้นได้ โดยเฉพาะเศษอาหาร สิ่งเหลือกินเหลือใช้ เพื่อนำมาดัดแปลงเป็นน้ำหมักชีวภาพ ทำปุ๋ยอินทรีย์ หรือการนำไปหมักดองให้เป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่น ในกระบวนการดังกล่าว มีประชาชนบางหลังคาเรือนได้ดำเนินการมาก่อนแล้ว ซึ่งมีส่วนช่วยในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจถึงผลการนำเศษอาหารมาใช้ประโยชน์ได้อีก อีกทั้งเทศบาลเองก็ดำเนินการเช่นเดียวกัน มีการใช้ช่องทางการสื่อสาร ความสัมพันธ์ส่วนตัวในบ้านใกล้เคียง เพื่อทำให้เกิดการนำไปปรับใช้ในครัวเรือนของตนได้

4) การดำเนินการให้ต่อเนื่องและขยายผล สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน และย่อมพบปัญหาและอุปสรรคระหว่างดำเนินการจัดการขยะ คือทำอย่างไรให้ชาวบ้านยังคงคัดแยกขยะ นำขยะไปดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่สามารถใช้ในครัวเรือนได้ โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวสวนชาวไร่ จึงมีประโยชน์ต่อการลดปริมาณสารเคมีที่เคยใช้หรือไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีอีก ทั้งเทศบาลตำบลปริกและคณะกรรมการชุมชน รวมทั้งตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆ ทั้ง 7 ชุมชน ได้ช่วยประชาสัมพันธ์ และนำผลสัมฤทธิ์จากการจัดการขยะฐานศูนย์มารายงานผลและแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะจะอย่างไรต่อไปที่จะนำขยะไปใช้ประโยชน์ได้อีก อย่างกรณีของการผลิตแก๊สชีวภาพที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงกว่าปกติ เพื่อทำท่อและถังส่งแก๊ส จึงทำให้ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักของระดับแกนนำชุมชน แต่กลุ่มแกนนำเหล่านี้ยังคงพยายามสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ให้กับทั้งชาวชุมชนและคนต่างถิ่นที่สนใจมาศึกษาดูงานต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินงาน และพร้อมจะขยายผลไปยังครัวเรือนที่ยังไม่ได้จัดการปัญหาขยะ

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

ความยั่งยืนคือการดำเนินงานให้เกิดความต่อเนื่อง และพร้อมปรับประยุกต์หาแนวทางใหม่ๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับปัญหาขยะของเทศบาลตำบลปริก เวลานั้นที่กำลังพยายามขุดเอาพลาสติกที่ฝังอยู่ในพื้นที่ฝังกลบนำขึ้นมาเพื่อมาอัดแผ่น และเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด อยู่ระหว่างการวางแผนดำเนินงาน ส่วนความยั่งยืนสำหรับโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ของเทศบาลตำบลปริก แม้ว่าจะไม่ใช่การประสบความสำเร็จที่ว่าสามารถทำให้ขยะหมดไปได้ แต่สามารถทำให้ปริมาณขยะเหลือทิ้งที่ออกมาจากครัวเรือนแต่ละครัวเรือนลดน้อยลงพร้อมกันนี้ ยังนำไปสู่การขยายผลและดึงหลายภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วม ประกอบกับการเข้าร่วมในหลากหลายกิจกรรม เช่น ตำบลสุภาพะ โครงการปิดทองหลังพระ เป็นต้น ในขณะที่ระบบการจัดการขยะจะยั่งยืนได้ตามหลักการจัดการขยะนั้นจะต้องมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สภาพปัญหาของเมือง และท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่จะส่งผลไปถึงคุณภาพชีวิตของคน เนื่องด้วยปัญหาขยะมีผลถึงสุขภาพของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ของคนที่มาช่วยเหลือกัน แก้ไขปัญหาขยะ จึงทำให้น้ำหนักของความยั่งยืนตกอยู่กับหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เข้ามาดำเนินการแก้ไข ปัญหาขยะ แต่สิ่งที่จะช่วยสร้างความยั่งยืนได้ประการสำคัญคือ บทบาทของ

ด้วยเหตุนี้ การสร้างให้เกิดความยั่งยืน จึงครอบคลุมในหลายภาคส่วนที่สะท้อนให้เห็นผลสำเร็จในมิติของปริมาณขยะที่ลดลงได้ง่ายที่สุด ส่วนที่เชื่อมต่อมาและอาจปรากฏได้ยากในสังคมเมืองขนาดใหญ่คือ

ผู้นำไม่ว่าจะเป็นระดับผู้บริหารขององค์กรท้องถิ่นหรือระดับชุมชน หมู่บ้าน ต่างมีส่วนอย่างสำคัญหากมีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา ด้วยการใส่ใจและมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อทำการแลกเปลี่ยนพูดคุย รับฟังปัญหา มุมมองระหว่างกัน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและหาแนวทางที่เหมาะสมกับความต้องการของประชาชน และนำความคิดเห็นเหล่านั้นที่เป็นประโยชน์นำมาปรับประยุกต์ใช้ในแผนงานของเทศบาลต่อไป โดยเฉพาะผู้นำมีส่วนผลักดันและทำให้เห็นผลในหลากหลายรูปแบบและวิธีการด้วยกัน ท้ายที่สุดคือ ลักษณะของการเป็นผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่ถ่วงรอกจากการทำงานในพื้นที่ เห็นและเข้าใจ เข้าถึงปัญหา เพื่อวางกรอบแนวทางการแก้ไขมาเสนออย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นจุดเด่นของผู้นำที่ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ มุ่งมั่น ตั้งใจทำงานให้กับท้องถิ่น สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนที่สามารถดึงเข้ามาทำงานร่วมกันได้ ผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Network) ที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนอยู่แล้วเข้ามาช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายหลักที่จะเห็นผลสำเร็จของการทำงานคือ ประชาชนสามารถจัดการได้เอง และพร้อมปรับวิถีชีวิตเพื่อชุมชนด้วยการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาขณะในพื้นที่และแลกเปลี่ยนเทคนิควิธีการระหว่างกัน จนนำไปสู่การจัดการในด้านอื่น ๆ เช่น การทำให้เกิดฐานการเรียนรู้ สร้างตำบลสุขภาพ การใส่ใจในด้านสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน การจัดการน้ำ เกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การนำไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนของเทศบาลตำบลปริก ในกรณีของวิถีชุมชนนี้ จำเป็นที่จะต้องตระหนักในบริบทของสังคมที่แตกต่างกันด้วย เป็นสิ่งหนึ่งที่จำเป็นต่อการศึกษาและทำความเข้าใจโดยเฉพาะในระดับผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เนื่องด้วยสภาพความแตกต่างและความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดในพื้นที่ขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไป จึงทำให้ความยั่งยืนอาจต้องอาศัยระยะเวลาเฉกเช่นเดียวกันในมิติของชุมชนนี้ที่จะทำให้เข้ามาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยอาศัยวิถีชีวิตชุมชนมาเป็นตัวสร้างความยั่งยืนให้กับท้องถิ่น

ความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

บทเรียนที่ได้รับจากเทศบาลตำบลปริก ผ่านโครงการการจัดการขยะฐานศูนย์ ไม่เพียงการเห็นผลโดยตรง คือปริมาณขยะลดลง ประชาชนเข้าใจวิธีการคัดแยกขยะ และสร้างผลผลิตจากขยะ รวมถึงขายขยะได้ในระบบธนาคารขยะหรือรถรับซื้อของเก่า แต่ยังครอบคลุมไปถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้มิติของความเป็นชุมชนเข้ามาเอื้อต่อการบริหารจัดการขยะ ประกอบกับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นพื้นเดิมอยู่แล้วที่พร้อมจัดตั้งกลุ่มที่หลากหลายเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่จำกัดว่าจะอยู่ต่างชุมชนก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ไม่เพียงแต่บทเรียนที่ได้จากประสบการณ์การเรียนรู้ลองผิดลองถูก “บริบทของพื้นที่” ที่ยังคงสภาพความเป็นสังคมชนบทที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การนับถือศาสนาอิสลามถึงร้อยละ 90 แต่ไม่ได้มีผลต่อความสัมพันธ์กับคนส่วนน้อยที่นับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้บทเรียนที่ต้องเรียนรู้จากกรณีของเทศบาลตำบลปริก ต้องคำนึงถึงปัจจัยภายนอกและภายใน แม้กระทั่งพื้นความรู้ของ “ผู้นำในการขับเคลื่อน” อย่างนายสุรียา ยีขุน รวมไปถึงปริมาณขยะ ประเภท ชนิด ที่ทำให้วิธีการจัดการแตกต่างกันออกไป และการนำไปใช้ประโยชน์ ทูทางสังคมของชาวปริกก็มีส่วนช่วยเกื้อหนุนในการทำงานให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ในรูปของเครือข่ายทางสังคม ดังนั้น การนำไปประยุกต์ใช้หรือเผยแพร่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นจึงจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจอย่างรอบด้านในปัจจัยพื้นฐานที่คงอยู่ในสังคมท้องถิ่นนั้นๆ และความเชื่อมโยงเกี่ยวกับระยะเวลา การศึกษาผ่านช่วงเวลาที่ต้องอาศัยกระบวนการจัดการข้อมูล การเปิดโอกาสหรือเปิดพื้นที่ให้กับทุกภาคส่วนได้แสดงออก โดยเฉพาะกลุ่มแรกที่ต้องให้ความสำคัญในการรับรู้ข้อมูลคือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับโครงการนั้นๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดทำระบบฐานข้อมูลในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ การออกเสียงตามสาย การจัดระบบข้อมูลเข้าใส่ไว้ในระบบออนไลน์ ต่างก็มีความสำคัญในการสื่อสารให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับประชาชนได้อีกช่องทางหนึ่ง นอกเหนือจากการพบปะกันโดยตรงหรือทางอ้อม

ความสามารถในการนำบทเรียนจากเทศบาลตำบลปริกไปถ่ายทอดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นมีข้อควรคำนึงถึงหลากหลายประการ แต่รูปแบบการนำไปประยุกต์ใช้ที่ดีที่สุดคือ พฤติกรรม ความมุ่งมั่น ตั้งใจ การเจตนาดีกับการทำงานให้กับพื้นที่

ในระดับของผู้นำ เข้าใจ เข้าถึง ลงพื้นที่ อย่างสม่ำเสมอ ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นคือบทเรียนที่จะนำไปสู่ทางที่ถูกที่ควรและเหมาะสมกับพื้นที่ของตน นอกเหนือจากตัวผู้นำ ไม่อาจทำงานได้เพียงลำพัง การรู้จักแบ่งหน้ที่ การจัดสรรความรับผิดชอบเพื่อกระจายความเข้าใจที่ตรงกันและแนวทางการดำเนินงานที่ถูกวิธีก็มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดผลสำเร็จของการทำงานและความยั่งยืน รวมไปถึง “ความพร้อมของประชาชน” ที่จะทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่ขยายวงกว้างได้ง่ายกว่าการจำกัดบทบาทที่ตัวผู้นำมากเกินไป โดยปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้คือ “คน” ถือเป็นแรงขับเคลื่อนหลักที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนต่างเป็นกำลังสำคัญในการทำงานเป็นหมู่คณะด้วยกันทั้งสิ้น

บทเรียนที่วิเคราะห์ได้จากการดำเนินงานในโครงการจัดการขยะฐานศูนย์ของเทศบาลตำบลปริก เพื่อเสริมองค์ความรู้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในหลักการบริหารจัดการท้องถิ่น และถือเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ควรค่าแก่การศึกษาและนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์หลักแนวคิดเฉพาะท้องถิ่นของตนได้ คือแนวคิดในการบริหารจัดการเทศบาลตำบลปริกที่ริเริ่มโดยนายกเทศมนตรีตำบลปริก นายสุริยา ยีขุน ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของทั้งชุมชนได้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนนับตั้งแต่ภายในและภายนอกสำนักงานเทศบาลตำบลปริกที่โดยพื้นฐานของประชาชนเป็นคนในพื้นที่และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันอยู่แล้ว จึงได้แบ่งแนวคิดที่ช่วยมาเกื้อหนุนต่อการดำเนินงานหรือกิจกรรมร่วมกันออกเป็น 2 ประการ คือ

1) แนวคิด “การสร้างพลังเป็นพี่เลี้ยงแก่กันและกัน” (Coaching Project) ภายใต้อำนาจ “ภูมิบุตร” คือ การเน้นการว่าจ้างคนในท้องถิ่นเข้ามาเป็นพนักงาน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพลังในการขับเคลื่อนด้วยแนวคิดที่เน้นการทดแทนคุณแผ่นดิน เข้ามาเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้กับบ้านเกิด และ “เพื่อนหนุนพินา” เป็นแนวคิดในการพัฒนาองค์กรภายในเทศบาลตำบลปริก เพื่อให้เกิดการปรับตัวเข้าหากันและทำงานกันอย่างเป็นหมู่คณะ (Team Work) กับ 2) แนวคิด “การสร้างความเข้าใจ การให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก” เน้นการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง จึงทำให้มีการกำหนดคุณลักษณะของบุคลากรคือ “I am ready” คือ การทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี ชยัน ตั้งใจทำงานเชิงรุก มีศีลธรรม คุณธรรม รู้ทันโลก ปรับตัวทันโลก ตรงกับสังคม มุ่งเน้นประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีใจและการกระทำที่เป็นประชาธิปไตย มีส่วนร่วม โปร่งใส มีผลงาน มุ่งเน้นผลลัพธ์⁹

แนวคิดที่เกิดขึ้นจากการวางแนวคิดของนายสุรียา ยีขุน นายกเทศมนตรีตำบลปริก เป็นสิ่งที่ได้ถ่ายทอดให้กับเจ้าหน้าที่เทศบาลและประชาชนได้ท้องถิ่นได้เข้าใจตรงกัน ปรากฏได้จากการสอบถามประชาชนในพื้นที่ที่สามารถเล่าและถ่ายทอดแนวคิดเหล่านี้ให้ฟังได้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการวางกรอบแผนงาน/การดำเนินงานภายใต้บริบทของท้องถิ่นอื่นๆ ได้นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงยุคที่ใช้ ดังนั้น จากการศึกษารายละเอียดของโครงการ “การจัดการขยะฐานศูนย์” สิ่งที่ได้โดดเด่นในกรณีของเทศบาลตำบลปริกคือ บทบาทของผู้นำที่พยายามขับเคลื่อน การไม่เปลี่ยนแปลงในตัวผู้บริหารสูงสุดของเทศบาลตำบลปริกมานับตั้งแต่ยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล แม้จะมีข้อจำกัดทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ การบริหารงาน แต่ความตั้งใจทำงาน ความจริงใจ เสียสละ และมองการทำงานเป็นวิถีชีวิต จึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้บทบาทผู้นำของเทศบาลตำบลปริกจึงโดดเด่น พร้อมทั้งความสัมพันธ์ในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมที่ผูกพันกันในฐานะบ้านใกล้เรือนเคียง ญาติสนิทมิตรสหาย เป็นส่วนเกื้อหนุนให้การมี

⁹ เรื่องเดียวกัน, 31-32.

ส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในกิจกรรม/โครงการต่างๆ ดำเนินการไปได้ด้วยดี การทำความเข้าใจบริบทของพื้นที่จึงเป็นส่วนสนับสนุนขั้นพื้นฐานที่สำคัญต่อการขยายผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

เทศบาลตำบลปริก

ที่อยู่: 53 ถนนรวมประชา หมู่ที่ 3 ตำบลปริก

อำเภอเสเดา จังหวัดสงขลา 90120

โทรศัพท์: 074-298300

เว็บไซต์ : <http://www.tonprik.org>

คณะผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 12 ธันวาคม 2553)

นายสุรียา ยีขุน

นายกเทศมนตรีตำบลปริก

นายอับดุลรอซึก หวันเต๊ะ

ประธานสภาเทศบาลตำบลปริก

นางผาหรีดีฮ์ มุเส็มสะเดา

รักษาการณปลัดเทศบาลตำบลปริก

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

5

โครงการแผนเตรียมรับ
สถานการณ์น้ำป่าไหลหลาก
และดินโคลนถล่ม

เทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย

โครงการแผนเตรียมรับสถานการณ์ น้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม เทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย¹

อำพร ปวงรังษี²

บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลแม่จัน

เทศบาลตำบลแม่จัน ในปี พ.ศ. 2499 เดิมเป็นสุขาภิบาล ชื่อว่า “สุขาภิบาลแม่จัน จังหวัดเชียงราย” (ตามราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า 49 เล่ม 73 ตอนที่ 45 วันที่ 30 พฤษภาคม 2499) วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาล เป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติ เปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ลักษณะภูมิประเทศของเทศบาลตำบลแม่จันเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำจัน ไหลผ่าน มีพื้นที่ประมาณ 2 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย พื้นที่ของหมู่บ้านต่างๆ ทั้งหมด 8 หมู่บ้าน

¹ ศึกษาเพิ่มเติมจาก อำพร ปวงรังษี, รายงานการวิจัยโครงการศึกษาวิจัยการบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Best Practices) กรณีศึกษา โครงการแผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม เทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2553)

² อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่เชียงราย

บริบททางการเมือง สภาพการเมืองท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแม่จันถือว่าไม่รุนแรง ถึงแม้ว่าจะมีอิทธิพลของอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและความแตกแยกทางความคิดเห็นของประชาชนระหว่างพรรคการเมืองก็ตาม

บริบททางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ของเทศบาลตำบลแม่จัน ประกอบอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ทำนาและหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะทำการเพาะปลูกถั่วเหลือง มีศูนย์กลางของชุมชนเกษตรกรรมจะอยู่บริเวณตอนเหนือของชุมชนสองฝั่งของถนนสิริบุญนคร รองลงมาคือ การค้าขายและพาณิชย์กรรม ส่วนการประกอบการอุตสาหกรรมในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง และมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตดำเนินการและประกอบการจำนวน 24 แห่ง เช่น โรงสีข้าว โรงค้าไม้แปรรูป และโรงงานซ่อมเครื่องยนต์ นอกจากนี้ ยังมีสถานประกอบการเชิงพาณิชย์ เช่น ตลาดสด สถานีบริการน้ำมันขนาดเล็ก และร้านค้าทั่วไป เป็นต้น

สภาพสังคม ประชากรในพื้นที่ร้อยละ 80 นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่จันมีแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม โดยทั่วไปจะเป็นแบบล้านนา เช่น การแต่งกาย ภาษาพูดสำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลแม่จัน โรงเรียนบ้านแม่จัน และโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่จัน พร้อมกันนี้ยังมีโรงพยาบาล สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้านเพื่อให้บริการประชาชนในพื้นที่ และสถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่จันเพื่อรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ประชากรในพื้นที่ จากจำนวนชุมชนทั้ง 8 ชุมชน ข้อมูลจำนวนประชากรที่เทศบาลตำบลแม่จันได้ทำการสำรวจและบันทึกไว้ ณ วันที่ 31 เมษายน พ.ศ. 2552 มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 4,221 คน จำแนกเป็นชาย 2,037 คน หญิง 2,184 คน จำนวนครัวเรือน 2,022 ครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกัน ดังที่ปรากฏในการบริหารงานของชุมชน ที่มี **“คณะกรรมการประสานงาน”** ประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่าง

หน่วยราชการกับชุมชนและเป็นแกนนำของชุมชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

โครงการแผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินการ

ลักษณะภูมิประเทศของเทศบาลตำบลแม่จัน มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มทางทิศตะวันตกและทิศเหนือมีแม่น้ำจันไหลผ่านและพื้นที่ติดต่ออาณาเขตของเทศบาลตำบลแม่จันโดยรอบเป็นภูเขา รวมทั้งในฤดูน้ำหลากจะมีกระแสน้ำจากแม่น้ำกก

ซึ่งมีต้นน้ำอยู่ในเขตสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ไหลเข้าสู่ประเทศไทยทางด้านอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงใหม่ เข้าสู่จังหวัดเชียงรายผ่านอำเภอเมืองแม่จัน ไหลลงสู่แม่น้ำโขง จึงทำให้พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลแม่จันเป็นพื้นที่รับน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันและเกิดปัญหาโคลนถล่มเป็นประจำ เนื่องจากระบายน้ำไม่ทัน ประกอบกับพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลแม่จันเป็นเขตเศรษฐกิจที่สามารถเดินทางไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีบ้านเรือนประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและในอดีตทางตำบลแม่จันมิได้มีการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ บางชุมชนไม่มีจุดระบายน้ำ หากมีก็เกิดการอุดตันทำให้น้ำท่วมฉับพลัน เนื่องจากระบายไม่ทัน ฉะนั้น การจัดทำผังเมืองใหม่จึงเป็นไปได้ยาก

ทำได้เพียงการขุดลอกคลองระบายน้ำให้มากขึ้น รวมทั้งรณรงค์ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง รวมทั้งจัดทำแผนแม่บทในการจัดการน้ำและระบายน้ำ ดังนั้น สภาพปัญหาน้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่มในชุมชน จึง เป็น ปัญหาที่

ประชาชนในชุมชนพบเจอซ้ำซากในฤดูน้ำหลากหรือหน้าฝน เทศบาลตำบลแม่จัน จึงให้ความสำคัญเร่งด่วนในการเตรียมแผนรับมือจากภัยธรรมชาติ น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมและโคลนถล่ม โดยผ่านการจัดกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้อง เช่น การรณรงค์การรักษาต้นน้ำ การไม่ตัดไม้ทำลายป่า กิจกรรมพัฒนาชุมชนในการขุดลอกคลองระบายน้ำ เป็นต้น ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกร่วมให้กับเยาวชนในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

1. เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไข “ปัญหาน้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม” ของเทศบาลตำบลแม่จัน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากอุทกภัย าวตภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม

ขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงาน

เทศบาลตำบลแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการขององค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะโครงการ

“แผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม” โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนเกิดอุทกภัย

1.1 จัดทำโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอขวด น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม พ.ศ. 2552

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย และคณะกรรมการร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่มในชุมชน ซึ่งมีสมาชิกมาจากตัวแทนในชุมชนทั้ง 8 ชุมชน และผู้แทนจากหน่วยงาน/ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เนื่องจากการแก้ปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับท้องถิ่น เพื่อให้ได้แนวทางการป้องกันปัญหาให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและยั่งยืน พร้อมทั้งมีการตั้งศูนย์ประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน

1.3 จัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็น เช่น กระจอบ ทราบ เขือก เรือยาง เครื่องปั่นไฟฟ้า และทำผนังแนวกระจอบทราบป้องกันน้ำท่วมและจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้มีสภาพพร้อมใช้งานตลอดเวลา เช่น เครื่องสูบน้ำแบบหอบหาม เขือก รอก เลื่อยโซ่ ไฟฉาย เป็นต้น

1.4 ประชุมคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาคอขวด น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม

1.5 ประสานงานหน่วยราชการอื่นในการเตรียมการป้องกันน้ำท่วม

1.6 ติดตามสถานการณ์ ปริมาณน้ำฝนที่ตกบริเวณภูเขา ตำบลป่าตึงและตรวจวัดระดับน้ำแม่จันทุกระยะ ดำเนินการประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนประชาชนในการอพยพเคลื่อนย้ายเมื่อมีเหตุ น้ำป่าและโคลนถล่ม

2. ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเกิดภัย

2.1 ติดตามสถานการณ์ ปริมาณน้ำฝนที่ตกบริเวณภูเขา ตำบลป่าตึงและตรวจวัดระดับน้ำแม่จันทุกระยะและประสานงานหน่วยราชการอื่นๆ

2.2 ดำเนินการประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนประชาชนในการอพยพเคลื่อนย้ายเมื่อมีเหตุน้ำป่าและโคลนถล่ม

2.3 ดำเนินการเปิดและปิดท่อระบายน้ำเพื่อให้ น้ำระบายน้ำเร็วขึ้น

2.4 ช่วยประชาชนอพยพเคลื่อนย้ายไปที่ปลอดภัย หากสถานการณ์อยู่ในระดับเล็กน้อยถึงปานกลาง ให้ย้ายไปที่หอประชุมอำเภอแม่จัน หากสถานการณ์อยู่ในระดับรุนแรง ให้ย้ายไปที่บริเวณวัดสุวรรณคีรีและพื้นที่ใกล้เคียง

2.5 จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและจัดหาปัจจัย 4 ที่จำเป็นไว้ให้บริการประชาชนที่ประสบอุทกภัย

สำหรับการดำเนินการของเทศบาลตำบลแม่จันร่วมกับองค์กรเครือข่ายความร่วมมือ ประชาชน / ประชาคมในฐานะเจ้าของบ้านนั้นได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและเกิดความตระหนักในปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่มในชุมชน เพราะการไปตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำและการทำลายสิ่งแวดล้อมจนขาดความสมดุลทางธรรมชาติ ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่มของประชาชนในชุมชนจึงถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนในท้องถิ่น เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่มในชุมชนทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้เฝ้าระวังสถานการณ์น้ำท่วมในช่วงฤดูฝนอีกด้วย

แนวร่วมสำคัญของเทศบาลตำบลแม่จันในการดำเนินโครงการ ดังจะเห็นได้จากกรณีการเฝ้าระวังสถานการณ์น้ำท่วมในช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายนของทุกปีซึ่งเป็นช่วงฝนตกชุก หากเกิดน้ำท่วมจะได้ป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ทันที โดยประชาชนทั้ง 8 หมู่บ้าน จัดตั้งเวรยามเพื่อเฝ้าระวังสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่มในพื้นที่ที่เป็นภูเขา พร้อมทั้งตรวจวัดระดับน้ำแม่จันทุกระยะและเฝ้าระวังในเขตพื้นที่ตำบลป่าตึง เพราะเป็นบริเวณที่น้ำป่าจากน้ำตกตาดทองและน้ำตกห้วยปลาข้างไหลมาจากภูเขา

นอกจากนี้ ในส่วนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้เฒ่าในท้องถิ่นก็ได้เข้ามา มีบทบาทในช่วงเตรียมการก่อนเกิดภัยพิบัติ ขณะเกิดภัยพิบัติ และหลังเกิดภัยพิบัติ ดังนี้

เตรียมการก่อนเกิดภัยพิบัติ

- จัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัยในหมู่บ้านไว้รองรับการอพยพหากเกิดภัยพิบัติ
- ประสานกับอำเภอ/องค์การบริหารส่วนตำบลในการฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ
- จัดคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับ อาสาสมัคร “ศูนย์เตือนภัยธรรมชาติ” เฝ้าระวังติดตามสภาพอากาศและจัดให้มีระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า เช่น การเคาะเกราะให้สัญญาณ และการแจ้งทางหอกระจายข่าว เป็นต้น
- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเตรียมความพร้อมในการเผชิญเหตุการณ์ สำรองอาหาร น้ำดื่ม ยารักษาโรคและระบบไฟ
- ประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหาพื้นที่รองรับน้ำ (แก้มลิง) กำจัดวัชพืชสิ่งกีดขวางทางน้ำ และขุดลอกคูคลองให้น้ำไหลสะดวก ตลอดจนติดตั้งเครื่องแจ้งเตือนและเครื่องวัดปริมาณน้ำฝน โดยเฉพาะตำบลหมู่บ้านเสี่ยงภัย รวมถึงตลอดถึงการฝึกซ้อมแผนหากจำเป็น

ขณะเกิดภัยพิบัติ

- หากถนน/สะพานขาด ร่วมกับท้องถื่น ทำป้ายเตือนหรือวางแผนปิดกั้นทางจราจร
- หากมีผู้สูญหายให้จัดชุดเคลื่อนที่เร็วเข้าช่วยเหลือ
- ประสานจังหวัด อำเภอ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดหาเครื่องยังชีพที่จำเป็นแก่ราษฎรที่ประสบภัย
- แจ้งข้อมูลความเสียหายของสาธารณภัยต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออำเภอเพื่อซ่อมแซม

หลังเกิดภัยพิบัติ

- แจ้งข้อมูลความเสียหายในพื้นที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มูลนิธิ อำเภอ และจังหวัดเพื่อให้การช่วยเหลือต่อไป

2) **หน่วยงานระดับท้องถิ่น** กรณีที่เกิดน้ำท่วมหรือน้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม ก็ได้มีการวางแผนแนวทางแก้ปัญหาเร่งด่วนพร้อมทั้งบทบาทของแต่ละหน่วยงานในการดำเนินงานร่วมกัน ดังนี้

- 2.1) ด้านการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ได้รับความเสียหาย ซากปรักหักพัง บ้านเรือนราษฎร การขนย้ายท่อนซุง เศษไม้ และโคลนที่ถล่ม สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากจังหวัดเชียงราย อำเภอแม่จันและเทศบาลตำบลแม่จันร่วมกันจัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการพร้อมเครื่องจักรกลร่วมกับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- 2.2) ด้านเส้นทางคมนาคมที่ได้รับความเสียหาย แขวงทางหลวงจังหวัดเชียงรายเข้าดำเนินการปรับปรุง ซ่อมแซมถนน สะพานที่ได้รับความเสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็ว
- 2.3) ด้านการฟื้นฟูจิตใจของพี่น้องประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน โดยขอให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เข้าดำเนินการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ประสบภัย และครอบครัว ตลอดจนการสงเคราะห์การประกอบอาชีพในระยะสั้น

- 2.4) ด้านการเกษตร สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จัดพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ สนับสนุนให้แก่เกษตรกรผู้ประสบภัย และปรับปรุงสภาพพื้นที่การเกษตรที่ถูกโคลนทับถม
- 2.5) ด้านการจัดหาอาชีพ โดยขอให้สำนักงานแรงงานจังหวัดจัดฝึกอบรมอาชีพพระยะสั้น และจัดหางานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประสบภัย

การระดมทรัพยากรและทรัพยากรที่ใช้

การระดมทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการดำเนินโครงการ “แผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมและโคลนถล่ม” มีดังนี้

1) **ด้านงบประมาณ** องค์กรชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในเขตเทศบาลตำบลแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงการเตรียมการรับมือกับปัญหาภัยน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมและโคลนถล่ม อาทิ เช่น งบประมาณด้านการขุดลอกคูคลอง การจัดซื้อเครื่องสูบน้ำ การบรรจุกระสอบทราย เป็นต้น

2) **ด้านบุคลากร และเครือข่ายความร่วมมือ** มีการเตรียมบุคลากร ทั้งจากตัวแทนจากชุมชนเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่จัน และความร่วมมือแบบพหุภาคี โดยการประสานความร่วมมือจากภาคประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน เข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาหน้าป่าไหลหลาก และดินถล่มในชุมชน อาทิเช่น ประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แขวงทางจังหวัดเชียงราย กรมทหารพรานที่ 31 อำเภอแม่จัน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานจัดหางานเพื่อฝึกทักษะอาชีพพระยะสั้นและมูลนิธิเชียงใหม่หาราช เป็นต้น

3) **ด้านวัสดุอุปกรณ์** มีการเตรียมอุปกรณ์ในการแก้ไขปัญหาภัยน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมและโคลนถล่ม โดยการประสานความร่วมมือจากเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ เช่น ระดมเครื่องสูบน้ำ บรรจุกะสอบทรายจากชุมชนและค่ายทหารร่วมกัน อุปกรณ์และรถในการขุดลอกคูคลอง เป็นต้น

ผลความสำเร็จ

1) เกิดความร่วมมือแบบพหุภาคี ทั้งที่เป็นการประสานความร่วมมือจากภาคประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน เข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยน้ำป่าไหลหลากและดินถล่มในชุมชน อาทิ ประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แขวงทางจังหวัด เชียงราย กรมทหารพรานที่ 31 อำเภอแม่จัน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานจัดหางานเพื่อฝึกทักษะอาชีพพระยะสันและมูลนิธิเชียงใหม่ เป็นต้น

2) เกิดการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพิ่มขึ้น เป็นการพัฒนาโครงสร้างการทำงานการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนของแต่ละหมู่บ้านและชุมชน ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและระดมกำลังจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ด้วยการเชื่อมโยงแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนภายใต้โครงสร้างการทำงานแบบเครือข่ายชุมชน/หมู่บ้าน เช่น ศูนย์ประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน และอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

3) เกิดรูปแบบการทำงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาชุมชนใน 2 ลักษณะ คือ

- ความร่วมมือในเชิงพื้นที่ เป็นการรวมกลุ่มองค์กรที่อาศัยในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเบื้องต้น เริ่มจากหน่วยงาน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายเป็นหลัก ในการมาช่วยกันระดมความคิดและร่วมด้วยช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แขวงทางจังหวัดเชียงราย กรมทหารพรานที่ 31 อำเภอแม่จัน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานจัดหางานเพื่อฝึกทักษะอาชีพระยะสั้น มูลนิธิกระจกเงาและมูลนิธิเชียงรายนมหาราช เป็นต้น
- ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำป่าไหลหลากและดินถล่มระหว่างชุมชน สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนในลักษณะของพหุภาคีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาควิชาการ ที่ได้ได้ประสพภัยพิบัติดังกล่าวและตระหนักและรับรู้ ตลอดจนเป็นห่วงคุณภาพชีวิตของผู้ประสพภัยพิบัติในพื้นที่ที่ประสพภัยพิบัติจากน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม จึงได้จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยเหลือผู้ประสพภัยพิบัติ เช่น การจัดพิธีสืบชะตาและรักษาป่าต้นน้ำ บริจาคเงินและสิ่งของ และการจัดกิจกรรมรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของสถาบันการศึกษาทุกระดับ เป็นต้น

4) ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการเข้ามาสู่กระบวนการประชุมประชาคมและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา น้ำป่าไหลหลากและดินถล่ม โดยชุมชนได้เข้ามาร่วมตั้งแต่กระบวนการวางแผนการดำเนินงานซึ่งมาจากตัวแทนในแต่ละชุมชนในพื้นที่ ซึ่งก่อนถึงช่วงฤดูน้ำหลากตัวแทนจากชุมชน ชาวบ้านในชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของเทศบาลแม่จันจะต้องร่วมกันขุดลอกคูคลองใน

เขตเทศบาล และเตรียมบรรจุกระสอบทรายเพื่อเตรียมช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ เป็นต้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

สำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้การดำเนินการโครงการ “แผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม” ของเทศบาลตำบลแม่จัน จังหวัดเชียงราย สามารถดำเนินโครงการจนสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้นั้นมีดังนี้

1) ความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ตระหนักถึงปัญหาการจัดการทั้งในแง่ของกฎหมาย กติกาต่างๆ และการปฏิบัติงานการระบายน้ำในเขตเมืองหรือเขตเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะส่งผลต่อพื้นที่ข้างเคียงที่อยู่นอกเขตป้องกันน้ำท่วม อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งได้

2) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการระดับจังหวัด ในฐานะที่เป็นฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในภาพรวมทั้งจังหวัดเชียงราย โดยโครงการนี้เป็นการสนับสนุนให้จังหวัดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานสอดคล้องประสานร่วมกันอย่างกลมกลืน โดยอยู่ในรูปแบบการเป็นคณะกรรมการร่วมวางแผนปฏิบัติการร่วม เป็นต้น

3) การมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน ในฐานะผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก เช่น ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่จัน ชุมชนในเขตองค์การบริหารตำบลป่าซาง และชุมชนในเขตองค์การบริหารตำบลแม่จัน องค์การบริหารตำบลป่าตึง เป็นต้น มีความสนใจและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหน้าป่าไหลหลาก น้ำท่วมและโคลนถล่มในโครงการเป็นอย่างดี

4) การดำเนินการโครงการเพื่อมุ่งแก้ปัญหาให้สำเร็จ มีการวางแผนแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายแห่งความสำเร็จด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น ปลุกหย้าแลกเปลี่ยนการพึ่งทะเลายและดินถล่ม และการก่อสร้างฝายแบบขั้นบันไดเพื่อให้เป็นแก้มลิงคอยช่วยชะลอการไหลหลากของแม่น้ำในพื้นที่เสี่ยงภัย เป็นต้น

อุปสรรคในการดำเนินโครงการและการแก้ไขปัญหา

1) ชุมชน/ท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ให้ความสนใจเข้าร่วมในโครงการ “แผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมและโคลนถล่ม” เท่าที่ควร และเข้าใจว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐเพียงอย่างเดียว การดำเนินโครงการของเทศบาลตำบลแม่จันจึงให้ความสำคัญและชี้ให้เห็นถึงความรุนแรงของภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดความเสียหายซ้ำซากทุกปี โดยให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภัยน้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่มกับเทศบาลตำบลแม่จันในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนโครงการ การกำหนดพื้นที่ดำเนินโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ จนถึงขั้นการติดตามประเมินผล ตลอดจนประชาชนจะมีส่วนในการดูแลรักษาโครงการนั้น ๆ ต่อไป

2) โครงการ “แผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมและโคลนถล่ม” ต้องอาศัยการร่วมมือกันหลายหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดเชียงราย จึงต้องอาศัยเวลาการประสานงานเพื่อจัดประชุม บางครั้งยังขาดการมีส่วนร่วมจากบางภาคส่วน เทศบาลตำบลแม่จันได้แสวงหาความร่วมมือจากภาคสังคมต่างๆ เพื่อมาดำเนินการช่วยเหลือชุมชนจัดการปัญหาภัยน้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม ในการจัดเตรียมแผนรับมือปัญหาฯ

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

ในการดำเนินโครงการแผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่มมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ ดังนี้

1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแก้ไขปัญหาภัยน้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม ตั้งแต่ขั้นตอนการคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การติดตามประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการร่วมระดมการตรวจสอบพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการประสบภัยน้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่มและร่วมวางแผนเตรียมการแก้ไขปัญหาเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาให้มากที่สุด อีกทั้งชุมชนมีการเตรียมการรับมือโดยการร่วมกันบรรจุถุงทรายป้องกันตลิ่งพังพร้อมทั้งชุดลอกคูคลองเพื่อการระบายน้ำสะดวก เป็นต้น

2) การสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี ประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน/ชุมชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยน้ำป่าไหลหลาก โคลนถล่มและน้ำท่วม เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3) การแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การสร้างฝายกั้นน้ำและการปลูกสร้างบ้านเรือนให้ปลูกสร้างตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นหลัก เช่น ปลูกแบบมีใต้ถุนสูง เป็นต้น

ความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

ในการดำเนินโครงการแผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่มของเทศบาลตำบลแม่จันถือได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ

ที่เทศบาลตำบลแม่จันไม่สามารถดำเนินการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาได้เพียงหน่วยงานเดียว ในการดำเนินโครงการจำเป็นต้องอาศัยภาคส่วนต่างๆ หลายหน่วยงานเข้ามาร่วมดำเนินการบริหารจัดการปัญหาน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วม และโคลนถล่ม อย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ต่างตระหนักถึงปัญหาที่ได้รับผลกระทบร่วมกัน และยิ่งอาจจะส่งผลต่อพื้นที่ข้างเคียงที่อยู่นอกเขตป้องกันน้ำท่วมอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ ซึ่งจะต้องให้ความระมัดระวังในการดำเนินการ โดยต้องมีการประสานการทำงานอย่างเป็นระบบและต้องพึงพาอาศัยกัน

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

เทศบาลตำบลแม่จัน

ที่อยู่: 4 อาคารกาญจนาภิเษก ถนนหิรัญนคร ตำบลแม่จัน
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 57110
โทรศัพท์: 053-771369-70
เว็บไซต์ : <http://www.maechan.go.th>

คณะผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2553)

นางสาวปิยนุช ไชยกุล	นายกเทศมนตรีตำบลแม่จัน
นางอนงค์ วงศ์ใหญ่	ประธานสภาเทศบาลตำบลแม่จัน
นายชัยชาญ รัตนพนาวงษ์	ปลัดเทศบาลตำบลแม่จัน

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

6

โครงการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้
เพื่อเอาชนะยาเสพติด

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

โครงการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้ เพื่อเอาชนะยาเสพติด องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ²

บริบทและข้อมูลทั่วไปของ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว³

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2552 ลักษณะภูมิประเทศมีพื้นที่เป็นภูเขาสูงและที่ราบระหว่างภูเขาบางส่วน มีลำน้ำและลำห้วยถึง 13 สาย ฝาย 12 แห่ง พื้นที่ประมาณ 265.70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 166,060.04 ไร่

¹ ศึกษาเพิ่มเติมจาก สิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ, *รายงานการวิจัยโครงการศึกษาวิจัยการบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Best Practices) กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย* (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2553)

² อาจารย์ประจำสาขาศิลปศาสตร คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่เชียงราย

³ ช่วงที่ได้ส่งโครงการเข้าประกวดเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้าเป็นช่วงที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวยังไม่ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแม่ยาว

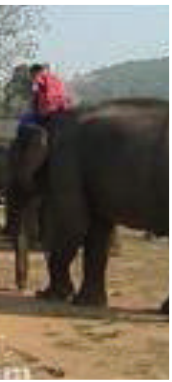
บริบททางการเมือง สถานการณ์การเมืองมีความกดดันหลายด้านจากหลายขั้วการเมืองในพื้นที่ แต่ถือว่าไม่มีความรุนแรงใดๆ และเป็นโอกาสให้กลุ่มการเมืองในท้องถิ่นได้เข้ามาทำงานให้กับประชาชนในพื้นที่

บริบททางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ประกอบอาชีพหลักคือ การทำเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา รองลงมา คือ รับจ้างและค้าขายบางส่วน นอกจากนี้ ยังมีสถานประกอบการเชิงพาณิชย์ เช่น ตลาดสด สถานีบริการน้ำมันขนาดเล็ก ร้านค้าทั่วไปและโรงสีข้าวขนาดเล็ก เป็นต้น แต่ด้วยสภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวที่มีลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสูงและที่ราบระหว่างภูเขา รวมทั้งประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพื้นเมืองชนเผ่า จึงทำให้กลายเป็นจุดขายในด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะวัฒนธรรมของชนเผ่า โดยมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระแสหมุนเวียนทางเศรษฐกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเพณีและกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ แหล่งน้ำธรรมชาติ หาดผาขวาง โบราณสถานถ้ำพระท้าวช้างกะเหรี่ยงรวมมิตร ทะเลหมอกบ้านยะฟู ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าบ้านจะแล น้ำตกห้วยแม่ซ้าย มีเทศกาลงานประเพณี คือ งานจาวดอยสัมพันธ์ เทศกาลกินวอ (ปีใหม่ลาหู่) สรงน้ำถ้ำพระ สงกรานต์ ไล่ชิงช้า และวันช้างไทยบ้านรวมมิตร เป็นต้น จากกิจกรรมที่หลากหลายทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

สภาพสังคม ประชากรในพื้นที่ร้อยละ 80 นับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้สภาพสังคม ทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิตอยู่กันอย่างเรียบง่าย แต่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชนเผ่า สถานที่สำคัญทางการศาสนา คือ วัดและโบสถ์ แม้จะมีประชากรที่เป็นทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยชนเผ่า แต่ประชากรก็ยังคงอาศัยอยู่แบบพี่น้องต่างพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่วนสถานศึกษา ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนอนุบาล และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน พร้อมกันนี้ยังมีสถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน และสถานพยาบาลเอกชน เพื่อให้บริการประชาชนในพื้นที่

ประชากรในพื้นที่ จากจำนวนชุมชนทั้ง 18 ชุมชน ข้อมูลจำนวนประชากร ที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวได้ทำการสำรวจและบันทึกไว้ ณ วันที่ 31 เมษายน พ.ศ. 2552 มีประชากรรวม 17,668 คน แยกเป็นชาย 8,843 คน หญิง 8,825 คน มีจำนวน 7,590 หลังคาเรือน ถึงแม้ประชากรจะเป็นทั้งชาวไทยพื้นราบกับชาวไทยภูเขา (ชนเผ่าลาหู่ อาข่า เหว้า กะเหรี่ยง ลีซอ และเมี่ยน) แต่ส่วนใหญ่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกัน ดังที่ปรากฏในการบริหารงานของชุมชน ที่มี **“คณะกรรมการประสานงาน”** ทุกชุมชน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยราชการกับชุมชนและเป็นแกนนำของชุมชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว

โครงการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้ เพื่อเอาชนะยาเสพติด

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนริเริ่มโครงการ

สืบเนื่องจากสภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีประชากรเป็นชนเผ่าจำนวนมาก ทั้งยังมีอาณาเขตที่ติดแนวชายแดนของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า และลาว เป็นต้น ทำให้เป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดในการกระจายเข้าสู่เมือง ส่งผลให้เกิดปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดในพื้นที่สูงกลุ่มเยาวชนอย่างรวดเร็ว เป็นปัญหาที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวให้ความสำคัญและถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและรีบเร่งป้องกันและแก้ไขปัญหา เนื่องจากผลกระทบของปัญหายาเสพติดย่อมส่งผลกระทบต่อร่างกายและทรัพย์สินของตนเอง และยังส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในสังคมและประเทศชาติอีกด้วย ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวจึงได้เกิดขึ้น โดยการจัดตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวในปี พ.ศ. 2549 และได้มีการดำเนินกิจกรรมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

1. เพื่อบรรเทาและลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่
2. เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงมหันตภัยยาเสพติด สามารถสร้างภูมิคุ้มกันและเข้ามามีส่วนร่วมเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด
3. เพื่อจัดกิจกรรมด้านการป้องกัน การปราบปราม การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การเฝ้าระวัง การป้องกันกลุ่มเสี่ยง และการบำบัดรักษาသူและผู้ป่วย

4. หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเสพติดอย่างบูรณาการ

ขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงาน

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการของโครงการ “ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อ
เอาชนะยาเสพติด” มีขั้นตอนและแนวทางการดำเนินงานดังนี้

- 1) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดองค์การบริหารส่วน
ตำบลแม่ยาว (ศตส.อบต.แม่ยาว) ร่วมวางแผนปฏิบัติการ รวบรวมข้อมูลปัญหา
สถิติที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดทุกระดับเพื่อให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อน
อย่างจริงจัง

- 2) จัดตั้งองค์กรภาคประชาชนรองรับการประสานงาน เช่น ศูนย์ปฏิบัติ
การต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน องค์กรสมาชิกตำรวจบ้าน
สายตรวจอาสา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สภาเยาวชนหมู่บ้าน สภา
เยาวชนตำบล ชมรมส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์กีฬาหมู่บ้าน ศูนย์กีฬาตำบล และชมรม
ผู้สูงอายุหมู่บ้านและตำบล

- 3) การจัดกิจกรรมด้านการป้องกัน การปราบปราม การสร้างความ
เข้มแข็งให้ชุมชน การเฝ้าระวัง การป้องกันกลุ่มเสี่ยง การบำบัดรักษาดูแลผู้ป่วย
การส่งเสริมอาชีพหลังการบำบัดหรือการกลับตัวของผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
สถาบันการศึกษาจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มเยาวชนและผู้ปกครอง โดยองค์การ
บริหารส่วนตำบลแม่ยาว สนับสนุนงบประมาณฯ หมู่บ้านละ 15,000 บาท

- 4) การให้ทุกหมู่บ้าน สร้างกฎ กติกาของหมู่บ้านในการแก้ไขปัญหายา
เสพติดด้วยการจัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน

5) สำหรับการบำบัดรักษา ได้ดำเนินการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด โดยความสมัครใจ โดยชุมชนดำเนินการภายใต้กฎหมายบ้าน นอกจากนั้นสาธารณสุข ในหมู่บ้านคอยควบคุมตรวจสอบการใช้สารเสพติด ส่วนฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ ตำรวจคอยดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้คณะกรรมการชุมชนและ ประชาชนช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและควบคุมดูแลพฤติกรรม ผู้บำบัดยาเสพติด รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวจะคอยส่งเสริมและ สนับสนุนอาชีพแก่ผู้ผ่านการบำบัดรักษาร่วมกับผู้ปกครอง

6) การติดตามและประเมินผลโดยคณะกรรมการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้ เพื่อเอาชนะยาเสพติดหมู่บ้านและตำบล

ทั้งนี้ ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วย ในการบริหารจัดการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ด้วยการชี้แจงทำความเข้าใจ ให้ความรู้และลงมือปฏิบัติในพื้นที่ตำบลแม่ยาวเพื่อให้ความรู้กับประชาชน เกี่ยวกับภัยของยาเสพติดและแนวทางการการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ในชุมชนให้กับประชาชนทั้งภายในระดับครัวเรือนและระดับตำบล รวมทั้งระดับ เครือข่ายโดยแบ่งแนวทางการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับปฐมภูมิ ระดับทุติยภูมิ และระดับตติยภูมิ ดังนี้

1) **ขั้นปฐมภูมิ** หมายถึง มาตรการป้องกันไม่ให้เกิดประชากรทั่วไปและ ประชากรกลุ่มเสี่ยงใช้เสพยาเสพติดหรือการป้องกันไม่ให้เกิดผู้เสพยาใหม่ มาตรการป้องกันยาเสพติดที่ดีคือให้ความรู้ในการป้องกันยาเสพติดด้วยการพัฒนา สถาบันครอบครัวให้ดีตั้งแต่การสนับสนุนการวางแผนครอบครัว มีการวางแผน ครอบครัวที่ดี มีลูกเมื่อพร้อม ส่งเสริมทักษะการเป็นพ่อแม่ที่ดี ส่งเสริมพัฒนาการ ทางด้านจิตใจของเด็ก ช่วยให้เด็กมีทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยไม่ต้องหันไปพึ่ง ยาเสพติด การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจโดยยึดหลัก เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากปัญหาหายาเสพติด

เป็นผลพวงจากปัญหาอื่น ๆ หลายประการ ตั้งแต่ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว ปัญหาการเลี้ยงดู ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาทางสังคม ปัญหาการศึกษา การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ฯลฯ การป้องกันปัญหายาเสพติดขึ้นปฐมภูมิที่ดี จึงเป็นการมุ่งไปที่การแก้ปัญหาดันเหตุ

2) **ขั้นทุติยภูมิ** หมายถึง มาตรการเพื่อคัดกรอง และค้นหาผู้ป่วยที่เสพยาเสพติดในชุมชนและให้การบำบัดรักษาที่มีประสิทธิภาพอย่างทันการณ์ เพื่อช่วยลดผลเสียจากการเสพยาเสพติด ทั้งต่อผู้เสพและสังคม การค้นหาผู้ป่วยที่เริ่มติดยา และให้การรักษาแต่เนิ่น ๆ การนับเอาการค้นหาผู้ป่วยและให้การบำบัดรักษา จึงเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่สำคัญประการหนึ่ง

3) **ขั้นตติยภูมิ** หมายถึง มาตรการบำบัดและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นสามารถเป็นผู้ช่วยในการรณรงค์ การป้องกันปัญหาเสพติดในชั้นปฐมภูมิได้เป็นอย่างดี สามารถช่วยให้ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในขั้นทุติยภูมิ มีความหวังที่จะเลิกและกลับเป็นคนดีของสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของโครงการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดถือเป็นการเปิดพื้นที่การดำเนินงานโดยชุมชน เพื่อชุมชน ที่ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวสามารถดำเนินการได้เอง โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวเป็นที่ปรึกษา ทั้งนี้ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนของ **ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด** มีดังนี้

1) **องค์กรชุมชน** ทั้งระดับชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนถือเป็นกลไกหลักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะชุมชนได้ตระหนักและเห็นถึงประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

แม้ยาว ฉะนั้น การดำเนินกิจกรรมในทุกโครงการจะเกิดขึ้นและสำเร็จเรียบร้อย เห็นผลเป็นรูปธรรมได้ก็เพราะการขับเคลื่อนของประชาชนเป็นหลัก รวมถึงการดำเนินงานของ **ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด** ด้วยเช่นกัน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทุกชุมชน โดยจัดตั้งในรูปแบบ “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง” ในการร่วมวางแผนทาง และมาตรการในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง รวมทั้งการแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกัน อาทิเช่น ร่วมกันตรวจสอบและหาเบาะแสการขนย้ายยาเสพติด การร่วมจัดเวรยามในการตรวจสอบและป้องกันการขนย้ายยาเสพติดร่วมกับตำรวจในพื้นที่ เป็นต้น เนื่องด้วยคนในชุมชน อยู่ใกล้และเห็นถึงสภาพปัญหาเสพติดในพื้นที่ของแต่ละชุมชนมากที่สุด ประกอบกับพื้นที่ในการปกครององค์กรบริหารส่วนตำบลแม่มยาวเป็นพื้นที่ราบสูง ประชากรมีความแตกต่างระหว่างชนเผ่า จึงควบคุมหรือปราบปรามปัญหาเสพติดได้ยาก ดังนั้นการจัดตั้งคณะกรรมการในการทำงานร่วมกันจึงช่วยให้สามารถบรรเทาและลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

2) หน่วยงานระดับท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่มยาว สถานีอนามัย สถาบันการศึกษาทุกระดับ สถานีตำรวจแม่มยาว องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการอิสระ แกนนำหมู่บ้านหน่วยงานของรัฐและเอกชนในท้องถิ่น เป็นต้น เป็นหน่วยงานหลักที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนแบบบูรณาการและพร้อมที่จะสนับสนุนส่งเสริมและแก้ปัญหาพร้อมกับองค์กรชุมชนทั้งในเรื่องกำลังคน งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเสพติดของท้องถิ่นแบบพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

การระดมทรัพยากรและทรัพยากรที่ใช้

การดำเนินโครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน/องค์กรชุมชนที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ และบุคลากรอย่างเต็มที่และมี

ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของ **ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด** ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) **ด้านงบประมาณ** องค์กรชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงการของท้องถิ่น ดังนี้

- สภาผู้นำหมู่บ้านให้การสนับสนุนงบประมาณในโครงการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด
- สภาวัฒนธรรมหมู่บ้านให้การสนับสนุนงบประมาณในโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- คณะกรรมการสายตรวจอาสา (ตำรวจบ้าน) ให้การสนับสนุนงบประมาณในโครงการความปลอดภัยในหมู่บ้าน เป็นต้น

2) **ด้านบุคลากร** องค์กรชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยการคัดเลือกตัวแทนและบางคนสมัครใจมาเป็นอาสาสมัครในโครงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและโครงการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว

ผลความสำเร็จ

1) การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน/คณะกรรมการผู้แทนหมู่บ้าน ซึ่งพบว่า การบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ทำให้เกิดองค์กรชุมชนและ/คณะกรรมการชุมชนเพิ่มขึ้น เนื่องจากชุมชนตระหนักถึงการที่จะแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นให้หมดไปจากชุมชน

จึงตัดสินใจเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหากลางในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหา ยาเสพติด เพราะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและทรัพย์สินของสังคมโดยรวม

2) เกิดรูปแบบและกลยุทธ์ซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยชุมชนใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กรณีปัญหา ยาเสพติดทำให้เกิดแนวทางในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดในชุมชนและท้องถิ่น ดังนี้

- การสร้างมาตรฐานทางสังคม โดยใช้บรรทัดฐานและกลไกทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นเครื่องมือในการควบคุมดูแลคนในชุมชนให้ปฏิบัติตามเพื่อความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนเอง เช่น การใช้จารีตประเพณี วิถีชีวิตเป็นกลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน เป็นต้น
- การใช้แนวทางสันติวิธี โดยใช้หลักการให้อภัยทางสังคมแก่กลุ่มที่เคยมีพฤติกรรมการค้าและเสพให้กลับตัวกลับใจ พร้อมสร้างงานสร้างอาชีพให้กับบุคคลดังกล่าว
- เกิดความร่วมมือแบบพหุภาคี เป็นการประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน/ชุมชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่น ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3) เกิดการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพิ่มขึ้น เป็นการพัฒนาโครงสร้างการทำงานการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนของแต่ละหมู่บ้านและชุมชน ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและระดมกำลังจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ด้วยการเชื่อมโยงแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนภายใต้โครงสร้างการทำงานแบบเครือข่ายชุมชน/หมู่บ้าน เช่น ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดหมู่บ้าน

ทุกหมู่บ้าน องค์กรสมาชิกตำรวจบ้าน สายตรวจอาสา (ตำรวจบ้าน) อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สภาเยาวชนหมู่บ้าน สภาเยาวชนตำบล ชมรม ส่งเสริมสุขภาพ ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านและตำบล เป็นต้น

4) เกิดรูปแบบการทำงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาชุมชนใน 2 ลักษณะ คือ

- *ความร่วมมือในเชิงพื้นที่* เป็นการรวมกลุ่มองค์กรที่อาศัยพื้นที่ รุปรธรรมหรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงาน ร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยกิจกรรม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทาง
- *ความร่วมมือในเชิงประเด็นกิจกรรม* เป็นความร่วมมือที่ใช้ ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหายาเสพติด เป็นต้น เป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กรโดยมองข้ามมิติใน เชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่าง จริงจังและพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ระหว่างชุมชน สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค ประชาชนในลักษณะของพหุภาคี เป็นต้น

5) เกิดความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการต่างๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชน เข้มแข็ง พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินการดังกล่าวมาก เพราะ ประชาชนเข้ามาสู่กระบวนการประชุมประชาคมและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนร่วมกัน

6) สามารถประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดได้อย่างภาคภูมิใจและ นำไปสู่การพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ด้วยกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทาง “ชุมชนดูแล

ชุมชนเอง” รูปแบบ “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง” และ “เวทีประชาคมหมู่บ้าน” ทำให้ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวกลายเป็นต้นแบบและศูนย์เรียนรู้ที่ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงราย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

สำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้การดำเนินการโครงการศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มีดังนี้

1) ผู้นำทั้งระดับผู้บริหารและผู้นำชุมชนที่ได้ช่วยกันรณรงค์ ทำความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติให้เห็นถึงแนวทางการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างถูกวิธี โดยเฉพาะการทำให้เห็นว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ ริบเร่งป้องกันแก้ไขปัญหา และการลงพื้นที่พูดคุย พบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจและการสื่อสารระหว่างกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวและประชาชน ส่งผลต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงและเปิดโอกาสให้กับประชาชนในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่แท้จริงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน

2) ความศรัทธาในผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ เพราะผู้นำเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ เข้าใจงาน และมีความเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้การขับเคลื่อนงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

3) กระบวนการมีส่วนร่วมตั้งจากผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่ยาว และประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญที่ช่วยกันขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเสพติดร่วมกัน

4) กลุ่มองค์กรในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวเป็นองค์กรพัฒนาที่เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง คือ คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำธรรมชาติที่ชาวบ้านเลือกขึ้นมาด้วยความนับถือศรัทธา เป็นกลไกหลักในการจัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยที่ไม่ได้เน้นที่บทบาทเด่นของผู้นำเพียงคนเดียว แต่เป็นคณะผู้นำในสัดส่วนที่สามารถดูแลชุมชนได้ทั่วถึง

5) การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวจัดให้มีเวทีประชุมประชาคมเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งนับเป็นกลไกสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่องและทันต่อสถานการณ์ปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ เพราะเป็นทั้งที่ระดมความคิดและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาตลอดจนแสวงหาความร่วมมือจากชาวบ้านในการติดตามแก้ไขปัญหาเสพติดและปัญหาต่างๆ ของชุมชน

6) ทหารและข้าราชการเกษียณในพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นกำลังทางความคิดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนและให้ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว

7) ภาคประชาคมเข้มแข็งและคลั่งสมองท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีความรู้และความสามารถที่หลากหลายสาขา เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวและป้องกันเสพติดในชุมชน เช่น ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางราชการและอินเตอร์เน็ตตำบล ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด และศูนย์แจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ร้องเรียนและสายตรวจอาสา (ตำรวจบ้าน) เป็นต้น

อุปสรรคในการดำเนินโครงการและการแก้ไขปัญหา

- 1) ปัญหาการเสริมสร้างความตระหนักในการรวมกลุ่มในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความสนใจและเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยปรับกระบวนการในการทำงานเน้นการทำงานเชิงรุกให้ประชาชนตระหนักถึงภัยของยาเสพติด เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้อิสระร่วมและมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 2) ปัญหาการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัยและรวดเร็ว การจัดการชุมชนและเครือข่ายในชุมชน โดยชุมชนนั้นจะต้องมีการจัดระบบข้อมูลภายในชุมชนและเครือข่ายชุมชน เพื่อให้เกิดการรับรู้กิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกัน ขณะเดียวกันก็เสริมสร้างระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนและเครือข่ายชุมชน เพื่อเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสามารถกระทำได้โดยวิธีการที่ไม่ซับซ้อน เช่น การทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นต้น

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

จากการดำเนินโครงการมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ ดังนี้

- 1) การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ไม่เพียงเฉพาะโครงการนี้เท่านั้น หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาท้องถิ่นมากก็มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการของท้องถิ่นมาก
- 2) การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มชุมชนและเครือข่ายชุมชนของตนเอง เพื่อพัฒนาโครงสร้างการทำงานการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนของแต่ละหมู่บ้านและชุมชน ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยการ

เชื่อมโยงแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนภายใต้โครงสร้างการทำงานแบบเครือข่ายชุมชน/หมู่บ้าน ดังเช่น ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน องค์กรสมาชิกตำรวจบ้าน สายตรวจอาสา (ตำรวจบ้าน) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สภาเยาวชนหมู่บ้าน สภาเยาวชนตำบล ชมรมส่งเสริมสุขภาพ ชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านและตำบล เป็นต้น

3) การสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในผลประโยชน์ของโครงการร่วมกัน การคาดหวังในผลประโยชน์ของโครงการมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่อายให้ประสบผลสำเร็จ

4) การปลูกฝังแนวคิดในการพึ่งพาตนเองให้กับชุมชน ในลักษณะ “ชุมชนดูแลชุมชน” ไม่คอยรอความช่วยเหลือจากภายนอก แต่พร้อมร่วมมือกับทุกฝ่าย เพราะปัญหาของตำบลแม่อาย ชาวแม่อายต้องคิดเอง ค้นหาปัญหาเองและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยไม่ขึ้นหรือครอบงำ โดยไม่หวังพึ่งระบบราชการ แต่จำเป็นต้องมีข้าราชการคอยหนุนเสริมตามสมควร

5) การให้ความร่วมมือแบบพหุภาคี เป็นการประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน/ชุมชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติดในชุมชน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6) การสร้างรูปแบบและกลยุทธ์ซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเอง โดยชุมชนใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กรณีปัญหาเสพติดทำให้เกิดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ การสร้างมาตรฐานทางสังคม โดยใช้บรรทัดฐานและกลไกทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นเครื่องมือในการควบคุมดูแลคนในชุมชนให้ปฏิบัติตามเพื่อความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนเอง และการใช้

แนวทางสันติวิธี โดยใช้หลักการให้อภัยทางสังคมแก่กลุ่มที่เคยมีพฤติกรรมการค้าและเสพยาให้กลับตัวกลับใจ พร้อมสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้เสพยาที่กลับใจเป็นคนดี

7) การให้ความสำคัญในการมุ่งแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชนให้สำเร็จ แนวทางการจัดการกับปัญหาต่างๆ ของชุมชนไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน แต่จะเน้นไปที่เป้าหมายแห่งความสำเร็จด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ดังเช่น การแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน ด้วยการลดจำนวนผู้ค้า ผู้เสพยาโดยความสมัครใจและส่งเสริมให้โอกาสด้านอาชีพกับผู้กลับใจและผู้ต้อยโอกาสในชุมชน

8) การให้ความสำคัญของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน โดยการจัดให้มีเวทีประชุมประชาคมเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งนับเป็นกลไกสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่องและทันต่อสถานการณ์ปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว

ความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

จากความสำเร็จในการดำเนินงานของ “ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด” ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวจนสามารถประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดได้อย่างภาคภูมิใจและนำไปสู่การพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ด้วยกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทาง “ชุมชนดูแลชุมชนเอง” รูปแบบ “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง” และ “เวทีประชาคมหมู่บ้าน” ได้นั้น ทำให้ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวกลายเป็นต้นแบบและ

ศูนย์การเรียนรู้ที่มีแนวทางในการดำเนินงานที่ชุมชน และท้องถิ่นอื่นๆ ควรค่าแก่การนำไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

1) การจัดเวทีประชาคมชาวบ้านหรือหมู่บ้านเป็นประจำและต่อเนื่อง เพื่อแต่งตั้ง “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง” ของชุมชนเองในการแก้ปัญหาต่างของชุมชน

2) การสร้างแนวทางแห่งความศรัทธาอย่างต่อเนื่องยั่งยืนของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

3) การบริหารจัดการปัญหาของชุมชน ชุมชนต้องคิดเอง ค้นหาปัญหาเอง และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ด้วยวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตของชุมชน ด้วยการมีจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านอย่างแท้จริง

4) การแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริงนั้น ไม่ได้อยู่ที่การทำให้ชุมชนปลดอียดเสพติดโดยเร็ว แต่เป็นการทำให้ชุมชนปลดอียดอย่างยั่งยืน การแก้ไขปัญหาจะยั่งยืนได้ต้องมีกลไกในการดูแลชุมชนอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องและกลไกที่เหมาะสมที่สุดต้องไม่ใช่ภาครัฐ แต่ต้องเป็นชาวบ้านในชุมชนดูแลชุมชนของตนเอง โดยพร้อมที่จะร่วมมือกับภาคส่วนอื่นๆ

5) การแก้ไขปัญหาต้องมุ่งเน้นความสันติวิธี ซึ่งจะต้องเกิดจากความรักรัก ความสามัคคีของคนในชุมชนที่พร้อมจะเข้าใจ ให้อภัย ให้ออกาสแก่ผู้ที่ผิดพลาด และช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

เทศบาลตำบลแม่ยาว⁴

ที่อยู่: 200 บ้านห้วยทรายขาว หมู่ 3 ตำบลแม่ยาว
อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100
โทรศัพท์: 053-737359
เว็บไซต์ : <http://www.maeyao.go.th/index.php>

คณะผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2553)

ร้อยเอก ประจัญ สาคร	นายกเทศมนตรีตำบลแม่ยาว
นายสุรสิงห์ มามู	ประธานสภาเทศบาลตำบลแม่ยาว
นางสุพรรณ แสงทาน	ปลัดเทศบาลตำบลแม่ยาว

⁴ ปัจจุบันเทศบาลตำบลแม่จันได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

7

โครงการช่วงทำกีด
วิถีทางเลือกด้านสุขภาพ
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์การบริหารส่วนตำบล
อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

โครงการช่วงก่ากิด

วิถีทางเลือกด้านสุขภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์การบริหารส่วนตำบลล้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน¹

นพรัตน์ วงศ์วิทยาพณิชย์²

บริบทและข้อมูลทั่วไปของ องค์การบริหารส่วนตำบลล้าน

ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายสภา-ฝ่ายบริหารและภาคประชาชนกับภาคีเครือข่ายอื่นขององค์การบริหารส่วนตำบลล้าน เป็นไปด้วยดี มีความสัมพันธ์ฉันท์มิตรรักใคร่ปรองดองกัน เสมือนญาติ นายกองการบริหารส่วนตำบลมีความเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนสูง ในอดีตก็เคยดำรงตำแหน่งประธานแผนแม่บทชุมชน ที่สนับสนุนการดำเนินโครงการสั้นน่อย และโครงการช่วงก่ากิดมาด้วยตนเองโดยตลอด อีกทั้งและภาคประชาชนของชุมชนสั้นมีความเข้มแข็งสูง จึงส่งผลให้โครงการช่วงก่ากิดสามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเพราะมีพื้นฐานมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่นสั้นนั่นเอง

1 ศึกษาเพิ่มเติมจาก นพรัตน์ วงศ์วิทยาพณิชย์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยการบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Best Practices) “กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลล้าน จังหวัดน่าน” ด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการช่วงก่ากิด วิถีทางเลือกด้านสุขภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2553)

2 อาจารย์วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

องค์การบริหารส่วนตำบลสำนมีสภาพเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สภาพสังคมยังเป็นแบบสามัคคีพึ่งพาอาศัยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทร รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ประชาชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ เช่น เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง มีการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มปุ๋ยหมัก กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ ตลอดจนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าสลัก) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทำให้มีป่าไม้แม่น้ำผ่านตลอดสาย การคมนาคมสะดวกสบายซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และสร้างงานสร้างรายได้แก่สมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี

หากกล่าวถึงบริบทความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลสำน นับได้ว่ามีความเข้มแข็งสูง อันเนื่องมาจากการมีศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ประชาชนทั้ง 10 หมู่บ้านมีความรักใคร่สามัคคี ประองดองกันเป็นอย่างดี โดยผ่านโครงการต่างๆ ที่ถูกริเริ่มจากประชาคมท้องถิ่นและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบลสำน อาทิ โครงการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มให้แก่ประชาชนทั้ง 10 หมู่บ้าน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มถั่วเหลือง กลุ่มโค-กระบือ กลุ่มกระเทียม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสังจະ กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้านในหมู่บ้าน กลุ่มบัตรสุขภาพ กลุ่มกองทุนผู้ใช้น้ำ กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้สามารถสร้างรายได้ให้กับประชากรในหมู่บ้านโดยมีเงินทุนหมุนเวียนในตำบลถึง 15,999,859 บาทต่อปี รวมทั้งยังได้มีมวลชนจัดตั้งในรูปแบบของไทยอาสาป้องกันชาติ ตำรวจชุมชน (ตำรวจบ้าน) หน่วยกู้ชีพกู้ภัยฉุกเฉินเบื้องต้น (EMS) และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลสำนยังได้ให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของประชาชนโดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2553-2555 ได้ตั้งงบประมาณด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพและการส่งเสริมการตลาดแก่

เศรษฐกิจชุมชนไว้ถึง 2,570,000 บาท ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ส่งผลให้ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนึวจิตสำนึก และมีศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านอย่างยั่งยืน อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสำนึ ต่อไป

โครงการช่วงจำกัด วิถีทางเลือกด้านสุขภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินการ

สืบเนื่องจากประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนึ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมถึงร้อยละ 60 ซึ่งมีทั้งการเพาะปลูกพืชของตนเอง และบางส่วนก็ทำการเพาะปลูกเพื่อนำเมล็ดพันธุ์ไปขายให้กับบริษัทเมล็ดพันธุ์ในเครือบริษัทเจียไต๋ โดยทางบริษัทจะเป็นผู้จัดการเรื่องวิธีการเพาะปลูก จัดหาปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และสารฮอร์โมนต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีการใช้สารเคมีในการเกษตรสูงมาก ถึงปีละ 100,000 บาท อีกทั้งยังส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูง เพราะสารเคมีเหล่านี้มีราคาแพง รวมทั้งยังเป็นอันตรายต่อผู้ใช้และผู้บริโภค เพราะเมื่อใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน จะก่อให้เกิดการตกค้างในพืชผัก ในดิน ทำให้ดินเสื่อมสภาพขาดอินทรีย์วัตถุทำให้สัตว์ แมลง ที่เื้อประโยชน์ต่อธรรมชาติตายลง และทำให้ผู้บริโภคและผู้ที่ใช้สารเคมีเหล่านี้เป็นระยะเวลานานมีสุขภาพอ่อนแอจนเกิดเป็นโรคต่างๆ ตามมา และสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ก็ถูกทำลาย เกิดมีมลพิษในชุมชน

นอกจากนั้นชาวบ้านในชุมชนบางคนก็มักง่าย ใช้สารเคมีในพื้นที่พักอาศัย เช่น ยาฆ่าแมลง สารกำจัดวัชพืช ไม่มีระบบการจัดการมลพิษที่ตีพอ โดยที่ไม่มีการกำจัดมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ เช่น หมู วัว แต่กลับปล่อยให้ส่งกลิ่นเหม็นรำคาญ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงนำโรคหลายชนิด ประกอบกับในชุมชนก็มีวัดอุทิศเหลือใช้และ

อินทรียัตถุจากภาคเกษตรในท้องถิ่นแต่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ กลับปล่อยให้สะสมเน่าเปื่อยกลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจไร้ประโยชน์ เกษตรกรในชุมชนหลายคนที่ได้รับทราบข่าวสารความรู้จากแหล่งต่างๆ จึงรวมตัวกันและได้กลับมาคิดว่าในชุมชนสำนได้มีการใช้สารเคมีในภาคเกษตรมากเกินความจำเป็น และละทิ้งสารอินทรีย์ที่เคยใช้มาแต่ดั้งเดิม เนื่องจากสารเคมีใช้ง่ายสะดวก แต่ไม่ได้คำนึงถึงผลเสียในระยะยาว โดยมนุษย์เป็นตัวการที่สำคัญที่สุด ในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ด้วยเหตุนี้จึงคิดวิธีการแก้ปัญหา ด้วยการแก้พฤติกรรมของคน อันเป็นสาเหตุหลักของปัญหา

ดังนั้น ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนจึงริเริ่มที่จะรวมตัวกันแก้ไขปัญหาร่วมกันเป็นครั้งแรก ด้วยการจัดเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ได้มีการแลกเปลี่ยนเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด วางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตาม ประเมินผล และรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกระบวนการทำงานมีความต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ และสิ่งที่สำคัญคือการประสานความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาในพื้นที่ เช่น กลุ่มเกษตรกร ผู้สูงอายุ เยาวชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านได้เสนอปัญหาหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจไม่ดี ผลผลิตทางการเกษตรขายไม่ได้ราคา รายได้ไม่พอกับรายจ่าย น้ำในการทำเกษตรไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ปัญหาด้านสุขภาพเนื่องจากการใช้สารเคมีทำการเกษตร ส่งผลให้ดินไม่มีคุณภาพทำการเพาะปลูกไม่ได้ผลผลิตตามต้องการ ฯลฯ

แต่อย่างไรก็ตาม ทูทางสังคมที่ในชุมชนมี คือ มีแหล่งน้ำต้นทุน คือ “อ่างห้วยเป้า” ซึ่งมีเนื้อที่ครอบคลุมถึง 3 หมู่บ้าน คือ บ้านพระเนตร หมู่ที่ 2 บ้านสำน หมู่ที่ 3 และบ้านสำนเหนือ หมู่ที่ 10 ซึ่งมติจากเวทีประชาคมได้กำหนดให้เป็นพื้นที่เริ่มแรกในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมตามโครงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งหมู่บ้านมีลำห้วยเป้าไหลผ่านภายในหมู่บ้านแต่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ทางการเกษตรได้เพราะในฤดูแล้งจะไม่มีน้ำไหลผ่าน ชาวบ้าน

จึงต้องการให้มีน้ำไหลผ่านตลอดฤดูกาลเพราะจะสามารถทำการเกษตรบริเวณสองฝั่งลำห้วยได้เพื่อให้มีผักปลอดภัยจากสารพิษไว้รับประทานในครัวเรือนและเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวได้ ชาวบ้านจึงช่วยกันคิดว่าควรจะทำฝายต้นน้ำบริเวณห้วยร่องเป่า ซึ่งในระยะแรกก็ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปี พ.ศ.2549 ได้ลงทำวิจัยในพื้นที่และชาวบ้านใช้แรงงานสมทบ โดยการทำงานเน้นการมีส่วนร่วมกับภาคีการพัฒนาในทุกภาคส่วน ครั้งแรกได้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน 20,000 บาท ลงมือทำฝายต้นน้ำ แต่ฝายกลับพัง เนื่องจากน้ำในลำห้วยฤดูฝนจะไหลเชี่ยวจนไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ ชาวบ้านจึงได้กลับมาประชุมวางแผนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาว่าทำไมฝายต้นน้ำที่ทำจึงพัง จนได้วางแผนร่วมกันว่าควรมีการทำฝายให้คงทนถาวร โดยใช้คอนกรีตชุดลึกลงลำห้วยเพื่อกันการกัดเซาะของน้ำ และในครั้งนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากโครงการอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้น 100,000 บาท และสามารถสร้างฝายต้นน้ำได้จำนวน 12 ลูก ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดฤดู ชาวบ้านสามารถเลี้ยงปลาในกระชังได้ บริเวณสองฝั่งลำห้วยสามารถปลูกพืชได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านเกิดความภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ คั้นความขุ่นขึ้นให้กับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี **แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือ** จากที่คิดว่าจะปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายแก่คนในและนอกชุมชนได้ เมื่อมีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร ชาวบ้านบริเวณสองฝั่งลำห้วยกลับนำพืชที่ผลิตเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้แก่บริษัท (เจียไต๋) ซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่ต้องใช้สารเคมีสูงมากมาเพาะปลูกแทนอีก ดังนั้น ชาวบ้านในฐานะของประชาคม จึงได้รวมตัวกันเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) เพื่อลดการใช้สารเคมีของกลุ่มเกษตรกรดังกล่าว โดยจะมีกิจกรรมต่างๆ ทำเสริม เช่น เปิดเวทีสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงกบในนาปลอดสารพิษ และแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน บริเวณสองลำห้วย และใช้เป็นสถานที่พักผ่อน

ทั้งนี้ จากการระดมความคิดร่วมกันของคนในชุมชนต่างหวังและฝันว่า ชุมชนจะมีความน่าอยู่ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของคนในกลุ่มต่างๆ เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน พ่อบ้าน แม่บ้าน ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทร มีภูมิคุ้มกัน คนในสังคมชุมชนมีจิตใจที่ดีงาม จนส่งผลให้มีสุขภาพกายที่ดี อันเป็นที่มาของโครงการ “ช่วงกำลังดี” (“ช่วงกำลังดี” ในภาษาเหนือ แปลเป็นภาษากลางได้คือ ลานความคิด ความฝันร่วมกันของคนหลายๆ คน หลายความคิดที่อยากให้เป็นสังคมที่ดีงาม)

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

- 1) เพื่อลดการใช้สารเคมี เพิ่มการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม
- 2) เพื่อขยายเครือข่ายแกนนำเกษตรกรกลุ่มลดการใช้สารเคมี
- 3) เพื่อสร้างต้นแบบแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ
- 4) เพื่อให้มีแผนสุขภาพชุมชนตำบลล้าน

ทั้งนี้ได้ใช้แหล่งน้ำต้นทุน คือ “อ่างห้วยเป่า” ซึ่งมีเนื้อที่ครอบคลุมถึง 3 หมู่บ้าน คือ บ้านพระเนตร หมู่ที่ 2 บ้านล้าน หมู่ที่ 3 และบ้านล้านเหนือ หมู่ที่ 10 เป็นพื้นที่เริ่มแรกในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ต้นปี พ.ศ. 2549 เกษตรกรภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลล้านได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะแก้ปัญหาทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกันโดยใช้ลานวัดเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาต่างๆ อันได้แก่ ปัญหาการใช้สารเคมีในการเกษตรสูงมาก จนส่งผลให้ต้นทุน

การผลิตสูง และสภาพดินเสื่อมสภาพขาดอินทรีย์วัตถุทำให้สัตว์ แมลง ที่เอื้อประโยชน์ต่อธรรมชาติตายลง สุขภาพอ่อนแอจากการใช้สารเคมีมากจนเกิดเป็นโรคต่างๆ และปัญหาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ก็ถูกทำลาย เกิดมีมลพิษในชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ชาวบ้านในชุมชนบางคนก็มักง่าย โดยใช้สารเคมีในพื้นที่พักอาศัย เช่น ยามาแมลง สารกำจัดวัชพืช ปัญหาที่ในชุมชนมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู วัว แต่กลับไม่มีระบบการจัดการมลพิษที่ดีพอ โดยที่ไม่มีการกำจัดมูลสัตว์เหล่านี้ หากปล่อยให้ส่งกลิ่นเหม็นรำคาญ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงนำโรคหลายชนิด ปัญหาการมีวัตถุพิษเหลือใช้และอินทรีย์วัตถุจากภาคเกษตรในท้องถิ่น แต่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ กลับปล่อยให้สะสมเน่าเปื่อยกลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจไร้ประโยชน์

จนต่อมาประชาชนทุกคน ทุกอาชีพ มิใช่เพียงแต่เกษตรกรเท่านั้น ก็ได้มาร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยมีวิถีกแกนหลักของการแก้ไขปัญหา คือ การแก้พฤติกรรมของคน อันเป็นสาเหตุหลักของปัญหา ดังนั้น ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนังจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะริเริ่มแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยมารวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาเป็นครั้งแรก ด้วยการจัดเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล โดยได้มีการแลกเปลี่ยนเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด วางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตาม ประเมินผล และรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกระบวนการทำงานมีความต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ และสิ่งที่สำคัญคือการประสานความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาในพื้นที่ เช่น กลุ่มเกษตรกร ผู้สูงอายุ เยาวชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านได้เสนอปัญหาหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจไม่ดี ผลผลิตทางการเกษตรขายไม่ได้ราคา รายได้ไม่พอกับรายจ่าย น้ำในการทำเกษตรไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ปัญหาด้านสุขภาพเนื่องจากการใช้สารเคมีทำการเกษตร ส่งผลให้ดินไม่มีคุณภาพทำการเพาะปลูกไม่ได้ผลผลิตตามต้องการ ฯลฯ

ปลายปี พ.ศ. 2549 ที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านได้มีมติจัดตั้งทีมนักวิจัยชุมชนขึ้นจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นคนในชุมชนล้วน เพื่อทำหน้าที่ในการหาวิธีการแก้ไขปัญหาล้างแฉะล้นดั่งกล่าวอย่างเป็นระบบว่าถ้าจะต้องดำเนินการแก้ไขจะต้องแก้ไขอย่างไร มีวิธีการดำเนินงานและขั้นตอน

อย่างไรบ้าง ใช้งบประมาณเท่าไร จำเป็นต้องให้ใครมามีส่วนร่วมและมีความจำเป็นต้องประสานเครือข่ายไปยังหน่วยงานใด เพื่อจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ ให้ไปคิดกันมา โดยได้ร่วมกันลงพื้นที่ทำวิจัยไปพร้อมๆ กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลล้วน ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานนี้ได้ถูกถ่ายโอนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดมาสู่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลล้วนแล้ว พร้อมกันนี้องค์การบริหารส่วนตำบลล้วนก็ได้สนับสนุนงบประมาณให้นักวิจัยชุมชนไปร่วมฝึกอบรมเรื่องการแก้ไขปัญหาล้างแฉะล้นกับทางสำนักงานเกษตรจังหวัดที่อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นจำนวน 10,000 บาท และสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงานที่บ้านศรีนาป่าน ตำบลเรือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จำนวน 5,000 บาท เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้และเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาล้างแฉะล้นขององค์การบริหารส่วนตำบลล้วน

ปี พ.ศ. 2550 นักวิจัยชุมชนได้จัดหาแนวทางแก้ไขปัญหาล้างแฉะล้นในชุมชนเสร็จเป็นที่เรียบร้อย และได้นำมาเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้าน โดยเสนอแนะให้ “อ่างห้วยเป้า” ซึ่งมีเนื้อที่ครอบคลุมถึง 3 หมู่บ้าน คือ บ้านพระเนตร หมู่ที่ 2 บ้านล้วน หมู่ที่ 3

และบ้านसानเหนือ หมู่ที่ 10 เป็นแหล่งน้ำที่เป็นทุนดั้งเดิมที่ชุมชนมีอยู่แล้วเป็นพื้นที่เริ่มแรกในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยเพราะหมู่บ้านมีลำห้วยเป่าไหลผ่านภายในหมู่บ้านแต่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ทางการเกษตรได้ เพราะในฤดูแล้งจะไม่มีน้ำไหลผ่านชาวบ้านจึงต้องการให้มีน้ำไหลผ่านตลอดฤดูกาล เพราะจะสามารถทำการเกษตรบริเวณสองฝั่งลำห้วยได้ เพื่อให้มีผักปลอดภัยจากสารพิษไว้รับประทานในครัวเรือนและเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวได้ ทางประชาคมจึงช่วยกันคิดว่าควรจะทำฝายต้นน้ำบริเวณห้วยร่องเป่า

ในระยะแรกได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันเปียงตัน 20,000 บาท ต่อมาได้รับงบประมาณสนับสนุนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นจำนวนเงิน 17,000 บาท ด้วยเพราะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ลงพื้นที่มายังสถานีอนามัยองค์การบริหารส่วนตำบลสันในการเฝ้าระวังการใช้สารเคมีในพืชผลทางการเกษตรอยู่แล้ว จึงเห็นว่าโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่องค์การบริหารส่วนตำบลสันกำลังจะทำเป็นงานที่สมควรแก่การสนับสนุนทุนด้วยเพราะมีวัตถุประสงค์ตรงกัน

ปลายปี พ.ศ. 2550 ได้เริ่มการสร้างฝาย โดยประชาคมมีมติที่ต้องการให้ชาวบ้านลงแรงงานของตนเองเพื่อสร้างฝายมิให้นำงบประมาณไปจ้างผู้รับเหมา ด้วยเพราะต้องการเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับประชาชนร่วมลงแรงปฏิบัติร่วมกันจริงในชุมชน ให้เห็นถึงความสามัคคีในชุมชน และได้เห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์แหล่งน้ำได้อย่างยั่งยืน แต่เมื่อประชาชนในหมู่บ้านได้ลงมือทำฝายต้นน้ำ แต่ฝายกลับพัง เนื่องจากน้ำในลำห้วยฤดูฝนจะไหลเชี่ยวจนไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ อีกทั้งอาจเป็นเพราะเป็นการกั้นฝายโดยใช้อย่างรถยนต์เส้นใหญ่และกระสอบทรายมาเป็นตัวกั้นน้ำในฝาย จึงไม่เกิดความคงทน

ชาวบ้านจึงได้กลับมาประชุมวางแผนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาว่าทำไมฝายต้นน้ำที่ทำจึงพัง จนได้วางแผนร่วมกันว่าควรมีการทำฝายให้คงทนถาวร ในตอนแรกเมื่อฝายพังแล้วชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสร้างข่าไม้ไผ่ให้มีความถี่และแน่นหนาขึ้นเพื่อเป็นตัวยึดความเขี้ยวของน้ำ

แต่อย่างไรก็ตามก็สามารถพุงน้ำได้ไม่นานฝายก็ทรุดโทรมอีก ต่อมาชาวบ้านจึงร่วมกันจัดเวทีระดมความคิดเห็นกันใหม่ เพื่อคิดค้นวิธีแก้ไขปัญหา โดยได้เปลี่ยนมาใช้คอนกรีตชุดลึกลงลำห้วยเพื่อกันการกัดเซาะของน้ำ และในครั้งนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากโครงการอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้น 100,000 บาท (งบประมาณตรงจากรัฐบาล) และสามารถสร้างฝายต้นน้ำได้จำนวน 12 ลูก ซึ่งสามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดฤดู ชาวบ้านสามารถเลี้ยงปลาในกระชังได้บริเวณสองฝั่งลำห้วยสามารถปลูกพืชได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านเกิดความภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ คำนึงความชุ่มชื้นให้กับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ปี พ.ศ. 2551 ต่อมาก็เกิดปัญหาตามมา คือ จากที่คิดว่าจะปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายแก่คนในและนอกชุมชนได้ เมื่อมีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร ชาวบ้านบริเวณสองฝั่งลำห้วยกลับทำการปลูกพืชเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้แก่บริษัท (เจียไต๋) ซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่ต้องใช้สารเคมีสูงมากเพาะปลูกแทนอีก ดังนั้น ชาวบ้านในฐานะประชาคมจึงได้รวมตัวกันเสนอโครงการ “ช่วงก้ำกืด” (“ช่วงก้ำกืด” ในภาษาเหนือแปลเป็นภาษากลางได้คือ ลานความคิด ความฝันร่วมกันของคนหลายๆ คน หลายความคิดที่อยากให้เป็นสังคมที่ดีงาม) ต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

เสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) และได้งบประมาณเพิ่มขึ้นอีก เป็น 100,000 บาท ซึ่งเป็นโครงการที่มีพื้นฐานจากการจัดทำเวทีประชาคมเดิมที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ แต่ครั้งนี้เป็นโครงการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเป็นทางการและเป็นแบบแผนที่มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง โดยมีเป้าหมายเพื่อลดการใช้สารเคมีของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะมีกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมา เช่น การเปิดเวทีสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ การปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงกบในนาปลอดสารพิษ และการสร้างแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนบริเวณสองลำห้วย และใช้เป็นสถานที่พักผ่อน

โครงการ “ช่วงกำลัง” จึงได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการ อันเป็นโครงการลานเวทีความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนัที่ต่อยอดจากการที่ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาอยู่เป็นทุนเดิม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน โดยโครงการช่วงกำลังนี้ได้มีการดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบมากขึ้น ดังนี้

1) ขั้นตอนเตรียมชุมชน

ในขั้นตอนนี้เวทีประชาคมได้มีการหาแนวทางการทำงานร่วมกับภาคีการพัฒนาโดยแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำนวน 13 คนในแต่ละหมู่บ้านในการติดตามโครงการพัฒนาลำห้วยเป่า และจัดเวทีเสวนาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง การลดการใช้สารเคมี เช่น การตรวจคัดกรองสารเคมีในเลือดของกลุ่มเกษตรกรและผู้บริโภคชาวองค์การบริหารส่วนตำบลสำนัจำนวน 200 คน ในวันที่ 1-10 สิงหาคม พ.ศ. 2551

2) **ขั้นการสร้างแกนนำเกษตรกร**

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการอบรมให้ความรู้แกนนำเกษตรกร จำนวน 36 คน เพื่อกำหนดกลไกการทำงานร่วมกันเพื่อทำการสื่อสารในชุมชนอย่างเป็นระบบ ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2551

3) **ขั้นตอนการปฏิบัติ**

มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายและจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละหมู่บ้าน (3 หมู่บ้าน ตามแนวบริเวณสองฝั่งลำห้วยเป่า) ในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2551 และศึกษาดูงาน ในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2551 สร้างมาตรการชุมชน เรื่องการลดใช้สารเคมี การกินอาหารสุก งด ละเลิกการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ และสนับสนุนการออกกำลังกาย ตามเป้าหมายของ สสส. ในวันที่ 20-30 กันยายน พ.ศ.2551

4) **ขั้นตอนการถอดบทเรียน**

จากเวทีการถกเถียงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน คณะทำงานได้รวบรวมประมวลผล สืบค้นข้อมูล สร้างองค์ความรู้ โดยการจัดเวทีสรุปบทเรียนเพื่อคืนข้อมูลแก่ชุมชนขยายเครือข่ายแกนนำเกษตรกรและจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพ และสร้างเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2552 โดยชักนำให้วัด 8 แห่ง และโรงเรียน 3 แห่งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนังเป็นแกนนำสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีผู้เข้าร่วมระดมความคิดเห็นครั้งนี้จำนวน 1,000 คน

5) **ขั้นตอนสรุปผลงาน**

เป็นการสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำเอกสารเผยแพร่กิจกรรมที่โครงการชั่งก้ากิดได้ดำเนินการมาตลอดระยะเวลา ไปยังประชาชนทุกครัวเรือนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนัง ในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2552

6) ขั้นตอนการจัดทำแผนสุขภาพชุมชนตำบลสัน (ระยะ 3 ปี)

ได้มีการจัดทำแผนสุขภาพชุมชนตำบลสัน ในระยะ 3 ปีให้ชาวตำบลสัน ได้มีสุขภาพอยู่ในชุมชนที่ดี เพื่อใช้ในการร่วมวางแผนและการร่วมดำเนินกิจกรรม การติดตามและประเมินผลการจัดเวทีประชาคมช่วงกำกับคิดในระยะยาว โดยการประสานเครือข่ายต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสัน เกษตรกร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2552

ภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินโครงการช่วงกำกับคิด อันเป็นการดำเนินการตาม กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การมาถกเถียงปัญหาพร้อมกัน ร่วมกัน คิดวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันประเมินและติดตามโครงการพัฒนาลำห้วยเป่า ก็พบว่าโครงการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ 100% เพราะชุมชน เกิดความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น ระบบนิเวศน์เริ่มกลับคืนสู่หมู่บ้าน สุขภาพประชาชนดีขึ้น จนเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ โดยการขยาย ผลไปยังหมู่บ้านอื่นเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม มีการปลูกผักปลอดสาร เลี้ยงปลา กบ ทำนาปลอดสารทำให้อาหารมีความปลอดภัยในการรับประทาน พร้อมกับลด รายจ่ายในครัวเรือนได้ และเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนทุกคนในและนอก ชุมชน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อใช้ออกกำลังกายและชมวิวิวทัศน์ ศีรษะธรรมชาติ

ระบบนิเวศน์เริ่มกลับสู่บ้านสัน สุขภาพประชาชนดีขึ้น

น้ำไหลใสเย็น...เห็น
ตัวปลา...

นอกจากนั้น ยังได้ขยายผลจากพื้นที่ลำห้วยร่องเป่าไปยังทุ่งนาบริเวณใกล้เคียงเพื่อทำนาปลอดสารพิษ มีการปลูกปอเทืองเป็นปุ๋ยพืชสดให้แก่ท้องนา มีการจับหอยเชอร์รี่ซึ่งเป็นศัตรูในนาข้าวมาหมักทำปุ๋ย และส่งเสริมให้มีการปลูกถั่วลิสงหมุนเวียนในนาข้าวเพิ่มสารอาหารแก่ข้าว ประกอบกับเพื่อความยั่งยืนยิ่งขึ้นของโครงการทางประชาคมจึงได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาลำห้วยเป่าขึ้น โดยมีกิจกรรมการขายอาหารปลาให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเข้ามาศึกษาระบบนิเวศน์ในลำห้วย และนำปลาที่มีมากในลำห้วยทยอยออกไปขายยังตลาด อีกทั้งยังนำเงินที่เหลือจากการสนับสนุนโครงการจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เก็บออมได้มาไว้เป็นกองทุนกลางเพื่อนำมาพัฒนาระบบนิเวศน์ในลำห้วยเป่าต่อไป

รูปแบบและวิธีการดำเนินงาน

(1) ประชาชนในหมู่บ้านอันได้แก่กลุ่มเกษตรกร และประชาชนทุกคนได้รวมตัวกัน เพราะเกิดจากการมีจิตสำนึกสาธารณะที่มีต่อชุมชนร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะแก้ไขปัญหาทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกัน ด้วยการจัดเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล โดยถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอยู่

(2) ประชาคมได้ร่วมกันคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุมาจากอะไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาอย่างไร โดยประชาคมหมู่บ้านได้มีมติจัดตั้งทีมนักวิจัยชุมชนขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการหาวิธีการแก้ไขปัญหาลิงแวดล้อมดังกล่าวอย่างเป็นระบบ โดยได้ร่วมกันลงพื้นที่ทำวิจัยไปพร้อมๆ กับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลสำน

(3) ต่อมาประชาคมก็ได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร โดยนักวิจัยชุมชนได้เสนอแนะต่อที่ประชุมให้ “อ่างห้วยเป่า” เป็นพื้นที่เริ่มแรกในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ได้มีการประสานขอ

งบประมาณไปยังหน่วยงานต่างๆ อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลล้าน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการอยู่ดีมีสุข และกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้าง สุขภาพ (สสส.) และมีมติจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน 13 คน เพื่อทำ หน้าที่หลักในการจะเป็นผู้ดูแลงบประมาณที่ได้รับมา และได้จัดตั้งกองทุนกลาง เพื่อนำมาพัฒนาระบบนิเวศน์ในลำห้วยเป่า

(4) ร่วมดำเนินงาน ประชาชนต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง ดังจะเห็นได้จากการสร้างฝายที่ ชาวบ้านใช้แรงงานของตนเอง แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วม ความสามัคคีของ ประชาชน และได้เล็งเห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์แหล่งน้ำได้อย่างยั่งยืน และ ถึงแม้ว่าฝายนั้นจะพังลง ประชาคมก็นำกลับมาคิดค้นเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหากัน ต่อไปอย่างไม่ย่อท้อด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างชายไม้ไผ่ให้ความถี่และ แน่นหนาขึ้น เพื่อเป็นตัวต้านความเชี่ยวของน้ำ แต่ก็ยังพยุ่งน้ำได้ไม่นานฝายก็ ทรุดโทรมลงอีก ต่อมาชาวบ้านจึงร่วมกันจัดเวทีระดมความคิดเห็นกันใหม่อีกครั้ง และได้เปลี่ยนมาใช้คอนกรีตเพื่อกันการกัดเซาะของน้ำ จนสามารถสร้างฝายต้นน้ำ ได้จำนวน 12 ลูก สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดฤดู เลี้ยงปลาในกระชังได้ สามารถปลูกพืชบริเวณสองฝั่งลำห้วยได้เป็นอย่างดี ซึ่งชาวบ้านเกิดความภูมิใจใน สิ่งที่ตัวเองได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ คืบความชุ่มชื้นให้กับสภาพ แวดล้อมได้เป็นอย่างดี

(5) ประชาคมได้ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน อย่างเป็นทางการ มีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการ หาทางแก้ไขปัญหา จนโครงการสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย โดยทำการ ประเมินสุขภาพอนามัยในชุมชน มีการวัดสารพิษในกระแสเลือดของประชาชน ซึ่งพบว่าน้อยลง รายได้ของประชาชนในชุมชนเพิ่มขึ้น ระบบนิเวศน์น้ำอยู่มากขึ้น

(6) ประชาชนในชุมชนต่างมีความสุขที่ได้ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน สะท้อนให้เห็นได้จากจากระบบนิเวศน์ของลำห้วยร่องเป่าที่ดีขึ้น จนเกิดความ

ต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ และมีการขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่นเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

• การมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลสี่ลานและภาคประชาชน

เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่เต็มรูปแบบและสมบูรณ์ที่สุดทุกระบวนการ โดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลสี่ลานมีบทบาทเป็นเพียงแต่ผู้ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน การปรับแต่งทางเดินสองข้างลำห้วย และจัดหาเมล็ดพันธุ์พืช และช่วยในการประสานงานและเชื่อมการติดต่อกับกลุ่มต่างๆ ให้ได้ขับเคลื่อนกิจกรรมไปด้วยความราบรื่น โดยให้ประชาชนในชุมชนมีอิสระอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาจากความนึกคิดและประสบการณ์ของประชาชนเอง ไม่ว่าจะเป็นในระดับขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ขั้นรับฟังความคิดเห็น (Consult) ขั้นเข้ามามีบทบาท (Involve) ขั้นสร้างความร่วมมือ (Collaboration) รวมไปถึงจนกระทั่งขั้นของการมีส่วนร่วมในการเสริมอำนาจ (Empower) ของประชาคมหมู่บ้าน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลสี่ลานได้ให้อิสระแก่ประชาคมในการจัดทำแผนสุขภาวะชุมชนตำบลสี่ลานด้วยตนเอง และองค์การบริหารส่วนตำบลสี่ลานจะดำเนินการเพียงรับแผนสุขภาวะชุมชนตำบลสี่ลานที่ประชาคมได้ร่วมกันคิดเข้าไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนายุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสี่ลานเท่านั้น

• การมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลสี่ลานและองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น

ก่อนที่ประชาคมจะจัดทำโครงการช่วงจำกัดได้มีการสนับสนุนให้นักวิจัยชุมชนไปศึกษาดูงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลเรือง ณ บ้านศรีนาพาน ตำบลเรือง

อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้และเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสันและท่ามา พัฒนาระบบนิเวศน์ของลำห้วยเป่า ซึ่งได้รับความรู้และความร่วมมือเป็นอย่างดี และภายหลังจากที่ประชาคมสันได้ดำเนินโครงการช่วงกักตักประสพเป็นผลสำเร็จ ก็ได้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้เข้ามาศึกษาดูงานผ่านทางเครือข่ายความร่วมมือของกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.)

• การมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลสันและหน่วยงานราชการ และหน่วยงานอื่น ๆ

เบื้องหลังความสำเร็จของโครงการช่วงกักตักเกิดขึ้นได้นั้นเพราะความร่วมมือจากหลากหลายภาคีเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นสถานีอนามัยสัน และสถานีอนามัยบ้านทรายทองในฐานะที่เป็นผู้ประสานงาน สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัยภาคประชาชน และให้ข้อมูลด้านสุขภาพให้ประชาชนในชุมชนตระหนักถึงมลภาวะทางสุขภาพต่างๆ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอเวียงสา และสำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อการพัฒนาอาชีพและร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการ วัฒนาสันช่วยเผยแพร่การดำเนินงานโครงการและสอดแทรกหลักธรรม การดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนต่างๆ ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลสันสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตประจำวัน และกลุ่มเกษตรกรบ้านสัน ที่ได้ร่วมดำเนินงานตามแผนโครงการ เช่น ทำปุ๋ย ปลูกผักสวนครัว ทำนาปลอดสาร สร้างมาตรการชุมชน และช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคในครัวเรือน และชุมชน รวมทั้งยังมีกลุ่มเยาวชน ช่วยรวบรวมข้อมูลประมวลผลข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆ ในชุมชน และประชาสัมพันธ์โครงการและศูนย์เรียนรู้ชุมชน และมีกลุ่มผู้สูงอายุที่ร่วมกันถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่กันและกันอีกด้วย

นอกจากนั้นยังได้รับความร่วมมือด้านงบประมาณจาก **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** ในการจัดทำฝ่ายยางรถยนต์และกระสอบทรายในระยะแรก โครงการอยู่ดีมีสุขสนับสนุนการสร้างฝายคอนกรีตชุดเล็ก โดยสามารถสร้างฝายต้นน้ำได้จำนวน 12 ลูก ในระยะที่สองได้รับการสนับสนุนจาก**กองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.)** ร่วมสนับสนุนชุมชนในการจัดโครงการช่วงกำลังคิด และส่งเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และในทุกๆ หน่วยงานเหล่านี้ได้ร่วมกันจัดทำศูนย์เรียนรู้ทางธรรมชาติทำทางเดินเพื่อการศึกษาธรรมชาติตามนำห้วยล่องเป่า โดยการสนับสนุนงบประมาณร่วมจากทั้ง สสส. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และองค์การบริหารส่วนตำบลสำน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนสำนให้มีวิถีทางเลือกด้านสุขภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

การระดมทรัพยากรและทรัพยากรที่ใช้

ทรัพยากรที่ใช้ภายใต้โครงการเกิดจากการร่วมสนับสนุนงบประมาณจากหลายหน่วยงาน อาทิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการอยู่ดีมีสุข และกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) มิได้มีเพียงแต่องค์การบริหารส่วนตำบลสำนเท่านั้นที่ร่วมสนับสนุนงบประมาณ อีกทั้งการระดมทรัพยากรที่ใช้เป็นการใช้งบประมาณทั้งในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ที่ริเริ่มโครงการ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2553) ตามโครงการช่วงกำลังคิด และยังรวมเป็นงบประมาณในการก่อสร้างฝายฟูล้ำห้วยเป่า โดยสามารถแจกแจงรายละเอียดดังนี้

งบประมาณ	อบต.สำนสนับสนุนให้นักวิจัยชุมชนไปร่วมฝึกอบรมเรื่องการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดที่อำเภอ จังหวัดน่าน	10,000 บาท
	อบต.สำนสนับสนุนให้นักวิจัยชุมชนไปศึกษาดูงานที่บ้านศรีนาป่าน ตำบลเรือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	5,000 บาท

	อบต.สนับสนุนการจัดทำฝายยางและกระสอบ ในระยะแรก	20,000 บาท
	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมสนับสนุนการจัดทำฝายยาง และกระสอบในระยะแรก	17,000 บาท
	โครงการอยู่ดีมีสุข (งบประมาณตรงจากรัฐบาล) ร่วมสนับสนุนการสร้างฝายคอนกรีตชุดเล็ก โดยสามารถสร้าง ฝายต้นน้ำได้จำนวน 12 ลูกในระยะที่สอง	100,000 บาท
	กองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ร่วมสนับสนุน ชุมชนในการจัดโครงการช่วงก้ำกืด และส่งเสริมกระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม	100,400 บาท
	จัดทำศูนย์เรียนรู้ทางธรรมชาติทำทางเดินเพื่อการศึกษา ธรรมชาติตามน้ำห้วยล่องเป่า โดยการสนับสนุนงบประมาณ ร่วมจาก สสส. 106,300 บาท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9,600 บาท และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน 86,700 บาท	202,600 บาท
พัสดุ ครุภัณฑ์	โครงการได้จัดทำเอกสารเผยแพร่กิจกรรมที่โครงการช่วงก้ำ กืดได้ดำเนินการมาตลอดระยะเวลา ไปยังประชาชนทุกครัว เรือนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน	ฟรี (ใช้งบประมาณ ร่วมกับ อบต.)
บุคลากร	- นักวิจัยชุมชน	30 คน
	- คณะทำงานดำเนินโครงการช่วงก้ำกืด	13 คน
	- เครือข่ายเกษตรกร ผู้สูงอายุ สาธารณสุข (ประมาณ)	200 คน
ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	มีการใช้เทคนิคตามกระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งระบบ ตั้งแต่การเกิดจิตสำนึก สาธารณะและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเอง อยู่ ร่วมคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุมาจากอะไร และจัดลำดับความ สำคัญของปัญหาอย่างไร ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน ร่วมดำเนินงาน ร่วมกัน ติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน และร่วมรับผลประโยชน์ อีกทั้งยัง มีการร่วมคิดวิธีการทำฝายกันน้ำ ทั้งการใช้ยางรถยนต์ กระสอบทราย และ คอนกรีต เกิดความสามัคคีและรักใคร่ปรองดองกันภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น	

ผลความสำเร็จ

1. ผลสำเร็จจากรางวัลที่ได้รับ

- รางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี พ.ศ.2552
- รางวัลคนดีศรีเวียงสา ประเภทหน่วยงานภาครัฐ ประจำปี พ.ศ.2552
- ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนดีเด่นระดับจังหวัด ปี พ.ศ.2551
- ศูนย์เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับภาค พ.ศ. 2551

2. ผลสำเร็จที่ได้จากการประเมินขององค์การบริหารส่วนตำบลล้านที่เห็นว่าปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว

- เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยประชาชนในหมู่บ้านในทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาเครือข่ายที่ยั่งยืน เป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทร สมัคสมาน สามัคคีเป็นชุมชนเข้มแข็ง
- บ้านเรือน และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านมีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามทั้งบ้านเรือนตั้งอยู่ในสองฝั่งลำห้วยร่องเป่าและบ้านเรือนอื่น ๆ ในเขต อบต.
- ประชาชนมีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตรประจำวัน
- ชุมชนมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพการเกษตร
- มีกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปลูกผักปลอดสารพิษ การจัดการขยะ

- มีกิจกรรมการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น การทอดผ้า การจักสาน ดนตรีพื้นบ้าน การส่งเคราะห์สู่ขวัญ
- มีกิจกรรมการเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย เช่น การเลี้ยงหมู ปลูก ผักสวนครัว เลี้ยงปลา
- แหล่งน้ำในลำห้วยเป่ามีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น มี สัตว์น้ำ พืชน้ำ ในลำห้วยเป่ามีความชุ่มชื้น
- สามารถใช้ลำห้วยเป่าให้เป็นศูนย์แหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศน์ใน ชุมชนได้

3. ผลสำเร็จด้านคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลสำนจากสถิติข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

พบว่าก่อนริเริ่มโครงการช่วงก้ำกืด ในปี พ.ศ.2548 องค์การบริหาร ส่วนตำบลสำนมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ไม่ผ่านเกณฑ์รายได้เฉลี่ย 847 ครัวเรือน และประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเป็นจำนวนเงิน 20,659 บาท และในปีที่เริ่ม มีการดำเนินโครงการช่วงก้ำกืด ก็พบว่ามีครัวเรือนที่มีรายได้ไม่ผ่านเกณฑ์รายได้ เฉลี่ยลดลงจากเดิมเป็น 445 ครัวเรือน และประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเงิน 25,624 บาท และในปีล่าสุดพ.ศ.2552 พบว่าประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยมีครัวเรือนที่มีรายได้ ไม่ผ่านเกณฑ์รายได้เฉลี่ยลดลงจากเดิมเป็นอย่างมากถึง 24 ครัวเรือน และ ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเงิน 33,740.33 บาท

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

ปัจจัยหลักสำคัญคือ “การมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในชุมชนที่เกิด จากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจ พร้อมทั้งประชาชนในชุมชนแต่ละคนมีความ นึกคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค เสรีภาพ และมีอิสรภาพที่จะตัดสินใจ

ว่าจะเลือกหรือจัดให้มีการมีส่วนร่วมหรือไม่ โดยไม่มีการบังคับ หรือขู่เชิญจากผู้ที่เหนือกว่า” ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลล้านได้ดำเนินบทบาทในฐานะเป็นเพียงผู้สนับสนุนให้เกิดกระบวนการของการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน และทุกขั้นตอนของการประชาคม โดยอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างแท้จริง อันได้แก่

- (1) การเกิดจิตสำนึกในตนเองร่วมกัน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนเองอยู่
- (2) ร่วมคิดว่าจะอะไรที่เป็นสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- (3) ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใดและใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา
- (4) ร่วมดำเนินงาน ด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง
- (5) ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน ตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย
- (6) ร่วมรับผลประโยชน์ เป็นความสุขสบายและเกิดความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

นอกจากนั้นการทำงานเพื่อชุมชนให้สำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การแสวงหาแนวร่วมในการทำงานเพื่อชุมชน โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนส่วนใหญ่ นั้นต้องอาศัยความพยายาม ความอดทน และต้องมีความมุ่งมั่นจึงจะทำให้งานนั้นสำเร็จได้ จนได้รับการตอบรับของคนในชุมชน เช่น ประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน ภาคีการพัฒนาซึ่งส่วนใหญ่เห็นดีกับการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนทำให้คณะทำงานมีความภาคภูมิใจและมีพลังที่จะทำงานเพื่อชุมชนต่อไป

อุปสรรคในการดำเนินโครงการและการแก้ไขปัญหา

1. อุปสรรคที่เกิดจากตัวของประชาชนในชุมชนเอง พบว่ามีประชาชนในชุมชนบางส่วนที่ติดภารกิจในการประกอบอาชีพ เวลาจัดประชุมจึงมีประชาชนที่เข้าร่วมวางแผนในกิจกรรมโครงการต่างๆ ไม่ครบในบางครั้ง

แนวทางการแก้ไข คณะทำงานต้องปรับเปลี่ยนเวลาการออกประชุมวางแผนการทำงานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เช่น ร่วมออกประชุมระดมความคิดเห็นกันในเวลากลางคืน หรือนอกวันเวลาราชการและนอกวันเวลาการทำงานให้ได้มากที่สุด

2. อุปสรรคจากสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เพราะลำห้วยเป่าเป็นลำห้วยเล็กๆ ที่ไหลผ่านกลางพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำน ซึ่งในบางครั้งไม่สามารถต้านทานความแห้งแล้งตามธรรมชาติที่เกิดจากสภาวะแห้งแล้งในฤดูแล้งหรือสภาวะน้ำล้นตลิ่งในฤดูน้ำหลากได้ อันเป็นผลพวงจากสภาวะโลกร้อน ทำให้บางครั้งน้ำในลำห้วยก็แห้งขอด และบางครั้งน้ำก็ล้นตลิ่ง ทำให้ขาดแหล่งน้ำของปลาและสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ และกระทบกับวิถีชีวิตของประชาชนที่จำต้องใช้น้ำทำการเกษตร

แนวทางการแก้ไข ประชาชนทุกคนต้องร่วมกันเฝ้าระวังภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้น และหมั่นจัดประชุมวางแผนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเป็นกรณีไป

3. อุปสรรคในการทำความเข้าใจและการให้ความร่วมมือของประชาชน

แนวทางการแก้ไข ให้นักวิจัยชุมชนที่ได้แต่งตั้งขึ้นหรือนักเรียนและพระสงฆ์ ซึ่งล้วนเป็นประชาชนของตำบลสำนโดยกำเนิดได้เป็นแกนนำในการร่วมชักชวน ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและผลักดันให้เกิดความร่วมมือในโครงการ

อย่างเป็นทางการสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันประชุมกับชุมชนเป้าหมายสร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับแนวคิด สร้างมาตรการของชุมชน แกนนำทำเป็นตัวอย่าง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ และมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

นับได้ว่าเป็นโครงการหนึ่งที่มีความยั่งยืนของโครงการสูงมาก เพราะเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวส่านอย่างแท้จริง เป็นโครงการที่มีขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบ ตั้งแต่การถกเถียงปัญหา ร่วมกัน ร่วมกันคิดวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันประเมินและติดตามโครงการ พัฒนาลำห้วยเป่า จนกระทั่งโครงการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ 100 % นอกจากนั้นยังได้ขยายผลจากพื้นที่ลำห้วยร่องเป่าไปยังทุ่งนาบริเวณใกล้เคียงเพื่อทำนาปลอดสารพิษ และเพื่อความยั่งยืนยิ่งขึ้นของโครงการ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการทำงานขึ้น 1 ชุด โดยมีแกนนำจำนวน 13 คน พร้อมกับได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาลำห้วยเป่าขึ้น อีกทั้งยังนำเงินที่เหลือจากการสนับสนุนโครงการจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เก็บออมได้มาไว้เป็นกองทุนกลางเพื่อนำมาพัฒนาระบบนิเวศน์ในลำห้วยเป่าต่อไป เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยชุมชนร่วมคิด และวางแผนการดำเนินงานร่วมกันมีทางเลือกด้านอาชีพทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นมีเครือข่ายการดำเนินกิจกรรม และเป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทรสมัครสมานสามัคคี ชุมชนเข้มแข็ง

ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลส่านมีบทบาทเป็นเพียงแต่ผู้ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังเท่านั้น และช่วยในการประสานงานและเชื่อมการติดต่อกับกลุ่มต่างๆ โดยให้ประชาชนในชุมชนมีอิสระอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและได้ร่วมกันแก้ไขปัญหามาจากความคิดและประสบการณ์ของประชาชนเอง ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลส่านได้ให้อิสระแก่ประชาคมในการจัดทำแผนสุขภาวะชุมชนตำบลส่านด้วยตนเอง และองค์การบริหารส่วนตำบลส่าน

จะดำเนินการเพียงแคร์รับแผนสุขภาพชุมชนตำบลสำนที่ประชาคมได้ร่วมกันคิดเข้าไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนายุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสำนเท่านั้น

อีกทั้งบริบททางการเมืองระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และภาคประชาชน กับภาคีเครือข่ายอื่น ก็มีความสัมพันธ์อันดีมิตรเป็นอย่างมาก มีความรักใคร่ปรองดองกันเสมือนญาติ อาทิ เช่น อดีตนายกององค์การบริหารส่วนตำบลสำน พอหมดวาระก็ได้มาเป็นที่ปรึกษานายกององค์การบริหารส่วนตำบล และนายกององค์การบริหารส่วนตำบลสำนคนปัจจุบัน อดีตก็เคยดำรงตำแหน่งประธานแผนแม่บทชุมชนที่สนับสนุนการดำเนินโครงการสำนนำอยู่ และโครงการช่วงก้ำก็มาด้วยตนเองโดยตลอด จึงส่งผลให้โครงการช่วงก้ำก็ดำเนินการตามแผนการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเพราะมีพื้นฐานมาจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่นสำนนั่นเอง

ความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

หน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนใจจะทำการเริ่มจากการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อระดมความคิดเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกันก่อน แม้ว่าจะสามารถนำเอาบทเรียนนี้ขององค์การบริหารส่วนตำบลสำนไปปรับใช้ก็ตาม และองค์การบริหารส่วนตำบลสำนก็มีความยินดีที่จะเป็นที่ปรึกษาโครงการ และจัดเตรียมพื้นที่รับรองสำหรับการศึกษาดูงานไว้ แต่ควรคำนึงถึงว่าบริบทของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ และเมื่อระดมความคิดเห็นถึงปัญหาร่วมกันแล้วก็เริ่มสร้างเครือข่ายที่เกิดจากการสมัครใจร่วมกันทุกฝ่าย พยายามหาผู้ประสานงานโครงการที่ดี และสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง สร้างผลงานและออกไปนำเสนอให้ประชาคมท้องถิ่นต่างๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจให้ได้รับทราบถึงกระบวนการทำงานของเราเพื่อถ่ายทอดนวัตกรรมการมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลสำน ได้จัดทำวีดิทัศน์และสื่อเอกสาร ประชาสัมพันธ์แจกฟรี แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่สนใจจะร่วมดำเนิน โครงการเช่นเดียวกับโครงการช่วงกำลังก่อตัวขององค์การบริหารส่วนตำบลสำน

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

องค์การบริหารส่วนตำบลสำน

ที่อยู่: ตำบลสำน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110

โทรศัพท์: 054-773367

เว็บไซต์ : <http://www.sanlocal.go.th>

คณะผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2553)

นายสมคิด สีเขียว นายกองค้การบริหารส่วนตำบลสำน

นายวิชาน พูใบ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสำน

นายชูชาติ บัดป็น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสำน

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52

ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

8

ประวัตินักวิจัย

กนิษฐ์ ศรีสุวรรณ

สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขารัฐ-
 ประศาสนศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยา-
 ลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อ
 เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์) และ
 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นนักวิชาการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สถาบัน
 พระปกเกล้า มีประสบการณ์ทำงานเป็นผู้ช่วยนักวิจัย นักวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนา
 ระบบราชการ การพัฒนาองค์กร มีความสนใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ
 การพัฒนาองค์กร และการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

ฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ

สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขารัฐศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) และระดับปริญญาโทสาขารัฐประศาสนศาสตมหาบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันเป็นนักวิชาการวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น

สถาบันพระปกเกล้า มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับโครงการวิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย โครงการการเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านกรณีศึกษานวัตกรรม และโครงการศูนย์ติดตามประชาธิปไตยไทย (Thailand Democracy Watch) คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความสนใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ การจัดบริการสาธารณะ และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีผลงานวิชาการอาทิ เคล็ดลับการจัดการบริการสาธารณะท้องถิ่น บทเรียนจากรางวัลพระปกเกล้า' 52 กรณีศึกษา โครงการแข่งขันฟุตบอล “อบจ.กระป๋อง” ด้านภัยยาเสพติด, การศึกษาวิจัยการยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... และการศึกษาการนำร่องเพื่อเตรียมความพร้อมในการขยายบทบาทและภารกิจงานยุติธรรมสู่ท้องถิ่น

ดร.ณิ หมันสมัค

ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยวิจัยในโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชน” ได้ผ่านการเขียนกรณีศึกษา (Best Practice) ของเทศบาลตำบลเวียงพางคำ อ.แม่สาย องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว (ปัจจุบันยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแล้ว) อ.เมือง จ.เชียงราย ใน พ.ศ. 2551 และเทศบาลตำบลอมก๋อย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ใน พ.ศ. 2552

อาจารย์นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์

ปัจจุบันเป็นอาจารย์วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา จบการศึกษาปริญญาตรีและโทด้านการเมืองการปกครองจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทางด้านความสามารถ

ทางการวิจัยได้รับทุนวิจัยจากแผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อการพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้จัดทำวิจัยเรื่องการพัฒนาตลาดการค้าชายแดนไทย กรณีศึกษาตลาดการค้าชายแดนโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว และยังเป็นนักวิจัยร่วม “โครงการวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการบริหารจัดการของสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด (OSM)” สนับสนุนโดยสำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย

นอกจากนี้ที่ผ่านมายังมีผลงานวิชาการกับสถาบันพระปกเกล้าอีกมากมาย อาทิ “โครงการสำรวจเพื่อประมวลข้อมูลนักการเมืองถิ่นในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” “โครงการการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ (Best Practices) : กรณีศึกษาเทศบาลนครตรัง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง” “โครงการจัดทำสารานุกรมการเมืองไทย หมวดพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง” และ “โครงการวิจัยประเด็นหลักในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : สิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการกระจายอำนาจ” สนับสนุนโดย สถาบันพระปกเกล้า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริโสม พิษชญบุญเกียรติ

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาวิชาเอก Development Education และสาขาวิชาโท Rural Development ณ มหาวิทยาลัย Central Luzon State University, ประเทศ Philippines. และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาเอก ประวัติศาสตร์ และสาขาวิชาโท ภาษาอังกฤษ

ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสาขาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่เชียงราย และปฏิบัติงานในสายงานบริหารงานวิชาการ ในตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองการศึกษาเชียงราย

ประสบการณ์และผลงานเกี่ยวกับการวิจัยและบริการวิชาการ โดยมีความเชี่ยวชาญในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ผลงานที่สร้างชื่อเสียงและได้รับรางวัลจากการพัฒนาชุมชน คือ รางวัลชนะเลิศ อันดับหนึ่ง และรางวัลมหาชน จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและบริษัทในเครือเบทาโกรเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลป่าก่อดำ) ในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนแบบมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี คือ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านห้วยสำนตอนจัน หมู่ 3 ตำบลจอมหมอกแก้ว อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

อาจารย์เอกลักษณ์ นัถกฤทธิ

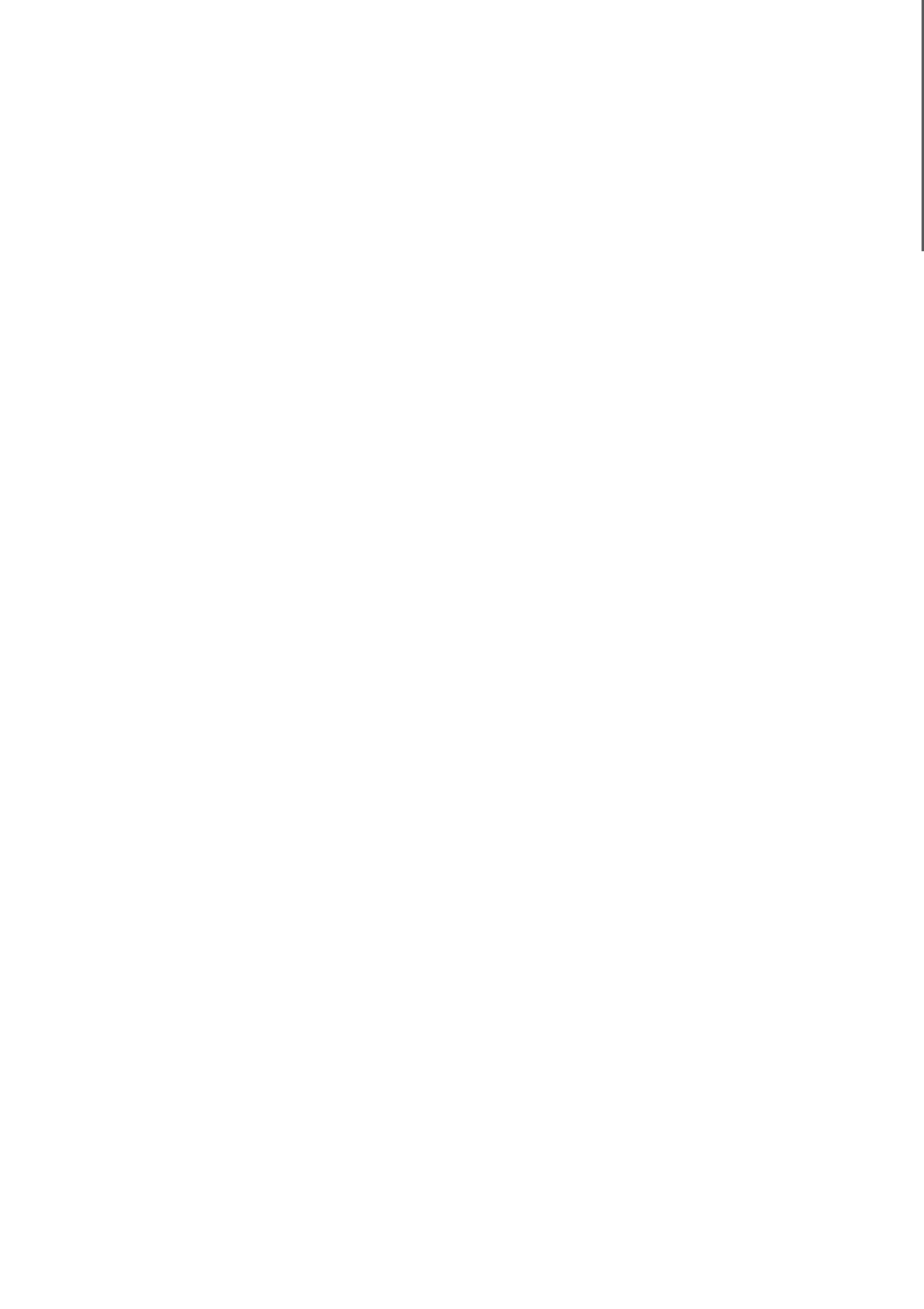
จบการศึกษารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา รับผิดชอบการสอนวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐ-

ประศาสนศาสตร์ และสัมมนาปัญหาชุมชนเมืองและชนบท และเป็นกรรมการบริหาร ศูนย์อินโดจีนศึกษา วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา มีความสนใจและความเชี่ยวชาญในเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการบริหารนโยบายสาธารณะ มีงานเขียนทั้งบทความและงานวิจัย อาทิ งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่เกาะกูด และหมู่เกาะหมากเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” และได้ร่วมทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับสำนักงานความร่วมมือทางวิชาการจากประเทศเยอรมัน ในหัวข้อ” Data Collection for Carbon Footprint and Climate Change Awareness Baseline” ได้เขียนบทความเรื่อง “ความพร้อมของสถาบันการศึกษาของไทยในการรองรับนโยบายการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน” นำเสนอในงานประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ

อาจารย์อำพร ปวงรังษี

สำเร็จการศึกษาในระปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ และระดับปริญญาโทพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่เชียงใหม่ มีความสนใจทางด้านการปกครองท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน และกระบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารบี ชั้น 5
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 0-2141-9563-77 โทรสาร 0-2143-8175
เว็บไซต์ www.kpi.ac.th

วปท.54-06-300.0

บันทึกเรื่องต้นรางวัลพระปกเกล้า

ISBN : 978-974-449-565-5

9 789744 495655

ราคา 309 บาท